

КОРПУС
ТИПОВИХ НАВЧАЛЬНИХ
ПРОГРАМ
Методичний посібник

Миколаїв – 2021

~ 1 ~

УДК 811.161

*Затверджено відповідно до рішення вченої ради
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
(протокол від 24 лютого 2021 р. № 12)*

Рецензенти:

- Пентилюк М. І. – д. пед. наук проф., професор кафедри української філології та журналістики Херсонського державного університету;
- Яценко Т. О. – доктор філологічних наук, головний науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України;
- Пронкевич О. В. – доктор філологічних наук, професор; директор Інституту філології Чорноморського національного університету імені П. Могили;

Корпус типових навчальних програм: методичний посібник / Кол. авторів: Рускуліс Л. В., Ситченко А. Л., Баденкова В. М., Корнієнко І. А., Родіонова І. Г., Мхитарян О. Д. / за заг. ред. Рускуліс Л. В. Миколаїв: Іліон, 2021. 273 с.

У методичному посібнику запропоновано корпус типових навчальних програм, укладених відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 014. Середня освіта (Українська мова і література). Рекомендовано для викладачів ЗВО, здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем.

© Рускуліс Л., 2021
© Ситченко А., 2021
© Баденкова В., 2021
© Корнієнко І., 2021
© Родіонова І., 2021
© Мхитарян О., 2021

ЗМІСТ

Методика навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах (мова)	5
Методика навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах (література)	28
Використання інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності.....	45
Історія українського мовознавства	60
Лінгвофілософія	73
Методологія та організація наукових досліджень	86
Тенденції розвитку методики навчання української літератури	95
Технологія аналізу художнього твору	114
Новітні напрями сучасної лінгвістики	125
Дистанційне навчання в системі вищої філологічної освіти	153
Компаративне мовознавство	165
Літературознавчий аналіз художнього твору	176
Теорія мови	193
Світова література у закладах вищої освіти та методика її викладання	212
Теорія і методика педагогічного експерименту ..	223
Педагогічні технології філологічної освіти (мова, література)	236
Літературна Миколаївщина в європейському контексті	254

ВСТУП

Розвій нової системи вищої освіти в Україні, в основі якої формування компетентного фахівця, вимагає докорінного її переформатування. Перехід до суб'єктно-орієнтованого навчання, зміни методології навчання, необхідність упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що викликані реаліями впровадження змішаних форм навчання, уможливило становлення креативного філолога, який нестандартно мислить, уміє вирішувати професійні завдання, позиціонує себе як елітарна мовна особистість.

Запропонований методичний посібник презентує корпус типових навчальних програм із дисциплін, передбачених навчальним планом спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) за другим (магістерським) рівнем.

Контент до кожної програми має чітку структуру, в межах якої визначено мету, предмет, завдання вивчення дисципліни та міжпредметні зв'язки; програмні результати та перелік загальнопредметних і фахових компетентностей; інформаційний обсяг навчальної дисципліни й список рекомендованої літератури (базова, допоміжна). Така структура методичного посібника допоможе здобувачеві вищої освіти ознайомитися з переліком основних теоретичних питань курсу, що допоможе йому організувати самостійну роботу й уможливість організувати навчання як в асинхронному, так і в синхронному режимах.

Методичний посібник рекомендовано викладачам закладів вищої освіти, здобувачам вищої освіти спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) за другим (магістерським) рівнем.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (МОВА)

Розробник: Лілія Рускуліс,
д. пед. н., доцент

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Методика навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах (мова)» розглянуто проблеми лінгвофолософської підготовки вчителя-словесника, з'ясовано цикл професійно зорієнтованих лінгвістичних дисциплін; визначено особливості формування мовної особистості сучасного студента; проаналізовано нормативно-правову базу підготовки майбутніх учителів української мови (освітньо-професійна програма, вимоги до укладання навчальної та робочої навчальної програм); досліджено лінгводидактичну систему викладання лінгвістичних дисциплін (підходи до навчання мови, закономірності, принципи, методи, прийоми та засоби навчання); окреслено ефективність застосування інформаційно-комунікаційного комплексу; схарактеризовано систему аудиторних занять у ЗВО (лекція, практичне, семінарське, лабораторне заняття), технологію організації самостійної роботи студентів та практичної підготовки (види практик у ЗВО, компоненти виробничої практики); розкрито особливості змішаного навчання і роль дистанційного в його системі; інформаційно-освітні ресурси дистанційного навчання; з'ясовано види навчально-навчально-дослідницької, науково-дослідницької роботи (навчально-дослідницька робота, науково-дослідницька робота, науково-організаційні заходи)

майбутнього філолога; складники його науково-комунікативної компетентності.

Ключові слова: методика, лінгвістична дисципліна, лінгводидактика, технологія навчання, аудиторні заняття, позааудиторна робота, змішане навчання, дистанційне навчання, науково-дослідницька робота.

Summary

In the process of studying the discipline «Methods of teaching professional disciplines in higher and special educational institutions (a language)» the problems of linguistic and philosophical training of the language teacher are considered. The cycle of professionally oriented linguistic disciplines is clarified. The features of the language personality formation of a modern student are defined. The normative-legal base of training of future teachers of the Ukrainian language (the educational and professional program, the requirements for the development of the educational and working educational programs) is analyzed. The linguodidactic system of teaching linguistic disciplines (the approaches to the language learning, patterns, principles, methods, techniques and means of learning) is investigated. The efficiency of application of the information and communication complex is outlined. The classroom system in the Institution of Higher Education (IHE) (a lecture, a practical lesson, a seminar, a laboratory lesson) and the technology of organization of students' independent work and their practical training (types of practices in IHE, components of the production practice) are characterized. The features of blended learning and the role of distance learning in its system, the information and educational resources of distance learning are revealed. The types of educational, educational and research, scientific and research work (educational and research

work, scientific and research work, scientific and organizational activities) of the future philologist and the components of his scientific communicative competence are outlined.

Key words: methodology, linguistic discipline, linguodidactics, technology training, classroom classes, extracurricular activities, blended learning, distance learning training, research work.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: методична система викладання української мови у вищих та спеціальних навчальних закладах.

Міждисциплінарні зв'язки: лінгвістика, психологія, педагогіка, філософія.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета: розширити й поглибити знання студентів-магістрів із актуальних питань української лінгводидактики на сучасному етапі (підходи, закономірності, принципи, методи, прийоми та засоби навчання); з'ясувати найефективніші форми роботи в ЗВО; підготувати їх до викладання дисциплін мовознавчого циклу у вищих та спеціальних навчальних закладах.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є: підготувати майбутніх викладачів мовознавчих дисциплін до педагогічної діяльності в умовах адаптації вищої освіти в Україні до Європейської системи; опанувати зміст мовної освіти у закладах вищої освіти; засвоїти наукові основи створення навчальних та робочих планів, програм та методичних посібників; формувати вміння планувати навчально-виховний процес у закладах вищої освіти, створювати програмно-методичне забезпечення мовознавчих курсів; формувати вміння організовувати та

проводити лекційні, практичні заняття з мовознавчих дисциплін; розвивати вміння майбутніх викладачів організовувати самостійну роботу студентів; формувати вміння правильно контролювати та оцінювати знання, вміння та навички студентів.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання фахових дисциплін, теорії мови та літератури, лінгвофілософії) на діахронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 5. Здатність орієнтуватися в актуальних проблемах сучасної лінгводидактики; здійснювати лекційно-практичну й семінарську роботу з мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах на відповідному кваліфікаційному рівні; знатий використовувати нові технології навчання мови; сучасні методи організації навчання мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах філологічного профілю.

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення прес-конференцій тощо.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 15. Володіння методикою навчання фахових дисциплін в закладах нового типу та закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

Комунікація

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Лінгвофілософські основи підготовки студента-словесника. Українська мова як мова навчання та дисципліна і вищих та спеціальних навчальних закладах. Цикл лінгвістичних дисциплін (професійно зорієнтованих та за вибором). Лінгводидактична компетентність.

Тема 2. Нормативно-правова база підготовки майбутніх учителів української мови. Освітньо-професійна програма. Методика побудови навчальних та робочих планів і програм. Навчально-методичний комплекс лінгвістичних дисциплін.

Тема 3. Підходи до навчання мови в системі засвоєння лінгвістичних дисциплін. Загальнодидактичні й лінгводидактичні підходи до навчання мови (компетентнісний, когнітивно-комунікативний, текстоцентричний, функційно-стилістичний, системно-інтеграційний).

Тема 4. Закономірності, принципи навчання української мови у вищих та спеціальних навчальних закладах. Закономірності навчання у процесі засвоєння мовознавчих дисциплін. Система загальнодидактичних і власне методичних принципів навчання дисциплін мовознавчого циклу.

Тема 5. Методи, прийоми та засоби вивчення дисциплін лінгвістичного циклу. Метод як спосіб узаємоузгодженої співпраці викладача й студента з вивчення мовознавчих дисциплін у сучасному інноваційно-інформаційному освітньому просторі. Загальнодидактичні, лінгводидактичні й специфічні методи навчання. Інноваційні методи навчання. Прийоми навчання як компонент методу,

спрямований на виконання певного дидактичного завдання. Засоби навчання. Ефективність застосування інформаційно-комунікаційного комплексу.

Тема 6. Традиційні й інноваційні форми організації навчання. Форма навчання як взаємозагладжена, гармонійна, цілісна й упорядкована система дій викладача і студента, що ґрунтується на лінгводидактичних засадах, психологічних і психолінгвістичних чинниках. Система аудиторних занять: лекція як систематизований і логічний виклад навчального матеріалу, види лекцій, методика проведення їх; структура семінарського заняття та методика його підготовки й проведення; практичні заняття як шлях перевірки сформованості вмінь і навичок практичного застосування їх; лабораторне заняття – основа експериментальної роботи студента.

Тема 7. Позааудиторні заняття. Організація самостійної роботи студентів. СРС – шлях проектування самоосвіти студента. Класифікації самостійної роботи в педагогіці й лінгводидактиці. Види СРС та шляхи упровадження їх. Метод портфоліо в системі СРС.

Тема 8. Практична підготовка студентів. Роль практичної підготовки в системі позааудиторних форм навчання у ЗВО. Методика проведення діалектологічної та соціолінгвістичної практик. Навчальна та виробнича практики. Компоненти виробничої практики.

Тема 9. Дистанційне навчання. Змішане навчання – поєднання технологій навчання за допомогою гнучкого підходу до освіти. Дистанційне навчання як цілеспрямований процес інтерактивної (ділової), асинхронної й синхронної взаємодії викладача й студентів. Моделі дистанційного навчання. Інформаційно-освітні ресурси дистанційного

навчання. Інтернет-засоби й навчальні засоби в системі дистанційного навчання.

Тема 10. Навчальна, навчально-дослідницька, науково-дослідницька робота майбутнього філолога. НДДС як це інтелектуальна праця, спрямована на набуття знань, умінь і навичок. Класифікація дослідницьких умінь студента. Компетентність студента в НДДС. Складники науково-комунікативної компетентності. Види НДДС: навчально-дослідницька робота, науково-дослідницька робота, науково-організаційні заходи.

Рекомендована література

Базова

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»).
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>
2. Державна програма «Вчитель».
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/379-2002-%D0%BF>
3. Державний стандарт вищої освіти.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/379-2002-%D0%BF>
4. Дороз В. Д. Методика викладання української мови у вищій школі: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 176 с.
5. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
6. Закон України «Про вищу освіту»
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
7. Закон України «Про освіту»
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки.

URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

9. Нікітіна А. В. Українська лінгвометодика для магістрантів: навчально-методичний посібник. Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 375 с.
10. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців: монографія. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
11. Пентилюк М. І., Гайдаєнко І. В., Окунович Т. Г. та ін. Навчально- й науково-дослідна робота студентів-філологів (реферат, курсова, випускна робота з української мови та методики її навчання): навч.-метод. посіб. для студентів. К.: Ленвіт, 2010. 120 с.
12. Підготовка вчителя-філолога у педагогічному вищому навчальному закладі: монографія / за ред. В. Мельничайка, Л. Струганець. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017. 420 с.
13. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: навч. посібник / за ред. О. Горошкіної та С. Карамана. 2015. 250 с.
14. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія / за заг. ред. М. Пентилюк. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
15. Словник-довідник з української лінгводидакти: навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2015. 320 с.

Допоміжна

1. Бакум З. П. Модернізація методів навчання української мови. *Складні питання вузівського курсу української мови: зб. наук. праць*. Кривий Ріг, 2002. С. 6–10

2. Бакум З. Проектні технології в підготовці вчителів-словесників. *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Філологічні студії*. Кривий Ріг, 2015. Вип. 13. С. 412–419.
3. Бацуровська І. В. Освітньо-наукова підготовка магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів: монографія. Херсон: Грінь Д. С., 2016. 514 с.
4. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2 (63). С.26–31.
5. Биков В. Ю., Гуржій А. М. Сучасні інноваційні ІКТ-інструменти розвитку систем відкритої освіти. *Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. праць у 5 т. К.: Педагогічна думка, 2012. Т. 4: Професійна освіта і освіта дорослих*. 512 с.
6. Білоусенко П. І., Явір В. В. Проблемно-ситуативні завдання на уроках української мови: посіб. для вчителя. К.: Освіта, 1992. 128 с.
7. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови: навч.-метод. посіб. К.: Генеза, 2005. 180 с.
8. Біскул В. С. Принципи та технології компетентнісного підходу до формування професійної кар'єрної студентської молоді. *Sociology*. 2016. № 5 (133). С. 61–67.
9. Бондар Л. А. Педагогічні умови організації самостійної роботи студентів-філологів у вищих навчальних закладах. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13blavnz.pdf> (дата звернення: 22.06.2018).
10. Василенко Н. В. Компетентнісний підхід в освіті: реалізація теорії та практики. Х.: Вид. група «Основа», 2017. 128 с.

11. Вовк О. І. Комунікативно-когнітивна компетентність майбутніх філологів: нова парадигма сучасної освіти. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2013. 500 с.
12. Голуб Н. Метод проектів у навчанні української мови. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 8. С. 15–19.
13. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі: монографія. Черкаси: Брама-Україна, 2008. 400с.
14. Голуб Н. Б. Самостійна робота студентів з риторики: навч.-метод. посіб. Черкаси: БрамаУкраїна, 2008. 232 с.
15. Горошкіна О. Оптимізація самостійної роботи студентів-філологів у процесі вивчення мовознавчих та лінгводидактичних дисциплін. *Українська мова і література в школах України*. 2016. № 10. С. 5.
16. Горошкіна О. М. Лекція як форма навчання методики української мови. *Теория и технология обучения филологическим дисциплинам в вузе и школе: коллективная монография / [под ред. М. И. Лапенко, И. Н. Авдеевой]*. Белгород-Севастополь-Харьков: ООО «Щедрая усадьба плюс», 2013. С. 223–240.
17. Греб М. М. Використання дидактичного потенціалу проблемного підходу в процесі вивчення лексикології української мови у вищій школі. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 2016. IV (44), Issue: 92. С. 21–25.
18. Донченко Т. Власне методичні принципи навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 2. С. 2–4.
19. Донченко Т. Інтеграція системно-описового, функціонально-стилістичного і комунікативно-

- діяльнісного підходів до вивчення української мови. *Українська мова і література в школі*. 2005. № 2. С. 5–11.
20. Дороз В. Ф. *Методика викладання української мови у вищій школі: навч. пос.* К.: Центр учбової літератури, 2008. 176 с.
 21. Дроздова І. П. *Університетська освіта: навч. посіб.* Харків, 2013. 212 с.
 22. Дружененко Р. *Дидактичні основи комунікативно-прагматичної компетентності майбутнього вчителя української мови і літератури. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. праць.* Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. № 3 (54), вересень. С. 205–211.
 23. Дружененко Р. С. *Особливості роботи студентів-філологів над лінгвістичним аналізом етнотексту: семантичний і прагматичний аспекти. Педагогічний процес: теорія і практика*, 2013. С. 44–51.
 24. Дубасенюк О. А. *Професійна підготовка майбутніх педагогів у контексті інтегративного підходу. «Інтеграція системи безперервної освіти України в європейський освітній простір: стан, проблеми, перспективи»:* матер. Міжнародної науково-практичної конференції. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. Вип. 468. Педагогіка і психологія. С. 143–153.
 25. *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень.* К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
 26. Захлопана Н. М., Кочан І. М. *Словник-довідник з методики викладання української мови.* Львів:

Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. 250 с.

27. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Авторская версия. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 42 с.
28. Златів Л. М. Комп'ютерна лінгводидактика у викладанні мовознавчих дисциплін для студентів-філологів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Психологія і педагогіка. 2014. Вип. 29. С. 116-120.
29. Златів Л. М. Організація самостійної роботи студентів-філологів на заняттях із мовознавчих дисциплін в умовах кредитно-трансферної системи навчання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2012. Випуск 31. С. 171–174.
30. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: монографія. К.; Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. С. 8–10.
31. Зязюн І. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти.
URL: <http://eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf>
32. Караман С. Сучасні підходи до лінгводидактичної підготовки майбутнього вчителя-словесника.
URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id /eprint/2296/1/>
33. Караман С. Упровадження педагогічних інновацій у теорію і практику професійної підготовки вчителя-словесника. URL: <http://publications.lnu>.

34. Князян М. О. Самостійно-дослідницька робота як засіб підготовки студентів до розв'язання проблемних ситуацій у професійній діяльності. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:jXzSW3-VVpgJ:www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe
35. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи; Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.
36. Копусь О. А. Теоретичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів у вищому навчальному закладі: монографія. Одеса: Видавництво ТОВ Лерадрук, 2012. 429 с.
37. Копусь О. Організація науково-дослідницької діяльності студентів у професійній підготовці майбутніх учителів української мови і літератури. *Українська мова і література в школах України*. 2015. № 3. С. 10–12.
38. Корицька Г., Подлесна І. Реалізація проблемно-пошукової, дослідницької діяльності учнів засобами веб-квест технології. *Українська мова і література в школах України*. 2016. № 11. С. 3–7.
39. Крищук В. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: компетентнісний підхід. URL: <http://scienceandeducation.pdpu>.
40. Кулик О. Пріоритетність текстоцентричного підходу до навчання української мови в загальноосвітній школі. *Теоретична і дидактична філологія*. Переяслав-Хмельницький: ФОП О. М. Лукашевич, 2013. Випуск 15. С. 38–48

41. Кухаренко В. М. Системний підхід до змішаного навчання. *Інформаційні технології в освіті*. 2015. № 24. С. 53–67.
42. Кучеренко І. А., Мамчур Л. І. Українська мова: шляхи розвитку професійної мовнокомунікативної компетентності: навч. посіб. для студ. Умань: Софія, 2010. 139 с.
43. Кучерук О. Методи навчання в системі понять сучасної лінгводидактика. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 3. С. 10–14.
44. Лузан Л. Характеристика та особливості професійної компетентності вчителів-словесників. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 8. С. 54–57.
45. Лукач С. П. Бесіди на уроках мови: посіб. для вчителя. К.: Рад. шк., 1990. 112 с.
46. Малихін О. В. Ієрархія компетентностей сучасного педагога. *1025-річчя історії освіти в Україні: традиції, сучасність та перспективи: матер. Міжнародної наук. конф. К.: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2014. с. 65–75.*
47. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних закладів: теоретико-методологічний аспект: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. 307 с.
48. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі: навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 607 с.
49. Мельничайко В. Я., Пентилюк М. І., Рожило Л. П. Удосконалення змісту і методів навчання української мови. К.: Рад. школа. 1982. 216 с.

50. Методика навчання української мови в ДВНЗ та середніх освітніх закладах. Кредитно-модульний курс: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. І. Потапенка. К.: Міленіум, 2006. 332 с.
51. Нагрибельна І. Самостійна робота в системі підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання української мови: монографія. Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2016. 310 с.
52. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 22.06.2018).
53. Нікітіна А. В. Інформаційні технології в методичній підготовці майбутнього вчителя словесника. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/>
54. Нікітіна А. В. Комп'ютерні засоби створення лінгводидактичного архіву майбутнього вчителя-словесника. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/>
55. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс вчителя-словесника: монографія. К.: Ленвіт, 2013. 338 с.
56. Овсієнко Л. М. Проблеми реалізації компетентнісного навчання в процесі підготовки майбутніх учителів-словесників. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон: Видавництво ХДУ, 2011. Випуск 61. С. 281–286.
57. Овсієнко Л. Проблеми впровадження компетентнісного підходу в процес підготовки майбутніх педагогічних кадрів. *Українська мова і література в школі*. 2011. № 6. С. 46–48.
58. Олексенко В. П. Самостійна робота студентів як складова професійної підготовки майбутнього фахівця-філолога. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/>
59. Омельчук С. Підхід до навчання як базова категорія сучасної лінгводидактичної науки.

Українська мова і література в школі, 2013. № 2.
С. 2–7

60. Остапенко Н. Лінгводидактичні компетентності як основа професійно-педагогічної діяльності майбутніх учителів-філологів. *Українська мова і література в школі*. 2006. № 4. С. 44–48.
61. Остапенко Н. М. Теорія і практика формування лінгводидактичних компетентностей у студентів філологічних факультетів ВНЗ: монографія. Черкаси: вид. Чабаненко Ю. 2008. 330 с.
62. П'ятакова Г. Формування професійної компетентності магістра-філолога в умовах освітніх змін. *Вісник Львівського університету*. Сер.: Педагогічна. 2009. Вип. 25, Ч. 3. С. 151–160.
63. Пентилюк М. І. Інтегративний характер професійної підготовки майбутнього вчителя-словесника. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. Херсон: ХДУ, 2011. Випуск LVIII. Частина 2. С. 287–292.
64. Пентилюк М. І. Когнітивно-комунікативна модель удосконалення професійної культуромовної компетентності студентів філологічного профілю. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2013. Вип. 40. С. 157–162.
65. Пентилюк М. І. Культуромовний аспект підготовки майбутнього вчителя-філолога в білінгвальному середовищі. *Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: зб. статей*. К.: Ленвіт, 2011. С. 201–225.
66. Пентилюк М. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в

- євроінтеграційному контексті. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 2. С. 3–5.
67. Пентилюк М., Горошкіна О., Нікітіна А. Концепція когнітивної методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. № 8. С. 5–9.
68. Попович А. Достилістична підготовка майбутніх учителів української мови і літератури у вищій школі. URL: <http://nvd.luguniv>.
69. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Х.: Вид. група «Основа», 2008. 112 с.
70. Рускуліс Л. Базові складові теоретико-методичної підготовки майбутнього вчителя української мови. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / гол. ред.: М. Т. Мартинюк. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. Вип. 2. С. 307–315.
71. Рускуліс Л. В. Формування фахових компетентностей майбутніх учителів української мови. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»* / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. № 4. С. 136–141.
72. Рускуліс Л. Електронний підручник як ефективна інформаційна технологія у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.* / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 38. С. 431–434.
73. Рускуліс Л. Закономірності навчання мови в методичній системі формування предметних

компетентностей майбутніх учителів української мови. *П'яті Волошинські читання «Творча майстерність Ніли Волошиної у перспективі філологічного простору Нової української школи»*: тези допов. Усеукраїнської науково-практ. конфер. Миколаїв: МОППО, 2017. С. 121–124.

74. Рускуліс Л. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості майбутнього вчителя української мови. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*: Серія: Педагогіка і психологія: зб. статей. Ялта: РВВ КГУ, 2012. Вип. 36. Ч. 1. С. 10–17.
75. Рускуліс Л. Методологічна сутність категорії «лінгвістична компетентність» у сучасному освітньому просторі. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: зб. наук. праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. № 1 (60), лютий. С. 228–232.
76. Рускуліс Л. Роль системно-інтеграційного підходу в процесі формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*: зб. наук. праць. Вип. 1(21). Ч. 1. Умань: Візаві, 2020. С. 119-124.
77. Рускуліс Л. Особливості організації дослідницької діяльності майбутніх учителів української мови. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: зб. наук. праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. Вип. 2 (53), травень. С. 154–159.

78. Рускуліс Л. Особливості організації й проведення педагогічної та виробничої практик. *Наукові дослідження в XXI столітті: теорія і практика (SRTP 2016)*: матер. І Міжнар. науково-практ. конфер. Тернопіль, 2016. С.71–72.
79. Рускуліс Л. Теоретичні засади організації практичних форм роботи у вишах в системі лінгводидактичної підготовки майбутніх учителів української мови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (Педагогічні науки)*: зб. наук. праць. Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. № 15 (226), серпень. Ч. I. С. 130–138.
80. Рускуліс Л. Формування предметних компетентностей із дисциплін лінгвістичного циклу під час проходження педагогічної практики майбутніми вчителями української мови. *Молодий вчений*: наук. журнал. Херсон: ТОВ «Видавничий дім «Гельветика», 2017. № 4. 1 (44. 1) квітень. С. 45–48.
81. Рускуліс Л. В. Лекція за способом викладу навчального матеріалу в системі підготовки майбутнього вчителя української мови. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*: наук. видання / гол. ред. Носко М. О. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф», 2016. Вип. 140. С. 263–268.
82. Рускуліс Л. Види навчально- та науково-дослідницької діяльності майбутнього вчителя української мови та шляхи їх упровадження в навчальний процес. *Актуальні проблеми лінгводидактики: реалії та перспективи*: матеріали Всеукр. науково-практ. конфер. (Херсон, 2016). Херсон: ХДУ, 2016. С. 138–141.

- Електронний ресурс. URL:
<http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/4786>
(дата звернення: 22.06.2018).
83. Савченко О. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі. е-Журнал *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2010. Вип. 3. URL: http://www.intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/ (дата звернення: 22.06.2018).
84. Савченко Л. О. Використання мультимедійних засобів навчання в підготовці майбутніх учителів технологій. *Підготовка фахівців інженерно-педагогічних спеціальностей: досвід, проблеми, перспективи*: наук.-практ. семінар (м. Тернопіль, 18 квітня 2013 р.). Тернопіль, 2013. С. 93–96.
85. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.
86. Семенов О. Професійна спрямованість навчально-наукових практик на філологічному факультеті педуніверситету. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного ун-ту ім. Павла Тичини / редкол.: Н. С. Побірченко (гол. ред.) та ін. К.: Наук. світ, 2004. Вип. 8. С. 55–61.
87. Семенов О. Ціннісні пріоритети фахової практики у вищій школі. *Українська мова і література в школі*. 2005. № 5. С. 35–38.
88. Семенов О. М. Організація науково-дослідної роботи студентів філологічних факультетів педагогічних університетів. Київ-Глухів: ІПП ІПН України, ГДПУ, 2002. 96 с.

89. Семенов О. М., Базиль Л. О., Дятленко Т. І. Практика в системі фахової освіти вчителя-словесника: навч. посіб. К. : Фенікс, 2008. 288 с.
90. Семенов О. М., Базиль Л. О., Дятленко Т. І. Фахова практика вчителя-словесника: навч. посіб. Луганськ: Ноулідж, 2011. 496 с.
91. Семенов О. М., Земка О. І. Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів-словесників: теорія і практика: монографія. Суми: Ніко, 2014. 254 с.
92. Симоненко Т. В. Теорія і практика формування професійної мовно-комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: монографія. Черкаси, 2006. 371 с.
93. Словник-довідник з української лінгводидакти: навч. посіб. / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2015. 320 с.
94. Стефаненко П. Дистанційне навчання у вищій школі: монографія. Донецьк: ДонНТУ, 2002. 400 с.
95. Трифонова О. С. Домінанти визначення сутності понять «компетенція» і «компетентність». URL: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2010/8_ (дата звернення: 22.06.2018).
96. Хом'як І. Мовленнєва компетентність викладача вищої школи. *Дивослово*. 2014. № 1. С. 13–18
97. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированой парадигмы образования. *Народное образование*. 2003. № 2. С. 58–64.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

Засоби діагностики успішності навчання: контрольні роботи, самостійна робота студента,

написання реферату, наукової статті, участь у конференції, створення індивідуального проєкту.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (ЛІТЕРАТУРА)

***Розробник: Анатолій Ситченко,
 д.пед. н., професор***

Анотація

У робочій програмі навчальної дисципліни «Методика навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах (література)» передбачено вивчення студентами на другому (магістерському) рівні вищої освіти філософсько-педагогічних проблем фахової підготовки майбутнього викладача / вчителя української літератури.

У процесі викладання дисципліни висвітлюються концептуальні засади підготовки студентів-філологів до професійної діяльності у контексті нової парадигми педагогічної освіти, положення державних документів про освіту та навчання літератури, розкриваються зміст і структура підготовки фахівців, умови формування технологічної свідомості педагогічних та науково-педагогічних кадрів, форми й методи навчальних занять у вищій школі та закладах загальної середньої освіти.

Особлива увага звертається на методику опрацювання літературного твору, вивчення явищ та закономірностей літературного процесу, роботу в умовах дистанційного навчання, особливості й засоби оцінювання навчальних досягнень студентів та школярів.

Ключові слова: фахова підготовка, технологічна свідомість, нова парадигма освіти, дистанційне навчання, зміст і структура фахової підготовки, проблеми підготовки фахівців, діагностика навчальних досягнень.

Summary

The study of philosophical and pedagogical problems of professional training of future instructor / teacher of the Ukrainian literature by students of the second (master's) level of higher education was provided in the working program of the discipline «Methods of teaching professional disciplines in higher and special educational institutions (literature)».

In the process of teaching the discipline the conceptual principles of training students of philology for professional activities in the context of a new paradigm of pedagogical education, the positions of state documents on education and teaching literature are highlighted, the content and structure of training specialists in higher education institutes, conditions for the formation of technological consciousness of pedagogical and scientific-pedagogical staff, forms and methods of educational classes in institutions of higher and general secondary education are revealed.

Particular attention is paid to the processing methods of literary works, phenomena and patterns of the literary process, work in the conditions of distance learning, features and means of the assessment of academic achievement of students and schoolchildren.

Keywords: professional training, technological consciousness, new paradigm of education, distance learning, content and structure of professional training, problems of professional training, diagnostics of educational achievements..

Предметом вивчення дисципліни є методика фахової підготовки майбутніх учителів / викладачів української мови і літератури до професійної діяльності у вищій школі та загальних закладах середньої освіти нового типу (гімназіях, ліцеях, колегіумах).

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, естетика, культурологія, історія, соціологія, правознавство, літературознавство, мовознавство, психологія, педагогіка і методика навчання та виховання,.

**Мета й завдання навчальної дисципліни
та очікувані результати**

Мета курсу: сформувати в майбутніх учителів / викладачів української мови і літератури загальні та фахові компетентності, необхідні для здійснення професійної діяльності у вищій школі та навчальних закладах нового типу (гімназіях, ліцеях, колегіумах).

Завдання курсу: засвоїти знання про основні тенденції розвитку літературної освіти та особливості вивчення фахових дисциплін; удосконалити вміння роботи з нормативними документами, що забезпечують викладання літературознавчих і методичних дисциплін у закладах вищої освіти та новій українській школі; визначити зміст і специфіку основних структурних компонентів методичної підготовки студента-філолога (література); розвивати вміння творчо аналізувати наукову й науково-методичну літературу, формувати в майбутніх учителів / викладачів-філологів свою методичну концепцію компетентнісної літературної освіти школярів та студентів; виробити в студентів здатність до креативної фахової діяльності, прийняття нестандартних рішень і застосування інноваційних форм педагогічної діяльності для підвищення навчальних досягнень студентів та

школярів; сформувати в майбутніх фахівців ставлення до педагогічної роботи як процесу партнерської взаємодії його суб'єктів на засадах особистісно орієнтованого і компетентнісного навчання, діяльнісного підходу, розвивати вміння оцінювати навчальні здобутки студентів і школярів.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання фахових дисциплін, теорії мови та літератури, лінгвофілософії) на діахронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації,

отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 4. Здатність розрізняти основні компоненти змісту літературознавчої та методичної підготовки студентів-філологів до майбутньої професійної діяльності, усвідомлювати структурні зв'язки між ними та практикувати форми і методи їх викладання у закладах вищої освіти й загальної середньої освіти;

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації

спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення пресконференцій тощо.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 15. Володіння методикою навчання фахових дисциплін в закладах нового типу та закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Концепція фахової підготовки викладача / вчителя української літератури : нова парадигма.

Тема 2. Правові та концептуальні засади літературної освіти в Україні.

Тема 3. Філософсько-педагогічний вектор методичної науки

Тема 4. Зміст і структура методичної підготовки фахівця-філолога.

Тема 5. Методичні вимоги до проведення навчальних занять у закладах вищої освіти

Тема 6. Особливості організації та проведення навчальних занять у спеціальних навчальних закладах нового типу (гімназіях, ліцеях, колегіумах) та профільній школі

Тема 7. Наукові засади опрацювання літературного твору в закладі вищої освіти

Тема 8. Особливості вивчення літературного твору в профільній школі та гімназіях, ліцеях, колегіумах

Тема 9. Теоретико-методичні основи літературознавчої підготовки майбутнього вчителя-словесника

Тема 10. Підготовка студентів до вивчення біографії письменника, літературних напрямів (ЗВО і СНЗ)

Тема 11. Організація та проведення поточної та підсумкової атестації у закладах вищої освіти

Тема 12. Проблеми опитування та оцінювання навчальних досягнень школярів: історія і практика

Тема 13. Дистанційна освіта у ЗВО: історія, теорія, практика

Тема 14. Особливості дистанційної освіти школярів: проблеми, форми, перспективи.

Рекомендована література

Базова

1. Базиль Л. О. Літературознавча компетентність учителя української мови і літератури: навч. пр.

- курсу для студ. вищих пед. навч. закл. Луганськ: «Ноулідж», 2011. 150 с.
2. Бандура О. Шкільний підручник з української літератури. К.: Педагогічна думка, 2001. 76 с.
 3. Бондаренко Ю. І. Загальна модель шкільного навчання української літератури: монографія. Ніжин: НДУ імені М. В. Гоголя, 2017. 398 с.
 4. Бондаренко Ю. І. Теорія і практика навчання української літератури на філософсько-історичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи: монографія. Ніжин: Вид-во НДУ імені М. В. Гоголя, 2009. 351 с.
 5. Градовський А. В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: методологія та методика: монографія. Черкаси: Брама, 2003. 292 с.
 6. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>
 7. Державна програма «Вчитель». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/379-2002-%D0%BF>
 8. Державний стандарт вищої освіти. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/379-2002-%D0%BF>
 9. Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система: довідник користувача / пер. з англ.; за ред. д-ра техн. наук, проф. Ю. М. Рашкевича та д-ра пед. наук, доц. Ж. В.Таланової. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2015. 106 с.
 10. Жила С. О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої

- школи: монографія. Чернігів: Деснянська правда, 2004. 360 с.
11. Закон України «Про вищу освіту»
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
 12. Закон України «Про освіту»
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
 13. Карпенчук С. Г. Філософія освіти (загальна теорія педагогіки): монографія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 688 с.
 14. Куцевол О. М. Вивчення життя і творчості Михайла Коцюбинського через рецепцію літературних та літературно-документальних джерел: посіб. Вінниця: Консоль, 2015. 440 с.
 15. Микитюк В. Методика тестування знань та умінь з української літератури: навч. посіб. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 224 с.
 16. Мхитарян О. Підвищення навчальних досягнень учнів з української літератури: монографія. Миколаїв: Іліон, 2014. 232 с.
 17. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб. / за ред. Н. Волошиної. Київ: Ленвіт, 2002. 344 с.
 18. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
 19. Нежива Л. Л. Теорія і практика вивчення літературних напрямів українського письменства в школі: монографія. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. 356 с.
 20. Островська Г. Формування професійної готовності майбутніх учителів зарубіжної літератури до вивчення біографії письменників у

- загальноосвітній школі: монографія. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2017. 472 с.
21. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посіб. для студ. вищих закладів освіти. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.
 22. Підласий П. І. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів: навч. посіб. Київ: Україна, 1998. 343 с.
 23. Пронкевич О. В. Ситченко А. Л. Вивчення зарубіжної літературної казки у 5-у класів: посіб. для вчителів зарубіжної літератури. Київ: ІЗМН, 1996. 80 с.
 24. П'ятакова Г. П. Технологія інтерактивного навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб. для студ. вищих навч. закл. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івані Франка. 2008. 120 с.
 25. Романишина Н. В. Українська художня мала проза: теоретико-методичні аспекти вивчення: монографія. Рівне: ПринтХауз, 2013. 576 с.
 26. Семеног О. М. Мовно-літературна освіта в Україні: погляд крізь роки: навч. посіб. Київ: Фенікс, 2008. 240 с.
 27. Семеног О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.
 28. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
 29. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу: монографія. Київ: Ленвіт, 2004. 304 с.

30. Ситченко А. Л., Огренич Н. М. Аналіз епічного твору в 5-у класі: посіб. для вчителів. Київ: Ленвіт, 2007. 96 с.
31. Ситченко А. Л., Шуляр В. І., Гладишев В. В. Методика викладання літератури: термінологічний словник / за ред. проф. А. Л. Ситченка. Київ: Ін Юре, 2008. 132 с.
32. Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція: монографія. Київ: Міленіум, 2002. 320 с.
33. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підруч. Київ: Академія, 2012. 312 с.
34. Уліщенко В. В. Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 398 с.
35. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): монографія. Київ: Педагогічна думка, 2016. 360 с.

Допоміжна

1. Алексюк А. . Загальні методи навчання в школі. 2-е вид., переробл. і доп. Київ: Радянська школа, 1981. 206 с.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Київ: Либідь, 1998. 558 с.
3. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. Москва: Педагогика, 1989. 192 с.
4. Беспалько В. П., Татур Ю. Г. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки

- спеціалістов. Москва: Высшая школа, 1989. 141 с.
5. Бугайко Т. Ф. Майстерність вчителя-словесника. Київ: Радянська школа, 1963. 188 с.
 6. Васьков Ю. В. Педагогічні теорії, технології, досвід (дидактичний аспект). Харків: Скорпіон, 2000. 120 с.
 7. Васянович Г. Педагогіка вищої школи: навч.-метод. посіб. Львів: Ліга-Прес, 2000. 100 с.
 8. Вахрушев В. С. Уроки мировой літератури в школі: 5-11 кл.: книга для учителя. Москва: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. 228 с.
 9. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: метод. пособ. Москва: Высшая школа, 1991. 208 с.
 10. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. 3-є вид., доопрац. і доп. Київ: Знання, 2008. 566 с.
 11. Вища освіта в Україні: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 327 с.
 12. Волкова Н. П. Педагогіка: посіб. для студ. вищих навч. закл. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 576 с.
 13. Волошина Н. Й. Естетичне виховання учнів у процесі вивчення літератури. Київ: Радянська школа, 1985. 102 с.
 14. Выготский Л. С. Педагогическая психология. Москва: Педагогика, 1991. 480 с.
 15. Выготский Л. С. Психология искусства. 3-е изд. Москва: Искусство, 1986. 573 с.
 16. Галузинський І. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія. Київ: Вища школа, 1995. 237 с.
 17. Гершунский Б. С. Философия образования. Москва : Моск. психолого-социальный ин-т, Флинта, 1998. 432 с.

18. Гладишев В. В. Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури: монографія. Миколаїв: Іліон, 2006. 372 с.
19. Голубков В. В. Методика преподавания литературы. Москва: Учпедгиз, 1962. 496 с.
20. Гончаренко С. У. Методика як наука. Хмельницький: Вид-во ХГПК, 2000. 30 с.
21. Грицай Ю. О. Лекції з педагогіки вищої школи: навч. посіб. для студ. магістратури. Миколаїв: Іліон, 2012. 412 с.
22. Гуковский Г.А. Изучение литературного произведения в школе: методологические очерки о методике. Москва.-Ленинград.: Просвещение, 1966. 266 с.
23. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 224 с.
24. Данилов В. В. Література як предмет викладання (Середня та нижчі школи. Учительські інститути) / пер. з рос. Ніжин: НДУ імені М. Гоголя, 2017. 107 с.
25. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
26. Жила С. О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи: монографія. Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2004. 360 с.
27. Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України. Київ: НТУУ «КПІ», 2006. 544 с.

28. Иванова Т. В. Культурологическая подготовка будущего учителя: монографія. Київ: ЦВП, 2005. 282 с.
29. Ісаєва О. О. Організація та розвиток читацької діяльності школярів при вивченні зарубіжної літератури: посіб. для вчителя. Київ: Ленвіт, 2000. 184 с.
30. Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній освіті: навч. посіб. / за наук. ред. О. М. Пехоти, Т. В. Тихонової. Миколаїв: Іліон, 2013. 252 с.
31. Как-Калик В. А., Никандров Н. Д. Педагогическое творчество. Москва Педагогика, 1990. 144 с.
32. Кан-Калик В. А., Хазан В. И. Психолого-педагогические основы преподавания литературы в школе: учеб. пособ. для студентов пед. ин-тов. Москва: Просвещение, 1988. 255 с.
33. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ: Радянська школа, 1989. 608 с.
34. Кудряшев Н. И. Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы: книга для учителя. Москва: Просвещение, 1981. 190 с.
35. Кузьміна С. Філософсько-педагогічна концепція П. Д. Юркевича: монографія. Київ Центр практичної філософії, 2002. 164 с.
36. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. Москва: Просвещение, 1981. 186 с.
37. Лісовський А. М. Етюди з методики викладання літератури: навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2013. 105 с.
38. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб. Харків: «ОВС», 2002. 400 с.

39. Мазуркевич О. Р. За рідне слово в рідній школі. На шляху становлення методики української літератури / наук. ред. В. Г. Бутенко. Київ-Херсон, 1995. 208 с.
40. Мазуркевич О. Р. Нариси з історії методики викладання української літератури. Київ: Радянська школа, 1962. 375 с.
41. Маранцман В. Г., Чирковская Т. В. Проблемное изучение литературного произведения в школе: пособ. для уч.. Москва: Просвещение, 1977. 206 с.
42. Методика преподавания литературы / под ред. О. Ю. Богдановой и В. Г. Маранцмана. Москва: Просвещение, ВЛАДОС, 1995. Ч. 1. 288 с.; Ч. 2. 288 с.
43. Микитюк В. Іван Франко і методика викладання української літератури: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. 200 с.
44. Микитюк В. Педагогічні концепти Івана Франка (теорія та методика навчання літератури): монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 408 с.
45. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підруч. Київ: Слово, 2010. 432 с.
46. Молдавская Н. Д. Литературное развитие школьников в процессе обучения. Москва: Педагогика, 1976. 224 с.
47. Недайнова Т. Б. Искусство преподавания литературы в школе: учеб. пособ. для студентов и учителей-словесников. Луганск: Альма-матер, 2004. 100 с.

48. Неділько В. Я. Методика викладання української літератури в середній школі: підр. для ун-тів. Київ: Вища школа, 1978. 248 с.
49. Оліфіренко В. В. Підручник з української літератури: історія і теорія. Донецьк: Східний видавничий дім, 2003. 324 с.
50. Організація позакласної роботи з обдарованими учнями (на матеріалі художніх творів української та зарубіжної літератур): навч.-метод. посіб. / О. М. Куцевол та ін. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. 204 с.
51. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / Пехота О. М. та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.
52. Педагогіка: учеб. пособ. для студ. пед. учеб. зав. / Слостенін В. А. и др. 3-е изд. Москва: Школа-Пресс, 2000. 512 с.
53. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. Київ: Видавництво А. С. К., 2003. 240 с.
54. Подоляк О. Г. Психологія вищої школи: навч. посіб. Київ: ТОВ «Філ-студія», 2006. 320 с.
55. Портнов М. Л. Методика опроса учащихся на уроках литературы в старших классах средней школы. Москва: Учпедгиз, 1958. 120 с.
56. П'ятакова Г. П. Підготовка магістрів-філологів в університетах країн Вишеградської групи виклики, традиції, досвід: навч.-метод. посіб. для студентів, магістрантів, аспірантів педагогічного та філологічного напрямів підготовки. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 246 с.

57. Рыбникова М. А. Очерки по методике литературного чтения. Москва: Учпедгиз, 1963. 314 с.
58. Рускуліс Л. В. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
59. Семеног О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: Мрія-1 ТОВ, 2005. 404 с.
60. Семеног О. М., Базиль Л. О., Дятленко Т. І. Практика в системі фахової освіти вчителя-словесника: навч. посіб.. Київ: Фенікс, 2008. 288 с.
61. Ситченко А. Л. Від героя до автора: посіб. для вчителів. Тернопіль: Астон, 1993. 190 с.
62. Теоретико-методичні засади вивчення літературних курсів за вибором у профільній школі: монографія /кол. авт.: Яценко Т. О., Шевченко З. О., Бійчук Г. Л. та ін. Київ: Педагогічна думка, 2012. 200 с.
63. Товарнянський П. Л. Болонський процес: цикли, ступені, кредит: монографія. Харків: НГУ «ХПП», 2004. 144 с.
64. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2006. 352 с.
65. Шейко В. М. Вища освіта в країнах Заходу: соціальні та етичні аспекти. Харків: ХДАК, 1999. 152 с.
66. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури у школі: навч. посіб. Київ: Кондор, 2007. 316 с.

67. Шуляр В. І. Методична лоція: бібліографічний путівник учителя літератури. Миколаїв: Іліон, 2008. 336 с.
68. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. 560 с.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

Засоби діагностики успішності навчання: контрольні роботи, самостійна робота студента, написання реферату, наукової статті, участь у конференції, створення індивідуального проекту.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*Розробник: Ольга Мхитарян,
к. пед. н, ст. викладач*

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності» проаналізовано актуальні надбання інформаційно-комунікаційних технологій, на ґрунті яких виникають сучасні науково-методичні концепції та розробляється стратегія шкільної та вищої освіти. З'ясовано сутність поняття «сучасні інформаційно-комунікаційні технології» та розуміння можливостей цих технологій і способів їх використання для розв'язання навчально-педагогічних завдань; презентовано вітчизняні та міжнародні освітні проекти в Україні з урахуванням культурно-історичних, соціально-політичних та педагогічних чинників; висвітлено історичний процес розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в

українській школі; визначено філософські, психолого-педагогічні й методичні засади використання ІКТ у професійній діяльності; розглянуто засадничі ідеї підвищення ефективності навчання засобами сучасних ІКТ, розкрито можливості використання інформаційних освітніх ресурсів Інтернет в Україні, досліджено умови організації навчання на основі хмарних сервісів та сервісів Google, окреслено правила створення навчального плану у вигляді текстового онлайн-документа, ведення календаря класу тощо, схарактеризовано передумови ефективності навчально-виховної роботи шляхом модернізації процесу навчання на основі використання єдиного інформаційного освітнього середовища, зокрема найоптимальніших освітніх платформ, що забезпечує вдосконалення інформаційної компетентності студентів, формування їхніх умінь та навичок використання сучасних інтернет-технологій у процесі організації навчально-виховного процесу під час вивчення дисциплін філологічного циклу в закладах загальної середньої освіти та ЗВО.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, освітня технологія, освітні проєкти, дистанційне навчання, єдине інформаційне освітнє середовище, освітня платформа, інтернет-технології, хмарні сервіси, сервіси Google, Moodle, онлайн-документи.

Summary

In the process of studying the discipline «Use of information and communication technologies in professional activities» the current achievements of information and communication technologies are analyzed. On the basis of this technologies modern

scientific and methodological concepts arise and the strategy of school and higher education is developed. The essence of the concept of «modern information and communication technologies» and understanding of the possibilities of these technologies and ways to use them to solve educational and pedagogical problems; presented domestic and international educational projects in Ukraine, taking into account cultural, historical, socio-political and pedagogical factors; the historical process of development of information and communication technologies in the Ukrainian school is covered; the philosophical, psychological-pedagogical and methodical bases of use of ICT in professional activity are defined; The basic ideas of improving the efficiency of modern ICT teaching are considered, the possibilities of using informational educational resources Internet in Ukraine are revealed, the conditions of organizing education on the basis of cloud and Google services are investigated, the rules of curriculum creation in the form of text online document, class calendar prerequisites for the effectiveness of educational work by modernizing the learning process based on the use of a single information educational environment, in particular the best educational platforms, which improves students' information competence, formation of their skills and abilities to use modern Internet technologies in the educational process disciplines of the philological cycle in institutions of general secondary education and free economic education.

Key words: information and communication technologies, educational technology, educational projects, distance learning, unified information educational environment, educational platform, Internet technologies, cloud services, Google services, Moodle, online documents.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є питання використання сучасних інтернет-технологій у процесі організації навчально-виховного процесу у закладах середньої освіти та ЗВО.

Міждисциплінарні зв'язки: «Методологія та організація наукових досліджень», «Методика навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах (мова, література)», «Тенденції розвитку методики навчання української літератури».

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу: підвищення інформаційної компетентності студентів, формування їхніх умінь та навичок використання сучасних інтернет-технологій у процесі організації навчально-виховного процесу у закладах середньої освіти та ЗВО, зокрема для контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації та залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

Завдання курсу: виробити у студентів цілісний погляд на сучасні інформаційно-комунікаційні технології, розуміння можливостей цих технологій та способів їх використання для розв'язання педагогічних завдань; сформувати у майбутнього вчителя знання, вміння і навички, необхідні для розвивального навчання в різних умовах технічного і програмно-методичного забезпечення; розкрити значення використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі для формування в учнів ззагальнонавчальних умінь; пояснити практичну значущість методів і засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, можливості їх застосування для розв'язання найрізноманітніших гуманітарних, технічних і наукових проблем; сформувати у майбутніх вчителів

творчий підхід до розв'язання навчально-пізнавальних проблем, зокрема вміння й навички самостійного аналізу процесу навчання, дослідження методичних проблем і психолого-педагогічних ситуацій; сформувавши вміння практичного використання ІКТ для організації навчального середовища, підготовки до уроків, спілкування з учнями та батьками, взаємодії з колегами та обміну практичним досвідом; сформувавши вміння самостійно опановувати нові технології, що сприяють удосконаленню процесу навчання та виховання.

Передумови для вивчення дисципліни: обізнаність із сучасним станом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та вміння презентувати свої наукові здобутки, що є одним із найважливіших і найвагоміших аспектів підготовки фахівця з університетською освітою; курсу властиві зв'язки з теоретичними та спеціальними теоретичними курсами загального фундаментального та професійного циклу – «Методика навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах (мова, література)», «Тенденції розвитку методики навчання української літератури».

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 4. Вільне володіння іноземною мовою й уміння висловлювати й тлумачити поняття, думки, факти та погляди в широкому діапазоні соціокультурних контекстів; засвоєння професійно-орієнтованої комунікативної мовленнєвої компетенції

(лінгвістичної, соціолінгвістичної та прагматичної) магістрів для забезпечення їхнього ефективного спілкування в академічному та професійному середовищі.

ПРН 5. Вміти використовувати професійно профільовані знання для аналізу й інтерпретації художнього, наукового тексту.

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 2. Знання провідних тенденцій українського мовно-літературного процесу, основних концептуальних положень технологій філологічної освіти.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 4. Здатність розрізнати основні компоненти змісту літературознавчої та методичної підготовки студентів-філологів до майбутньої професійної діяльності, усвідомлювати структурні зв'язки між ними та практикувати форми і методи їх викладання у закладах вищої освіти й загальної середньої освіти;

ФК 5. Здатність орієнтуватися в актуальних проблемах сучасної лінгводидактики; здійснювати лекційно-практичну й семінарську роботу з мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах на відповідному кваліфікаційному рівні; знатність використовувати нові технології навчання мови; сучасні методи організації навчання мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах філологічного профілю.

ФК 6. Здатність демонструвати знання найбільш вагомих та найбільш поширених парадигм досліджень мовних та мовленнєвих явищ на сучасному етапі та динаміки їх розвитку, володіння оригінальними методологією та методиками аналізу, а також

специфічними дослідницькими векторами наукового пошуку.

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення пресконференцій тощо.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 15. Володіння методикою навчання фахових дисциплін в закладах нового типу та закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

ФК 16. Володіння сучасними науковими методами філологічних досліджень.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Освітні інформаційно-комунікаційні технології та їх характеристика.

Тема 2. Підвищення ефективності навчання засобами сучасних ІКТ. Роль інформаційних технологій у навчальному процесі. Шляхи використання інформаційних технологій у навчанні та вихованні учнів.

Тема 3. Міжнародні та вітчизняні освітні проекти в Україні. Міжнародні та вітчизняні освітні проекти в Україні (Програма Intel «Навчання для майбутнього», Національний проєкт «Відкритий світ»).

Тема 4. Інформаційні освітні ресурси Інтернет в Україні. Інформаційні освітні ресурси Інтернет закордоном. Особливості використання Інтернет-ресурсів у навчальній діяльності. Дослідницькі, пошукові, проблемні методи навчання та їх використання у навчальному процесі. Метод навчальних проєктів. Приклади навчальних проєктів програми Intel «Навчання для майбутнього». Технології Веб 2.0. Вікі-технології (Вікіпедія, Вікі-МНУ та ВікіОсвіта).

Тема 5. Хмарні сервіси. Сервіси Google. Типові завдання вчителя та можливості їх оптимізації завдяки використанню сучасних інтернет-технологій. Планування як інструмент керування часом.

Тема 6. Створення навчального плану у вигляді текстового онлайн-документа (Google Документи), ведення календаря класу. Публікація навчальних матеріалів у мережі Інтернет: у блозі (Blogger, Wordpress та IntelLearningStudio), ведення класного онлайн-журналу (Google Таблиці) тощо. Спілкування

з учнями та батьками (Google Hangoutson Air). Стінгазети, постери та Whiteboard. Розроблення та використання електронних форм для проведення опитування та анкетування. Веб-сервіси для проведення опитування та анкетування (Google Форми). Розроблення та використання електронних форм для проведення тестування. Веб-сервіси та програми для проведення тестування учнів (Майстер-Тест, Google Форми). Сервіси для створення дидактичних матеріалів та ігор Study Stack, Gamestar Mechanic, Learning Apps тощо.

Тема 7. Модернізація процесу навчання на основі використання єдиного інформаційного освітнього середовища. Поняття про інформаційно-освітнє середовище навчального закладу. Підготовка педагогів до роботи в єдиному інформаційному освітньому середовищі навчального закладу.

Тема 8. Огляд різних платформ для створення інформаційно-освітнього середовища навчального закладу. Вікі-МНУ як складова відкритого освітнього середовища сучасного університету. Ознайомлення з прикладами використання Вікі-МНУ у навчальному процесі. Ознайомлення з прикладами навчальних проєктів на Вікі-МНУ.

Тема 9. Формування електронного середовища для вчителів, учнів та їх батьків. Соціальні мережі для українських шкіл та вчителів: Google Appsfor Education, Щоденник.ua, Мої знання (інформаційно-освітня мережа), Електронний журнал, Моя школа (всеукраїнська навчальна екосистема), Програма Microsoft «Партнерство в навчанні», ВікіОсвіта тощо.

Рекомендована література

Базова

1. Болілий В. О., Копотій В. В., Іванова Л.В. Вікі-КДПУ. Довідник користувача: навч. посіб.

- Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. 26 с.
2. Болілий В. О., Резіна О. В, Діхтяр М. Ю. Хмарка-КДПУ. Довідник користувача: навч. посіб. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. 48 с.
 3. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 239 с.
 4. Васильченко Л. В., Шевченко В. Л. Дистанційне навчання: наук.-метод. забезпечення, інформаційний простір навчального закладу. Харків: Основа, 2009. 208 с.
 5. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Бадюк Ю. В., Шевченко В. Л. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі (з досвіду роботи експериментального педагогічного майданчика у ВПУ № 4 м. Вінниці): для педагогічних працівників ПТНЗ, ВНЗ і слухачів навчальних закладів та установ післядипломної освіти. Вінниця: Діло, 2006. 296 с.
 6. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навч. посіб. для студ. пед. ЗВО і слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти. Київ: Освіта України, 2006. 366 с.
 7. Гуревич Р. С., Жиліна М. Ю., Кадемія М. Ю. Проектна діяльність учнів ПТНЗ на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Вінниця: Планер, 2009. 100 с.
 8. Десятов Д. Л. Методика використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні історії. Харків: Основа, 2011. 111 с.

9. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании: учеб. пособ. 6-е изд., стер. Москва: Академия, 2010. 192 с.
10. Інформаційно-аналітична система контролю та оцінювання навчальної діяльності студентів ВНЗ: монографія / А. А. Тимченко, Ю. В. Триус, І. В. Стеценко та ін. Черкаси: МакЛаут, 2010. 300 с.
11. Кадемія М. Ю., Сисоєва О. А. Інтерактивні засоби навчання: навч.-метод. посіб. Вінниця: Планер, 2010. 217 с.
12. Кадемія М. Ю. Інформаційне освітнє середовище сучасного навчального закладу: навч.-метод. посіб. / М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, Т. В. Ткаченко, Л. С. Шевченко. Львів: СПОЛОМ, 2009. 186 с.
13. Кадемія М. Ю. Соціальні сервіси Веб 2.0 і Веб 3.0 у навчальній діяльності: навч. посіб. / М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, В. М. Кобися, М. С. Коваль. Вінниця: Планер, 2010. 230 с.
14. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. посіб. Київ: НЛУ, 2009. 380 с.
15. Козяр М. М., Зачко О. Б., Рак Т. Є. Віртуальний університет: навч.-метод. посіб. Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2009. 168 с.
16. Лапінський В. В., Карташова Л. В. Мультимедійна дошка. Київ: Шкільний світ, 2011. 123 с.
17. Нетъосов С. І. Навчання основ правознавства з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Харків: Основа, 2010. 127 с.
18. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Е. С. Полат. Москва: Академия, 2001. 272 с.

19. Педагогическое проектирование: учеб. пособ. для высш. учеб. заведений / И. А. Колесникова, М. П. Горчакова-Сибирская; под ред. В. А. Сластёнина, И. А. Колесниковой. 2-е изд., стер. Москва: Академия, 2007. 288 с.
20. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE: метод. посіб. / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук / за ред. Ю. В. Триуса. Черкаси. 220 с.
21. Социальные сервисы Веб 2.0 в помощь учителю / Е. Д. Патаракин. 2-е изд., испр. Москва: Ин-тут, 2007. 64 с.
22. Теория и практика дистанционного обучения: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. Москва: Академия, 2004. 415 с.
23. Intel Навчання для майбутнього. Київ: ВНУ, 2004. 416 с.

Допоміжна

1. Академія педагогічних наук України. URL: <http://www.apsu.org.ua/ua/information/press/956784/>
2. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2009. 684 с.
3. Болілий В. О., Копотій В. В. Вікі-портал як складова відкритого освітнього середовища сучасного університету. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного*. Випуск 1. 2015. С. 1–14. URL: <http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/1#.VIRpG4Sli1F>
4. Болілий В. О., Копотій В. В. Інформаційно-комунікаційний простір Кіровоградського державного педагогічного університету.

Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.
Серія № 2. С. 22–30.

5. Болілій В. О., Копотій В. В., Котяк В. В. Використання MEDIAWIKI при організації самостійної роботи студентів. *Самостійна робота студентів та її інформаційно-методичне забезпечення: проблеми, досвід, методика. Методичний вісник.* Випуск 2. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. 2009. С. 56–64.
6. Вікі-МНУ. URL: <http://wiki.mdu.edu.ua>
7. ВікіОсвіта. URL: <http://www.eduwiki.uran.net.ua/wiki>
8. Вікіпедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
9. Голобородько В. В. Наукова робота учнів. Програма організації науково-дослідницької діяльності учнів. Харків: Основа, 2005. 208с.
10. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 1997. 376 с.
11. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України : [гол. ред. В. Г. Кремень]. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
12. Зелинский С. Э. Энциклопедия персонального компьютера. Харьков, Белгород: Клуб семейного досуга, 2011. 351 с.
13. Кадемія М. Ю. Інформаційне освітнє середовище сучасного навчального закладу: навч.-метод. посіб. / М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, Т. В. Ткаченко, Л. С. Шевченко. Львів: СПОЛОМ, 2009. 186 с.
14. Кадемія М. Ю., Козяр М. М., Рак Т. Є. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: словник. Львів: СПОЛОМ, 2011. 327 с.

15. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: зб. наук. праць *Педрада*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. № 15 (22). С. 126–130.
16. Копотій В. В. Вікі-портал Кіровоградського державного педагогічного університету. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2011. № 5. С. 14–16.
17. Копотій В. В. Розвиток мислення учнів на уроках інформатики. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2006. № 5. С. 8–11.
18. Лабораторія інтерактивних технологій навчання гуманітарних дисциплін.
URL: <http://sites.zsu.zp.ua/interactiv.edu.lab/>
19. Методичні рекомендації по створенню тестових завдань та тестів в системі управління навчальними матеріалами MOODLE / В. М. Франчук. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 58 с.
1. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Е. С. Полат. Москва: Академія, 2001. 272 с.
20. Присяжнюк О. В., Копотій В. В. Проблеми оцінювання студентських робіт при впровадженні в освітній процес інтернет-сервісу MEDIAWIKI. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія № 2. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 20: зб. наукових праць / за ред. В. П. Сергієнка. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2010. С. 118–123.
2. Теория и практика дистанционного обучения: учеб. пособ. для студентов высш. учеб. завед. Москва: Академия, 2004. 415 с.
21. Учень і комп'ютер. URL: <http://1to1.iteach.com.ua>

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

Засоби діагностики успішності навчання: виконання індивідуальних завдань, контрольних і практичних робіт, самостійна робота студента, укладання словника до курсу, написання реферату, опрацювання матеріалів з усережжя.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА

Розробник: *Ірина Корнієнко,*
к. філ. н, доцент

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Історія українського мовознавства» розглянуто загальнотеоретичні проблеми лінгвістичної науки в Україні від початку її зародження до наших днів, сформовано розуміння загальних закономірностей та тенденцій становлення вітчизняної лінгвістики, сучасного стану й проблематики українського мовознавства. Поглиблено теорію про напрями роботи вчених-теоретиків минулого й сучасності, їхній науковий доробок та найважливіші досягнення; охарактеризовано погляди видатних мовознавців на різні лінгвістичні явища та проаналізовано новітні напрями сучасної української лінгвістики. Сформовано уміння аналізувати мовознавчі праці українських лінгвістів; розглядати діяльність вітчизняних дослідників на тлі всього мовознавчого процесу; робити власні висновки та узагальнення. Курс виступає своєрідним продовженням низки лінгвістичних навчальних дисциплін, що викладають для студентів-філологів, і є логічним підсумком у цьому циклі. До важливих аспектів вивчення

дисципліни належить постійна орієнтація студентів на професійне застосування знань.

Ключові слова: мовознавство, українська мова, лінгвістика, термінологія, правопис, наукова діяльність, мовознавча діяльність.

Summary

In the process of studying the discipline «History of Ukrainian Linguistics» the general theoretical problems of linguistic science in Ukraine from the beginning of its origin to the present day were considered, the understanding of general regularities and tendencies of formation of domestic linguistics, current state and problems of Ukrainian linguistics was formed. The theory of the directions of work of scientists-theorists of the past and the present, their scientific works and the most important achievements was deepened; the views of prominent linguists on various linguistic phenomena were characterized and the newest directions of modern Ukrainian linguistics were analyzed. The ability to analyze the linguistic works of Ukrainian linguists, to consider the activity of domestic researchers against the background of the whole linguistic process, make your own conclusions and generalizations has been formed. The course is a kind of peculiar continuation of a number of linguistic disciplines taught to students of philology, and is the logical result of this cycle. Important aspects of studying the discipline include the constant orientation of students to the professional application of knowledge.

Key words: philology, Ukrainian language, linguistics, terminology, orthography, scientific activity, linguistic activity.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є історія лінгвістичної думки в Україні від початку її зародження до наших днів:

Міждисциплінарні зв'язки: курс «Історія українського мовознавства» виступає своєрідним продовженням навчальних дисциплін «Загальне мовознавство», «Сучасна українська літературна мова», «Теоретичні проблеми мовознавства», а також пов'язаний із проблематикою навчального курсу «Історія української мови», виступаючи логічним підсумком у цьому циклі.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета: забезпечити наукове розуміння загальних закономірностей та тенденцій становлення вітчизняної лінгвістики, простежити особливості її розвитку від початку зародження до сьогодні, з'ясувати сучасний стан і проблеми мовознавства в Україні.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є: ознайомити студентів із основними етапами розвитку вітчизняної лінгвістичної думки, напрямками роботи вчених-теоретиків минулого й сучасності, докладно розглянути їхній науковий доробок та найважливіші конкретні досягнення, схарактеризувати погляди видатних мовознавців на різні лінгвістичні явища. До важливих аспектів викладання курсу належить постійна орієнтація студентів на професійне застосування знань.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання фахових дисциплін, теорії мови та літератури, лінгвофілософії) на діахронно-

синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої

освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 5. Здатність орієнтуватися в актуальних проблемах сучасної лінгводидактики; здійснювати лекційно-практичну й семінарську роботу з мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах на відповідному кваліфікаційному рівні; знати й використовувати нові технології навчання мови; сучасні методи організації навчання мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах філологічного профілю.

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення прес-конференцій тощо.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання;

аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Виникнення науки про мову. Зародження мовознавства в східних слов'ян. Староукраїнське мовознавство XIV–XVIII ст. Стан освіти в Київській Русі. Джерела, що засвідчують зацікавлення питаннями мовознавства в Київській Русі. Зародження початків давньоруської лексикографії. Мовознавство старої доби. Мовознавчі трактати XIV–XVI ст. «Грамматика доброглаголиваго еллино-словенскаго языка». Лінгвістичні дискусії щодо її назви. Система частин мови в цій праці. «Грамматика словенска» Л. Зизанія, її структура та значення в історії старого українського мовознавства. Терміносистема в цій праці. «Грамматіки СлавенскиѦ правилноє Свнтагма» М. Смотрицького як одна з найвизначніших лінгвістичних праць давнього слов'янського мовознавства. Лексико-граматичні класи слів та термінолексика на їх позначення в праці М. Смотрицького. Теоретичні засади та значення

лінгвістичної праці І. Ужевича «Граматыка словенская». Система частин мови в граматиці І. Ужевича. Лексикографічна робота в Україні в XIV–XVII ст.

Тема 2. Функціонування й розвиток української мови та науки про неї у XIX - на поч. XX ст. Особливості функціонування й розвитку української мови та науки про неї у XIX - на поч. XX ст. «Грамматика малороссийского наречия» О. П. Павловського як перша граMATика живої народної української мови. Система частин мови в цій праці. Наукове вивчення української мови в працях П. Г. Житецького. Внесок К. П. Михальчука в розвиток українського мовознавства. Просвітницька та мовознавча діяльність І. Могильницького. Гіпотеза Погодіна - Лавровського - Соболевського про українську мову та дискусії навколо неї. Роль О. О. Потєбні в розвитку українського мовознавства. Лінгвістичні праці Я. Головацького. Мовознавча діяльність Й. Лозинського. Лексикографічна робота в Україні в XIX - на поч. XX ст.

Тема 3. Українська термінологія в її історії, розвитку, перспективі. Основні шляхи формування вітчизняної лінгвістичної термінологіки. Історія становлення сучасної граматичної термінології. Робота над унормування української термінології в період «золотого десятиріччя». Головні напрями розвитку термінологічної системи в 30-х – 40-х роках XX ст. Термінотворча праця в 50-х – 70-х роках XX ст. Основні напрями термінотворчої праці на сучасному етапі. Проблеми сучасного лінгвістичного термінознавства. Зміни в граматичній термінології, запропоновані І. Р. Вихованцем та В. О. Горпиничем.

Тема 4. Історія українського правопису. Історія українського правопису (від XIV ст. до к. XVIII ст.). Правописи І. Котляревського й О. Павловського (у порівнянні). Правописна система М. О. Максимовича.

Основні риси правопису збірки «Русалка Днѣстровая». Боротьба між історико-етимологічними та фонетичними засадами правопису в ХІХ ст. Головні напрями роботи правописної комісії та підготовлені нею «Найголовніші правила українського правопису» (1921 р.). Історія укладання та видання «Українського правопису» 1928 року. Історія укладання та видання правописів 1933, 1946, 1960 років. Лінгвістичні дискусії щодо літери Г. Головні зміни в українському правописі 1990 року. Найважливіші зміни в проекті українського правопису 1999 (за ред. В. В. Німчука) та правописі 2003 (за ред. В. М. Русанівського).

Тема 5. Українське мовознавство 20–80-х років ХХ ст.

Формування українського мовознавства як багатогалузевої науки про мову в ХХ ст. Найважливіші праці з українського мовознавства радянського періоду. Наукова діяльність А. Кримського як мовознавця. Лінгвістична діяльність Є. Тимченка, його найважливіші граматичні праці. Основні напрями наукової роботи М. Грунського. М. Калинович як представник порівняльно-історичного мовознавства. Мовознавча діяльність О. Синявського. Л. Булаховський – визначний учений-мовознавець. Коло наукових зацікавлень І. Огієнка як мовознавця. Ю. Шевельов – видатний учений ХХ ст., основні напрями його наукової діяльності. Мовознавча спадщина західноукраїнського мовознавця В. Сімовича. Наукова діяльність В. Ганцова. Основні напрями наукової роботи О. Курило. Відомий український мовознавець С. Бевзенко, основні напрями його лінгвістичної діяльності. Лінгвістична діяльність М. Наконечного. Мовознавча діяльність І. Свенціцького. Наукова діяльність І. Ковалика. Внесок А. Грищенка в сучасне

українське мовознавство. Лексикографічна робота в 20-х – 80-х роках ХХ ст.

Тема 6. Мовознавство в незалежній Україні. Мовознавство в незалежній Україні. Найважливіші українські лінгвістичні праці цього періоду. Пожвавлення роботи з питань культури української мови у зв'язку з набуттям останньою статусу державної. Сучасна мовна ситуація в Україні. Основні напрями наукової діяльності Інституту української мови НАН України. Роль В. Німчука в історії українського мовознавства. Концептуальні засади теоретичної граматики І. Вихованця, К. Городенської.

Рекомендована література

Базова

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Бацевич Ф.С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: підруч. К.: Видавничий центр «Академія», 2008. 240 с.
3. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства: навч. посіб. К.: Вища школа, 1991. 231 с.
4. Білецький А.О. Про мову і мовознавство: навч. посіб. для студ. К.: «АртЕк», 1996. 224 с.
5. Гайдаєнко І. В. Навчально-методичні рекомендації з курсу «Загальне мовознавство» (Структуральні школи): Херсон: ХДУ, 2003. 43 с.
6. Гайдаєнко І. В. Загальне мовознавство: навч.-метод. комплекс. Херсон: ХДУ, 2018. 75 с.
7. Довбня Л., Товкало Т. Історія українського мовознавства: навч. посіб. в іменах. Переяслав-Хмельницький, 2018. 171 с.
8. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.

9. Зеленько А. С. До питання про становлення лінгвістичного детермінізму (від структурної до когнітивної семантики). Луганськ: Альма-матер, 1999. 71 с.
10. Зеленько А. С. З історії лінгвістичних вчень. Луганськ: Альма-матер, 2002. 226 с.
11. Зеленько А. С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних вчень. Аспекти, методи, прийоми та процедури вивчення мови: посіб. Луганськ: Альма-матер, 2002. 283 с.
12. Зеленько А. С. Загальне мовознавство: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 380 с.
13. Иванова Л. П. Курс лекцій по общему языкознанию. К.: Освіта України, 2006. 312 с.
14. Кириченко Г. С., Кириченко С. В., Супрун А. П. Нариси загального мовознавства: у 2 ч.: навч. посіб. /За ред. А. П. Супрун. К.: Ін Юре, 2008. Ч. 1. 168 с.
15. Кириченко Г. С., Кириченко С. В., Супрун А. П. Нариси загального мовознавства: у 2 ч.: навч. посіб. /За ред. А. П. Супрун. К.: Ін Юре, 2008. Ч. 2. 224 с.
16. Ковалик І. І., Самійленко С. П. Загальне мовознавство: Історія лінгвістичної думки. К.: Вища школа, 1985. 215 с.
17. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підруч. К.: Академія, 2010. 464 с.
18. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику: учеб. пособ. Москва: Флинта, 2004. 255 с.
19. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підруч. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.
20. Семчинський С. В. Загальне мовознавство: підруч. для студ. філол. фа культ. універ. К.: АТ «ОКО», 1996. 416 с.

21. Семчинський С. В. Загальне мовознавство. К.: Вища школа, 1988. 328 с.
22. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. К.: Наукова думка, 1998. 324 с.
23. Удовиченко Г. М. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних учень. К.: Вища школа, 1980. 215 с.
24. Удовиченко Г. М. Загальне мовознавство. Проблеми. Методи. К.: Вища школа, 1994. 235 с.
25. Удовиченко Г. М. Загальні питання мовознавства. К.: Вища школа, 2001. 247 с.

Допоміжна

1. Алпатов В. М. История лингвистических учений. М.: Языки русской культуры, 1999. 240 с.
2. Білецький А. О. Про мову і мовознавство. К.: АртЕк, 1996. 224 с.
3. Гайдаєнко І.В. Дистрибутивний аналіз як метод дескриптивної лінгвістики. *Збірник наукових праць «Південний архів». Філологічні науки.* Херсон: ХДУ, 2003. Вип. XXI. С. 130–133.
4. Гайдаєнко І. В. Наукові засади когнітивної лінгвістики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». Збірник наукових праць.* Херсон: ХДУ, 2006. Вип. IV. С. 292–295.
5. Глущенко В. А. Лінгвістичний метод і його структура. *Мовознавство.* 2010. № 6. С. 32–44.
6. Глущенко В.А. Порівняльно-історичний метод в українському мовознавстві 20-х – 60-х рр. ХІХ ст. *Наукові праці: науково-методичний журнал.* Вип. 260. Т. 272. *Філологія. Мовознавство.* Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. С. 21–26.
7. Кочерган М. Мовознавство на сучасному етапі. *Дивослово.* 2003. № 5. С. 24–29.
8. Мельничук О. С. Методологічні проблеми

- аналізу співвідношення ідеального і матеріального в сфері мови. *Мовознавство*. 1987. № 1. С. 3–19.
9. Мельничук О. С. Методологічні пошуки в нових підходах до висвітлення мови. *Мовознавство*. 1991. № 3. С. 3–11.
 10. Мельничук О. С. Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства. *Мовознавство*. 1997. № 2–3.
 11. Олексенко В. П. Мовознавчі погляди І. Огієнка в контексті розвитку української лінгвістичної думки ХХ сторіччя: Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. *Серія філологічна: наук. зб.* Кам'янець-Подільськ, 2016. Вип. 13. С. 150–162.
 12. Пентилюк М. І. Методичні рекомендації до курсу «Загальне мовознавство» для студентів. Херсон: ХДПУ, 2001. 17 с.
 13. Пентилюк М. І., Гайдаєнко І. В. Методичні розробки з курсу «Загальне мовознавство» (Лінгвістичні концепції Ф. де Соссюра). Херсон: ХДУ, 2003. 32 с.
 14. Потебня О. Мова. Національність. Денаціоналізація. Нью-Йорк, 1992.
 15. Радзієвська Т. В. Текст як засіб комунікації. К.: Наукова думка, 1998. 191 с.
 16. Русанівський В. М., Тараненко О. О., Широков В. А. Теоретико-лінгвістичні засади та інформаційно-комп'ютерне забезпечення україномовних лінгвістичних інтелектуальних систем. *Мовознавство*. 1996. № 4–5. с. 3–7.
 17. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 843 с.
 18. Сигеда П. І. Розмежування понять «мова» і «мовлення» у мовознавстві. *Актуальні проблеми*

слов'янської філології. 2010. Вип. XXIII. Ч. 1. С. 413–429.

19. Тараненко О. О. Полісемічний паралелізм і явище семантичної аналогії. К. Наукова думка, 1980. 114 с.
20. Тараненко А. А. Языковая семантика в ее динамических аспектах (основне семантические процессы). К.: Наукова думка, 1986.
21. Тараненко О. О. Мовна ситуація та мовна політика в сучасній Україні (на загальнослов'янському тлі). *Мовознавство*. 2003. № 2–3. С. 30–55. С. 2–8.
22. Тищенко К. М. Лінгвістичний знак як єдність знаків мови і мовлення. *Мовознавство*. 1989. № 1.
23. Тищенко К. М. Загальна структура лінгвістичних знань. *Мовознавство*. 1989. № 6. С. 47–52.
24. Ткаченко О. Б. Олександр Савич Мельничук як людина і вчений. *Мовознавство*. 2001. № 6. С. 4–7.
25. Українська мова: Енциклопедія. Вид. 3-ге, випр. і доп. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана. 2007. 822 с.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

Засоби діагностики успішності навчання: контрольні роботи, самостійна робота студента, написання реферату, наукової статті, участь у конференції, створення індивідуального проєкту.

ЛІНГВОФІЛОСОФІЯ

Розробник: *Лілія Рускуліс,*
д. пед. н., доцент

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Лінгвофілософія» розглянуто мову як об'єкт філософських досліджень; мову, модуси її існування; сутність лінгвофілософії; лінгвофілософію та інші напрями дослідження мови, що спираються на філософію; досліджено гумбольдтіанство як вияв антропоцентричного підходу до мови; лінгвофілософську концепцію Вільгельма фон Гумбольдта (вчення про творчий характер мови; зовнішню та внутрішню форми мови); з'ясовано особливості неогумбольдтіанства як напряму в лінгвофілософії, його загальну характеристику й особливості розвитку в США та в Європі; схарактеризовано місце структуралізму в лінгвофілософії, передумови виникнення його та спільні ознаки лінгвістичного структуралізму; особливості лінгвофілософської концепції Ф. де Соссюра та вплив її на зародження структуралізму; вивчено принцові засади розвитку шкіл лінгвістичного структуралізму; розкрито засади лінгвофілософської концепції Н. Хомського (сутність ідеї вроджений структур); базові принципи породжувальної граматики відповідно до концепції Н. Хомського; досліджено виникнення лінгвофілософії як науки, основні принципи неокантіанства; теоретичні засади філософської концепції Е. Касірера; вивчено логіко-семантичну програму аналізу мови; тенденції розвитку лінгвофілософських ідей у межах аналітичної філософії другої половини ХХ століття, семантичні й прагматичні концепції мови;

проаналізовано герменевтичний підхід до мови (М. Гайдеггер, Г.-Г. Гадамер, Е. Гуссерль, М. Мерло-Понті); обґрунтовано сутність й основні поняття комунікативної філософії мови та виникнення теоантрокосмічної концепції мови; досліджено особливості лінгвофілософської думки в Україні.

Ключові слова: лінгвофілософія, мова, гумбольдтіанство, неогумбольдтіанство, структуралізм, неокантіанство, генеративна лінгвістика, логіко-семантична програма аналізу мови, семантичні й прагматичні концепції мови, герменевтика, комунікативна та теоантрокосмічної концепції мови.

Summary

In the process of studying the discipline «Linguophilosophy» a language as an object of philosophical research, a language, modes of its existence; the essence of linguophilosophy, linguophilosophy and other areas of language research based on philosophy are considered. Humboldtianism as a manifestation of anthropocentric approach to a language, the linguo-philosophical concept of Wilhelm von Humboldt (the doctrine of the creative nature of any language; the external and internal forms of a language) are studied. The features of neo-Humboldtianism as a direction in linguistic philosophy, its general characteristics and peculiarities of development in the USA and in Europe are clarified. The place of structuralism in linguophilosophy, the preconditions of its origin and common features of linguistic structuralism, the features of F. de Saussure's linguistic-philosophical conception and its influence on the emergence of structuralism are characterized. The main principles of the development of the linguistic structuralism schools are given. The principles of N.

Chomsky's linguophilosophical concept (the essence of the idea of innate structures), basic principles of generative grammar in accordance with N. Chomsky's concept are revealed. The origin of linguophilosophy as a science, the basic principles of neo-Kantianism are highlighted. The theoretical foundations of E. Cassirer's philosophical concept are investigated. The logical-semantic program of the language analysis, the trends in the development of linguistic and philosophical ideas within the analytical philosophy of the second half of the XX century, the semantic and pragmatic concepts of language are examined. The hermeneutic approach to language (M. Heidegger, G.-G. Gadamer, E. Husserl, M. Merleau-Ponty) is analyzed. The essence and basic concepts of communicative philosophy of language and the emergence of the theoanthrocosmic concept of language are substantiated. The features of linguistic and philosophical thought in Ukraine are outlined.

Key words: linguophilosophy, language, Humboldtianism, neohumboldtianism, structuralism, neo-Kantianism, generative linguistics, logical-semantic program of language analysis, semantic and pragmatic concepts of language, hermeneutics, communicative and theoanthrocosmic concept of language.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: лінгвофілософія, яка розглядається з позицій науковості, на противагу ненауковим підходам до мови, постає як широка сфера гуманітарних досліджень, спрямованих на вивчення сутності живої людської мови, її взаємозв'язків з буттям, свідомістю, мисленням, а також сфера власне теоретико-методологічного знання, що охоплює та інтерпретує подібні взаємозв'язки.

Міждисциплінарні зв'язки: «Загальне мовознавство», «Філософія», «Етнолінгвістика», «Психолінгвістика», «Семіотика», «Комунікативна лінгвістика», «Дискурсологія», «Лінгвістика тексту».

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Метою викладання навчальної дисципліни «Лінгвофілософія» є ознайомлення з історією світової лінгвофілософської думки та розвитком філософії мови в Україні.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Лінгвофілософія» є: осмислити основні концептуальні засади лінгвофілософії; ознайомитися з теоретичними положеннями із найважливіших тем лінгвофілософії: філософія і мова, мова як об'єкт філософських досліджень; лінгвофілософія та інші напрями дослідження мови, що спираються на філософію; лінгвофілософський підхід до мови (гумбольдтіанство, неогумбольдтіанство, структуралізм, поструктуралізм та постмодернізм, генеративізм); філософський підхід до мови (перші лінгвофілософські ідеї, неокантіанство, логіко-семантична програма мови, герменевтичний, феноменологічний і екзистенційно-феноменологічний підходи, комунікативна філософія і мова, теоантропокосмічна теорія мови); розвиток лінгвофілософських ідей в Україні (Г. Сковорода, О. Потебня, Д. Овсяннико-Куликовський).

Програмні результати навчання:

ПРН 1 Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3 Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання фахових дисциплін, теорії мови та літератури, лінгвофілософії) на діахронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 7 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 9 Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 2. Знання провідних тенденцій українського мовно-літературного процесу, основних концептуальних положень технологій філологічної освіти.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 10. Володіння основними поняттями, концепціями і фактами сучасної мовознавчої і літературознавчої науки.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Мова, модуси її існування і функція. Мова як об'єкт філософських досліджень. Сутність лінгвофілософії. Представлення сутності мови у науково-орієнтованій філософії мови. Лінгвофілософія та інші напрями дослідження мови, що спираються на філософію. Лінгвофілософія як навчальна дисципліна.

Тема 2. Гумбольдтіанство як вияв антропоцентричного підходу до мови. Лінгвофілософська концепція Вільгельма фон Гумбольдта. Філософські та загальнонаукові концепції. Вчення про творчий характер мови. Вчення про зовнішню та внутрішню форми мови. Неогумбольдтіанство як напрям у лінгвофілософії. Загальна характеристика неогумбольдтіанства. Неогумбольдтіанство у США. Філософські основи теорії мовної відносності. Неогумбольдтіанство в Європі. Лінгвофілософська концепція Й. Л. Вайсгербера.

Тема 3. Структуралізм у філософії мови. Передумови виникнення і спільні ознаки лінгвістичного структуралізму. Лінгвофілософська концепція Ф. де Соссюра та її вплив на зародження структуралізму. Найвідоміші школи лінгвістичного структуралізму. Постструктуралізм і постмодернізм у філософії мови.

Тема 4. Генеративізм у мовознавстві. Основні засади лінгвофілософської концепції Н. Хомського.

Сутність ідеї вроджений структур. Породжувальна граматики відповідно до концепції Н. Хомського.

Тема 5. Виникнення лінгвофілософії як науки. Перші лінгвофілософські школи. Лінгвофілософські ідеї Давнього Сходу (Давній Єгипет, Юдея, Індія). Лінгвофілософські ідеї у Давній Греції (Платон, Арістотель). Аспекти філософії мови у стоїків. Лінгвофілософські ідеї в епоху Середньовіччя. Лінгвофілософські проблеми у середньовічних дискусіях реалістів і номіналістів. Емпіризм та раціоналізм у філософії мови XVII- XVIII ст. Лінгвофілософська граматики Пор-Рояля. Неокантіанство і філософія мови. Основні принципи неокантіанства. Теоретичні засади філософської концепції Е. Касієра. Мова в системі пізнання. Логіко-семантична програма аналізу мови. Зародження аналітичної філософії мови. Основи філософії логічного аналізу мови. Логічний позитивізм. Проблеми філософії лінгвістичного аналізу. Вчення про мовні ігри і контекстний характер значення. Тенденції розвитку лінгвофілософських ідей у межах аналітичної філософії другої половини XX століття. Семантичні концепції мови. Загальна характеристика прагматичних концепції мови. Герменевтичний підхід до мови. Загальна характеристика герменевтики. Герменевтична концепція мови М. Гайдеггера. Філософія мови Г.-Г. Гадамера. Феноменологічний і екзистенційно-феноменологічний підходи до мови. Вчення Е. Гуссерля про мову. Лінгвофілософські ідеї М. Мерло-Понті.

Тема 6. Комунікативна (дискурсивна) філософія і мова. Сутність і основні поняття комунікативної філософії мови. Теоретичні аспекти концепції ідеальної комунікації, пов'язані з мовою.

Тема 7. Теантропокосмічна теорія мови. Виникнення теантропокосмічної концепції мови. Загальна характеристика мови у теантропологізмі. Лінгвофілософська концепція О. Лосєва. Синергетична сутність мови в концепції П. Флоренського. Енергетична концепція сутності мови К. Кастанеди. Сучасні аспекти теантропокосмічної теорії мови.

Тема 8 Особливості лінгвофілософської думки східних слов'ян. Розвиток лінгвофілософської думки в Україні в Х – середині XVI століття. Лінгвофілософська концепція О. Потебні. Природа мови в концепції О. Потебні. Процес породження мовлення за О. Потебнею. Тенденції розвитку сучасної філософії мови.

Рекомендована література

Базова

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень: підруч. К.: ВЦ «Академія», 2008. 240 с.
2. Кириченко Г. С., Кириченко С. В., Супрун А. П. Нариси загального мовознавства: навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.: у 2 ч. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручн. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

Допоміжна

1. Александрова Н. Некоторые вопросы логики, методологии и философии языка. *Вопросы языкознания*. 1985. № 6. С. 47-60.
2. Алпатов В. М. «Грамматика Пор-Рояля» и современная лингвистика. *Вопросы языкознания*. 1992 № 2. С. 57-69.
3. Апресян Ю. Д. Идеи и методы современной

- структурной лингвистики. М.: Наука, 1966. 178 с.
4. Арутюнова Н. Д. Лингвистическая философия. Лингвистический энциклопедический словарь. М.: Наука, 1990. 120 с.
 5. Бенвенист Э. Общая лингвистика. Москва: Прогресс, 1974. 448 с.
 6. Болотов В. И. А. А. Потемня и когнитивная лингвистика. *Вопросы языкознания*. 2008. № 2. С. 82-97.
 7. Брендаль В. Структурная лингвистика. История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях. М.: Наука, 1965. 4. 2. С. 94-101.
 8. Вайсгербер Й. Л. Язык и философия. *Вопросы языкознания*. 1993. № 2. С. 114-125.
 9. Денн М. Имяславие и его философские пророки: от субститута глоссологии к обоснованию временности. *Вопросы философии*. 2002. № 12. С. 93-105.
 10. Диброва К. Ю., Ступин Л. П. О теоретических взглядах Л. Блумфилда. *Вопросы языкознания*. 1990. № 1. С. 138-149.
 11. Дротянко Л. Г. Філософські ідеї мовознавства. К.: НАУ, 2002. 514 с.
 12. Ермишин О. Т. «Лекции по античной философии» П. А. Флоренского. *Вопросы философии*. 2003. № 8. С. 119-123.
 13. Жаборюк О. А. До питання про філософські аспекти мовознавства. *Мовознавство*. 2006. № 1. 39-44.
 14. Засорина Л. Н. Введение в структурную лингвистику. М.: Высшая школа, 1974. 319 с.
 15. Кернер Э. Ф. Вильгельм фон Гумбольдт и этнолингвистика в Северной Америке. От Боаса (1894) до Хаймса (1961). *Вопросы языкознания*. 1992. № 1. С. 105-114.
 16. Кнабе Г. С. Витгенштейн и Гуссерль. *Вопросы*

- философии*. 1998. № 5. С. 56-62.
17. Кузнецов В. Г. Женевская лингвистическая школа: от Соссюра к функционализму. М.: Едиториал, 2003. 134 с.
 18. Кузнецов В. Г. Учение Ф. де Соссюра в свете соссюрологии В. Кузнецов. *Вопросы языкознания*. 2006. № 5. С. 106-118.
 19. Кузнецов В. Г. Ф. де Соссюр и женевская школа: от «языка» к «речи». *Вопросы языкознания*. 2007. № 6. С. 97-116.
 20. Кузнецов В. Г. Ф. де Соссюр и А. Саше. Место работы А. Саше «Программа и методы теоретической лингвистики» в истории языкознания. *Вопросы языкознания*. 2006. № 3. С. 18-32.
 21. Кузнецов В. Г. Луи Ельмслев: раннее научное творчество. *Вопросы языкознания*. 2009. № 1. С. 118-126.
 22. Лекторский В. А. Л. Витгенштейн и некоторые традиции отечественной мысли. *Вопросы философии*. 1998. № 5. С. 23-29.
 23. Лекторский В. А. Немецкая философия и российская гуманитарная мысль: С. Л. Рубинштейн и Г. Г. Шпет. *Вопросы философии*. 2001. № 10. С. 129-140.
 24. Лосев А. Ф. Имяславие и платонизм. *Вопросы философии*. 2002. № 9. С. 105-130.
 25. Лосев А. Ф. К вопросу о применении теории отражения в логике. *Вопросы философии*. 1998. № 8. С. 138-144.
 26. Лосев А. Ф. Основной принцип мышления и вытекающие из него логические законы мышления. *Вопросы философии*. 1998. № 8. С. 144-153.
 27. Матезиус В. Куда мы пришли в языкознании.. История языкознания XIX-XX веков в очерках и

- извлечениях. М.: Учпедгиз, 1965. Ч. 2. С. 141-146.
28. Мельничук О. С. Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства. *Мовознавство*. 1997. № 2-3. С. 3-11.
 29. Михалев С. В. О соотношении науки и философии в морозовзрении П. А. *Вопросы философии*. 1999. № 5. С. 151-157.
 30. Озер Э. Мозг, язык и мир. *Вопросы философии*. 1998. № 5. С. 80-85.
 31. Перебийніс В. С. На шляху до пізнання таємниць мови. К.: Світ, 1965. 230 с.
 32. Перебийніс В. С. Напрямки і школи в сучасній структурній лінгвістиці. *Проблеми та методи структурної лінгвістики*. К.: Світ, 1969. Вип. 2. С. 5-25.
 33. Перебийніс В. С. Розвиток структурно-математичної лінгвістики на Україні. *Мовознавство на Україні за 50 років*. К.: Світ, 1967. 120 с.
 34. Перебийніс В. С. Теоретичні та прикладні проблеми структурної лінгвістики. *Мовознавство*. 1981. № 4. 23-42 с.
 35. Петров В. В. Идеи современной феноменологии и герменевтики в лингвистическом представлении знаний. *Вопросы языкознания*. 1990. № 6. С. 102-110.
 36. Пигалев А. И. Рене Жерар и Мартин Хайдеггер: о смысле «преодоление метафизики». *Вопросы философии*. 2001. № 10. С. 152-169.
 37. Радченко О. А. Лингвофилософские опыты В. Фон Гумбольдта и постгумбольдтианство. *Вопросы языкознания*. 2001. № 3. С. 11-23.
 38. Радченко О. А. Лингвофилософский неоромантизм Й. Л. Вайсгербера. *Вопросы языкознания*. 1993. № 2. С. 12-18.
 39. Резниченко А. И. Категория Имени и опыты

- Онтологии: Булгаков, Флоровский, Лосев. *Вопросы философии*. 2004. № 8. С. 134-145.
40. Руднев В. П. Витгенштейн и XX век. *Вопросы философии*. 1998. № 5. С. 37-42.
 41. Ситнеченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. К.: Либідь, 1996. 759 с.
 42. Смирнова Е. Д. Логика и «строительные леса» мира. Необычный мир трактата Л. Витгенштейна. *Вопросы философии*. 1998. № 5. С. 62-68.
 43. Сокулер З. А. «Жизнь и мир суть одно»: философия, логика и этика в «Логико-философском трактате». *Вопросы философии*. 1998. № 5. С. 68-75.
 44. Соссюр Фердинанд де. Курс загальної лінгвістики. К.: Основа. 1997. 324 с.
 45. Тезисы Пражского лингвистического кружка// Звегинцев В. А. История языкознания XIX- XX веков в очерках и извлечениях. М.: Наука, 1965. Ч. 2. С. 123-141.
 46. Трнка Б. и др. К дискуссии по вопросам структурализма // Звегинцев В. А. История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях. М.: Наука, 1965. Ч. 2. С. 155-167.
 47. Троицкий В. П. О логических исследованиях А. Ф. Лосева. *Вопросы философии*. 1998. № 8. С. 134-138.
 48. Флоренский П. А. Личность Сократа и лицо Сократа. *Вопросы философии*. 2003. № 8. С. 123-132.
 49. Франчук В. Ю. А. А. Потебня и славянская филология. *Вопросы языкознания*. 1992. № 4. С. 123-131.
 50. Фриз Ч. Значение и лингвистический анализ. *Новое в лингвистике*. М.: Наука, 1962. Вып. 2. С. 98-117.
 51. Халлер Р. Витгенштейн и модерн. *Вопросы философии*. 1998. № 5. С. 29-37.

52. Хоружий С. С. Творчество о. Павла Флоренского и наши дни. *Вопросы философии*. 2001. № 7. С. 170-177.
53. Хэррис З. С. Метод в структурной лингвистике (Раздел: методологические предпосылки) // Звегинцев В. А. История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях. М.: Наука, 1965. Ч. 2. С. 209-228.
54. Шаумян С. К. Насущные задачи структурной лингвистики // Звегинцев В. А. История языкознания XIX- XX веков в очерках и извлечениях. М.: Наука, 1965. Ч. 2. С. 458-467.
55. Шпет Г. Г. Знак – значение как отношение sui generis и его система (глава из рукописи). *Вопросы философии*. 2002. № 12. С. 79-93.
56. Щедрина Т. Г. Коммуникативное пространство философского сообщества (опыт реконструкции философского архива Густава Шпета). *Вопросы философии*. 2003. № 8. С. 106-119.
57. Щедрина Т. Г. У истоков русской семиотики и структурализма (исследование семейного архива Густава Шпета). *Вопросы философии*. 2002. № 12. С. 75-79.
58. Щерба Л. В. О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании .

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

Засоби діагностики успішності навчання: самостійна робота, конспектування літератури, написання реферату, комплексна контрольна робота.

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розробник:

*Анатолій
Ситченко,
д.пед. н., професор*

Анотація

У програмі навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» передбачено вивчення студентами другого (магістерського) рівня вищої освіти методологічних засад та особливостей організації науково-дослідницької роботи.

У процесі вивчення дисципліни послідовно висвітлюються поняття про науку та наукову діяльність, розкриваються відомості про планувальну роботу дослідника, форми й методи проведення дослідження, особливості експериментальної роботи та апробацію результатів виконаного дослідження та їх використання у практичній діяльності.

Ключові слова: наука, наукознавство, програма дослідження, педагогічний експеримент, апробація здобутих результатів, наукові праці.

Summary

The study of methodological principles and features of the organization of scientific and research work by students of the second (master's) level of higher education was provided in the program of the educational discipline «Methodology and organization of scientific researchers».

In the process of studying the discipline the concepts of science and scientific activity are consistently highlighted, information about the researcher's planning work, forms and methods of conduction of research, features of

experimental work and approbation of complied research results and their use in practical activity are revealed.

Keywords: science, science knowledge, research program, pedagogical experiment, approbation of the obtained results, scientific works.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: методологічні принципи і поняття науки, зміст, методи і форми наукових досліджень, правила написання та оформлення наукових праць різних видів і жанрів.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, естетика, культурологія, історія, літературознавство, мовознавство, педагогіка і психологія, методика навчання та виховання, соціологія та правознавство.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу: сформувані загальні та фахові компетентності, необхідні для організації та проведення науково-дослідницької діяльності.

Завдання курсу: засвоїти поняття про науку та її основні категорії, методологічні принципи, види та ознаки наукового дослідження; з'ясувати основні напрями наукових досліджень в Україні; усвідомити етапи наукового дослідження та методи його проведення; сформувані способи науково-дослідницької діяльності; засвоїти специфіку літературознавчих і педагогічних (методичних) наукових досліджень; визначати зміст експериментальної роботи, її етапи та очікувані результати; виробляти вміння оформляти результати наукового дослідження (написання наукових праць різних видів і жанрів); удосконалювати вміння майбутніх фахівців самостійно працювати з

науковою, навчальною, довідковою літературою; засвоїти поняття академічної доброчесності.

Передумови для вивчення дисципліни: добір та опрацювання наукових джерел під час вивчення фундаментальних і фахових навчальних дисциплін на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти: філософією, педагогікою та психологією, методикою навчання української мови і літератури, а також із методикою навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах (мова, література) на другому (магістерському) рівні вищої освіти, технологією літературного аналізу, застосуванням ІКТ у навчанні літератури тощо.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання фахових дисциплін, теорії мови та літератури, лінгвофілософії) на діахронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 4. Здатність розрізняти основні компоненти змісту літературознавчої та методичної підготовки студентів-філологів до майбутньої професійної діяльності, усвідомлювати структурні зв'язки між ними та практикувати форми і методи їх викладання у закладах вищої освіти й загальної середньої освіти;

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення пресконференцій тощо.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 15. Володіння методикою навчання фахових дисциплін в закладах нового типу та закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Наукознавство як система знань. Поняття про науку та сутність наукового пізнання. Класифікація наук та пріоритетні напрями наукових досліджень в Україні. Наукова мережа, її завдання та функції. Теоретико-методологічні принципи науки.

Тема 2. Розвиток науки в Україні. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність». Державні документи про напрями наукових досліджень. Конкурсні програми НДР та їх фінансування.

Тема 3. Організація науково-дослідницької роботи. Планування діяльності наукових установ, закладів вищої освіти та наукових і науково-педагогічних працівників у сферах наукової та науково-технічної діяльності. Фундаментальні та прикладні наукові дослідження. Очікувані результати наукового дослідження та форми їх представлення.

Тема 4. Програмування наукового дослідження, основні його етапи. Розробка програми дослідження, його поетапне виконання. Інформаційне забезпечення наукової роботи.

Тема 5. Форми наукової роботи. Особливості здобуття вищої освіти на третьому (аспірантському) рівні на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі наук; здобуття наукового ступеня доктора наук. Особливості дослідницької роботи наукових та науково-педагогічних працівників.

Тема 6. Методика педагогічних та літературознавчих досліджень. Проблематика наукового дослідження. Наукова гіпотеза та її доведення. Теоретичні й практичні методи наукових досліджень. Науково-педагогічні концепції, наукові теорії та їх зв'язок із технологіями навчання і виховання.

Тема 7. Зміст і форми експериментальної роботи. Зміст, мета і завдання педагогічного експерименту. Доведення робочої гіпотези. Основні форми, методи й етапи експериментальної роботи.

Тема 8. Поняття академічної доброчесності. Кодекс академічної доброчесності здобувачів вищої освіти та наукових і науково-педагогічних працівників. Моральні та правові аспекти проблеми запобігання плагіату. Системи боротьби з академічною недоброчесністю.

Рекомендована література

Базова

1. Базиль Л., Пустовіт В. Літературознавчі дослідження студентів-філологів: теорія і методика: навч. посіб. для студ. гуманітарних спеціальностей. Луганськ: Глобус, 2012. 244 с.
2. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: навч. посіб.. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 212 с.
3. Жук Н. Й., Денисюк І. О., Халимончук А. М. Дипломна робота з української літератури / за ред. Н. Й. Жук. Київ: Вища школа, 1983. 125 с.
4. Клименюк О. В. Методологія та методи наукового дослідження: навч. посіб. Київ: Міленіум, 2005. 186 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 206 с.

6. Кузин Ф. А. Магистерская диссертация: методика написания, правила оформления и порядок защиты: практ. пособ. для студ.-магистрантов. М., 1997. 304 с.
7. Курсова, бакалаврська, дипломна, магістерська роботи з української літератури та методики її викладання в школі: навч. посіб. Київ: ІВЦ Держкомстату України, 2001. 80 с.
8. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. Київ, 1997. 56 с.
9. Новиков А. М., Новиков Д. А. Образовательный проект (методология образовательной деятельности). Москва: Эгвес, 2004. 120 с.
10. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посібник для студентів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
11. Пехота О. М. , Єрмакова І. П. Основи педагогічних досліджень: навч. посіб. 2-е вид., переробл. і доповн. Київ: Знання, 2013. 287 с.
12. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підруч. 5-е вид., стереотип. Київ: Знання-Прес, 2006. 307 с.

Допоміжна

1. Васьков Ю. В. Педагогічні теорії, технології, досвід (дидактичний аспект). Харків: Скорпіон, 2000. 120 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи: сучасне тлумачення. Київ: Волинські береги. 2012. 192 с.
3. Загальні вимоги до виконання та оформлення дипломних робіт / укл. доц. Гурдуз А. І. Миколаїв: РВВ МДУ, 2009 р. 20 с.

4. Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній освіті: навч. посіб. / за наук. ред. О. М. Пехоти, Т. В. Тихонової. Миколаїв: Іліон, 2013. 252 с.
5. Клименко В. В. Психологія творчості: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 480 с.
6. Ковалів Ю. І. Абетка дисертанта: методологічні принципи написання дисертації: посіб. Київ: Твім інтер, 2009. 460 с.
7. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за ред. В. О. Дроздова. 5-е вид. Київ: Професіонал, 2008. 240 с.
8. Корнієнко І. А. Вступ до наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Миколаїв, 2013. 156 с.
9. Лудченко А. А. и др. Основы научных исследований. Київ: Знання, КОО, 2000. 114 с.
10. Наєнко М. К. Інтим письменницької праці. Київ: Педагогічна преса. 2003. 280 с.
11. Наєнко М. К. Художня література України: програма-мінімум. Київ: Вид. Центр «Просвіта», 2005. Ч. 1.: Від міфів до реальності. 660 с.
12. Підласий П. І. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів: навч. посіб. Київ: Радянська школа, 1978. 126 с.
13. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: конспект лекцій. Київ: Академвидав, 2004. 208 с.

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

*Розробник: Ольга Мхитарян,
к. пед. н., ст. викладач*

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Тенденції розвитку методики навчання української літератури» проаналізовано методичні надбання вітчизняної методичної думки, на ґрунті яких виникають сучасні науково-методичні концепції та розробляється стратегія шкільної літературної освіти. Акцентовано на питанні вдосконалення літературної освіти в загальноосвітній та вищій школі; з'ясовано сутність поняття «тенденції розвитку методики навчання української літератури»; презентовано періодизацію методики навчання української літератури в школі з урахуванням культурно-історичних, соціально-політичних та педагогічних чинників; висвітлено історичний процес розвитку методики навчання літератури в українській школі; визначено філософсько-педагогічні та психологічні засади, що спрямовують зміст методичної науки; розкрито педагогічні ідеї вітчизняних і зарубіжних методистів, прогресивних діячів культури та освіти, у яких увиразнено ключові проблеми шкільної літературної освіти як у змістовому, так і процесуальному аспектах; розглянуто засадничі ідеї становлення методичної думки в умовах відсутності української школи; схарактеризовано проблеми і здобутки предметної науки ХХ ст.; досліджено тенденції розвитку національної школи та літературної освіти в контексті якісних змін у змісті та виборі методів, прийомів і форм шкільного літературного навчання;

окреслено передумови ефективності навчально-виховної роботи з урахуванням сучасних тенденцій розвитку методичної науки і практики, зокрема компетентнісної спрямованості особистісно зорієнтовано навчання української літератури.

Ключові слова: тенденції, методика, філософсько-педагогічні, психологічні й методичні ідеї, навчання української літератури, особистісно зорієнтоване навчання, компетентнісний підхід, технологія навчання.

Summary

In the process of studying the discipline «Trends in the development of methods of teaching Ukrainian literature» the methodological achievements of domestic methodological thought are analyzed, on the basis of which modern scientific and methodological concepts arise and the strategy of school literary education is developed. Emphasis is placed on the issue of improving literary education in secondary and higher education; the essence of the concept «tendencies of development of methods of teaching Ukrainian literature» is clarified; the periodization of the methodology of teaching Ukrainian literature at school is presented, taking into account cultural-historical, socio-political and pedagogical factors; the historical process of development of methods of teaching literature in the Ukrainian school is covered; identified philosophical, pedagogical and psychological principles that guide the content of methodological science; pedagogical ideas of domestic and foreign methodologists, progressive figures of culture and education are revealed, in which the key problems of school literary education in both semantic and procedural aspects are expressed; the basic ideas of formation of methodical thought in the absence of the Ukrainian school

are considered; the problems and achievements of subject science of the XX century are characterized; the tendencies of development of national school and literary education in the context of qualitative changes in the maintenance and a choice of methods, receptions and forms of school literary training are investigated; the preconditions of efficiency of educational work are outlined taking into account modern tendencies of development of methodical science and practice, in particular competence orientation the teaching of the Ukrainian literature is personally oriented.

Key words: tendencies, methods, philosophical-pedagogical, psychological and methodical ideas, teaching of Ukrainian literature, personality-oriented teaching, competence approach, learning technology.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: основні тенденції розвитку вітчизняної предметної методики від школи Київської Русі до сьогодення..

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, естетика, культурологія, історія, літературознавство, мовознавство, психологія і педагогіка, методика навчання та виховання.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу: забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів завдяки осягненню генези предметної дидактики та усвідомленню закономірностей її розвитку.

Завдання курсу: сформулювати уявлення про основні тенденції вдосконалення літературної освіти у вищій школі; з'ясувати філософсько-педагогічні та психологічні засади, що визначають зміст і спрямованість методичної науки; досягнути історичний процес розвитку методики навчання літератури в

українській школі, його періодизацію; визначити засадничі ідеї становлення методичної думки в умовах відсутності української школи; усвідомити проблеми і здобутки предметної науки ХХ ст.; пояснити основні тенденції розвитку національної школи та літературної освіти в ній; сформувати вміння критично оцінювати фахові першоджерела, самостійно визначати тенденційність їхніх положень і висновків; розвивати вміння цілеспрямовано опрацьовувати наукову і науково-методичну літературу; сформувати настанову на здійснення майбутнім викладачем наукової діяльності; дати уявлення про основні напрями професійного самовдосконалення, сформувати потребу в ньому.

Передумови для вивчення дисципліни: курс тісно пов'язаний із філософією, естетикою, культурологією, історією, літературознавством, мовознавством, психологією та педагогікою, методикою навчання та виховання.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання літератури, історії, теорії літератури, літературної критики) на діахронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури,

ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 5. Здатність орієнтуватися в актуальних проблемах сучасної лінгводидактики; здійснювати лекційно-практичну й семінарську роботу з мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах на відповідному кваліфікаційному рівні; здатний використовувати нові технології навчання мови; сучасні методи організації навчання мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах філологічного профілю.

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах.

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення прес-конференцій тощо.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 15. Володіння методикою навчання фахових дисциплін в закладах нового типу та закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Філософія літературної освіти. Предмет філософії освіти. Відмінності між технократичним і гуманістичними напрямками в освіті. Поняття демократизації системи навчання і виховання. Поняття інтегративної функції освіти. Сутність розвивальної культурологічної домінанти сучасної освіти. Сутність гуманізації та гуманітаризації освіти. Філософія людиноцентризму в освіті. Сутність синергетичної методології в педагогічному аспекті. Методологія субстанціональної єдності та діалогової згоди в освіті.

Тема 2. Психолого-педагогічні засади розвитку предметної дидактики. Психолого-педагогічні передумови саморозвитку особистості. Основні правила гуманістичної психології. Психологія аналізу і синтезу художнього твору. Стадії та умови сприйняття літературного твору. Використання «зони найближчого розвитку» у навчанні літератури. Психологія постановки і розв'язання навчальної задачі. Психологія операційних структур розумової

діяльності читачів-учнів. Поняття теорії асоціативності формування літературних знань. Тенденція інтелектуалізації уроки літератури. Теорія поетапного формування розумових дій читачів-учнів.

Сутність генетично-модельованого способу навчання літератури. Тенденція взаємозв'язку процесуального та особистісного навчання літератури. Навчання як засіб особистісного зростання людини. Інтеграція знань про літературний твір та людину. Література як чинник осмисленої взаємодії суб'єкта з іншими людьми, природою та суспільством. Періодизація розвитку української культури.

Тема 3. Історія методичної науки про навчання української літератури. Тенденція формування компетентного читача. Поняття структурно-функціонального підходу до пояснення художнього твору. Особливості технологізованого навчання аналізу художнього твору. Тенденція до застосування у школі мішаного аналізу твору. Тенденція одноманітного, шаблонного підходу до вивчення твору в школі. Посилення психологічного аспекту навчання літератури. Естетична спрямованість шкільної літературної освіти. Тенденція вивчення літературного твору як естетичного явища. Людиноцентричний характер літературної освіти. Єдність наукових і навчальних методів літературної освіти.

Тема 4. Особливості становлення методичної думки до поч. ХХ ст. Етапи розвитку освіти в Україні. Тенденції розвитку літературної освіти в Україні I половини ХХ століття. Тенденція активної самостійної пізнавальної діяльності учнів. Негативна тенденція відведення літературі допоміжної ролі серед інших шкільних предметів. Позитивні тенденції розвитку літературної освіти у 30-х роках ХХ століття

(навчання рідною мовою, саморозвиток особистості, пріоритет літературної освіти школярів, формування знань і вмінь, зв'язок навчання з інтересами людини і потребами суспільства, децентралізація освітніх систем, удосконалення навчальних програм). Тенденція емоційно-чуттєвого засвоєння літературного твору (30-ті рр. ХХ ст.). Культурологічне значення літературної освіти. Методика літературного читання (В. Данилов, А. Климентов, О. Дорошкевич, М. Рибнікова). Методичні ідеї О. Дорошкевича. Методичні ідеї В. Данилова. Методичні ідеї А. Климентова. Сутність Дальтон-плану. Методичні ідеї П. Волинського та А. Снежкової.

Тема 5. Проблематика розвитку методики навчання української літератури в радянську епоху. Програмоване навчання: поняття і сутність. Метод проектів: сутність та особливості. Тенденція поетапного вивчення художнього твору. Тенденція до продуктивного навчання літератури (М. Рибнікова). Тенденція викладання літератури на літературознавчих засадах (Л. Тимофєєв). Тенденція творчої активності учнів у контексті діяльнісного навчання (40-50 рр. ХХ століття). Методичні ідеї Т. Бугайко і Ф. Бугайка. Тенденція «формального» підходу до аналізу твору (через форму до змісту). Тенденція до інтеграції літературних і мовних знань. Тенденція до структуризації процесу вивчення художнього твору (40-50 рр. ХХ століття). Вивчення твору в художньо-біографічному контексті (П. Волинський). Вивчення твору у взаємодії його змісту і художніх прийомів автора (П. Волинський, В. Марко). Тенденція до колективного читання твору та групової роботи над текстом (А. Климентов). Тенденція до розрізнення понять педагогічної

майстерності і педагогічної кваліфікації (П. Волинський, Т. Бугайко, А. Ситченко).

Тема 6. Тенденції розвитку методичної науки в умовах національної школи. Тенденція щодо взаємодії змістового і формального аспектів навчання літератури (М. Рибнікова, А. Ситченко). Трискладна модель формування культури читачів-учнів. Тенденція до пояснення змісту і значення твору після його аналізу (синтез). Тенденція до розрізнення особливостей методики вивчення творів різного літературного роду і виду (П. Волинський, Т. Бугайко). Тенденція до повного аналізу ліричного твору (П. Волинський, Т. Бугайко). Тенденція до мотивації навчання літератури (Є. Пасічник). Тенденція до застосування практичних методів навчання літератури. Тенденція до вивчення та розвитку читацьких інтересів у позашкільній роботі учнів. Тенденція щодо формування в учнів-читачів образних і понятійних узагальнень (К. Сторчак). Самостійність і творча активність учнів на уроках літератури (І. Синиця, І. Соколов, Б. Степанишин).

Тема 7. Особистісно зорієнтоване та компетентісно наповнене навчання української літератури. Психологія читання і розуміння художнього твору (І. Синиця, Є. Сверстюк). Застосування системи навчальних завдань на цілеспрямований розвиток мислення читачів-учнів (Н. Падалка, В. Паламарчук). Педагогічне керівництво навчальною роботою учнів (В. Сухомлинський) та ефективність уроку літератури (Л. Худаш). Вивчення теоретико-літературних знань у школі (О. Бандура). Естетичний розвиток учнів засобами літератури (Л. Лісовський, Н. Волошина). Наголос на виховному впливі художнього слова та його ролі в інтелектуальному розвитку читачів-учнів (І. Соколов).

Методичні ідеї І. Соболева. Врахування вікових особливостей літературного розвитку учнів (Є. Пасічник). Тенденція до поетапного вивчення художнього твору (В. Неділько, Є. Пасічник). Визначення основних принципів аналізу художнього твору в школі (В. Неділько, Є. Пасічник). Тенденція до розмежування специфічних і дидактичних принципів літературного аналізу (Т. Бугайко, Ф. Бугайко, Є. Пасічник). Тенденція до визначення шляхів аналізу художнього твору (В. Неділько, Є. Пасічник). Тенденція вивчення літератури як людинознавства (Є. Ільїн). Тенденція визначення процедури аналізу твору (В. Неділько, Є. Пасічник, А. Ситченко). Тенденція переходу від емоційного сприймання твору до його логічно-осмисленого розбору (А. Канська).

Тема 8. Поєднання змістового і формального аспектів літературної освіти. Посилення інтересу фахівців до психологічних основ вивчення літератури (Л. Худаш). «Закон бачення» картин твору та їх «усне малювання» (Б. Буяльський). Тенденція до «вивчення» літератури замість «викладання» (Б. Буяльський). Тенденція до вироблення правил аналітичної роботи над твором (П. Блонський, В. Паламарчук, А. Ситченко). Кероване вчителем опрацювання учнями літературного твору (І. Бацій). Тенденція до визначення та врахування специфіки вивчення художнього твору (І. Бровко, А. Ситченко). Упорядковане навчання літератури (друга половина ХХ століття). Тенденція до проведення літературного аналізу вже з п'ятого класу (Т. Бугайко, Ф. Бугайко, А. Ситченко). Розробка теорій уроку літератури (О. Дорошкевич, К. Сторчак, І. Соболев, К. Ходосов). Визначення особливостей уроку літератури (В. Неділько). Навчальна психологія як засіб

ефективності уроки літератури (А. Ситченко). Формування літературознавчої компетентності учнів (Л. Базиль, Т. Яценко). Тенденція взаємозв'язку змісту знань і процедури дій по їх застосуванню. Відкритість основних форм і методів навчання літератури. Самостійна робота учнів на уроках літератури (В. Неділько, Б. Степанишин). Класифікації методів навчання літератури (В. Неділько, Є. Пасічник, М. Кудряшов). Інтеграція змісту, форм, методів та умов навчання літератури. Формування «школи навчання» (Л. Березівська, В. Паламарчук).

Тема 9. Використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання у шкільному літературному навчанні. Дидактичні й методичні аспекти використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у шкільному навчанні літератури виявляється у підвищенні мотивації навчальної та пізнавальної активності учнів, урізноманітненні видів методів, прийомів і форм вивчення художніх творів, індивідуалізації навчання, інтенсифікації самостійної роботи учнів, збільшенню обсягу виконаних навчальних завдань, розширенню інформаційних потоків шляхом використання можливостей Інтернет-ресурсів.

Тема 10. Профілізація шкільної літературної освіти. Диференційований підхід до вивчення літератури в школі на профільному рівні реалізується через її поглиблене опрацювання. Поглиблене вивчення української літератури розглядається вченими як один із напрямів модернізації сучасної школи, що формується з урахуванням інваріантного змісту навчання на загальнодержавному рівні та відповідає освітньому стандарту.

Рекомендована література

Базова

1. Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній освіті: навч. посіб. / за наук. ред. О. М. Пехоти, Т. В. Тихонової. Миколаїв: Іліон, 2013. 252 с.
2. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія. Черкаси: Вид. від ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Вид. 2-ге. Київ: Т-во «Знання» України, 2011. 520 с.
4. Климентов А. Методика преподавания родного языка: руководство для учительских институтовъ, учительских семинарій, педагогических классовъ женскихъ гимназій и для народныхъ учителей. Феодосія: Типографія И. М. Косенко, 1906. 200 с.
5. Куцевол О. М. Методика викладання української літератури: навч. посіб. для студентів вищих навч. закл. Київ: Освіта України, 2009. 464 с.
6. Мазуркевич О. Р. Нариси з історії методики викладання української літератури. Київ: Радянська школа, 1962. 375 с.
7. Мазуркевич О. Р. За рідне слово в рідній школі: на шляху становлення методики української літератури. Київ–Херсон, 1995. 208 с.
8. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб. Київ: Вікар, 2003. 335 с.
9. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підруч. Київ: Слово, 2010. 432 с.

10. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб. / за ред. Н. Й. Волошиної. Київ: Ленвіт, 2002. 344 с.
11. Опыт методического построения урока словесности: пособие для преподавателей средней школы. Книгоиздательство «Сотрудникъ»: Петроградь–Київъ, 1917. 58 с.
12. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посіб. для студ. вищих закладів освіти. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.
13. Пультер С. О., Лісовський А. М. Методика викладання української літератури в середній школі. Житомир: Полісся, 2000. 164 с.
14. Семенов О., Базиль Л. Становлення шкільної літературної освіти в Україні (на матеріалі літературних джерел 20-30 рр. ХХ століття): навч. посіб. Київ–Глухів: РВВ ГДПУ, 2006. 220 с.
15. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
16. Соболев І. І. Вивчення української літератури в 5–7 класах. Київ: Радянська школа, 1968. 232 с.
17. Современное преподавание словесности / Сочинение А. Филонова. С.-Петербургъ: Въ типографія Ф. С. Сущинскаго, 1870. 64 с.
18. Сторчак К. М. Основи методики літератури. Київ: Радянська школа, 1965. 418 с.
19. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі. Київ: Проза, 1995, 246 с.
20. Степанишин Б. І. Література – вчитель – учень (Самостійне вивчення учнями літератури): посіб. для вчителя. Київ: Освіта, 1993. 240 с.

21. Худаш Л. С. Підвищення ефективності уроку з літератури. Київ: Радянська школа, 1974. 140 с.
22. Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури: монографія. Миколаїв: Іліон, 2014. 553 с.
23. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): монографія. Київ: Педагогічна думка, 2016. 360 с.

Допоміжна

1. Антологія педагогической мысли Украинской ССР / сост. Н. П. Калениченко. М.: Педагогика, 1988. 640 с.
2. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: монографія. Київ: Богданова А. М., 2008. 406 с.
3. Білоус П. В., Білоус Н. М. Методиці викладання літератури – нові підходи. *Українська мова і література в школі*. 1990. № 9. С. 58–61.
4. Блонский П. П. Развитие мышления школьника. М.: Учпедгиз, 1935. 128 с.
5. Богданова І. М. Педагогічна інноватика: навч. посіб. Одеса: ТЕС, 2000. 148 с.
6. Бровко І. Б., Коцюбинська М. Х., Сидоренко Г. К. Аналіз художнього твору: посіб. для вчителів. К.: Рад. школа, 1959. 168 с.
7. Буяльский Б. А. Курс на мастерство. Начала методики изучения литературы. К.: Рад. школа, 1974. 222 с.
8. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава: «Полтавський вісник», 1994. 191 с.
9. Волинський П. К. і Снежкова А. П. Методика літературного читання в V–VII класах. К.: Радянська школа, 1940. 176 с.

10. Волошина Н. Й. Літературна освіта в період перебудови. *Українська мова і література в школі*. 1988. № 7. С. 13–19.
11. Волошина Н. Й. Естетичне виховання учнів у процесі вивчення літератури. К.: Рад. школа, 1985. 102 с.
12. Выготский Л. С. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. 480 с.
13. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. Скрипченко, Л. Долинська З. Огороднійчук, та ін. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
14. Гершунский Б. С. Философия образования. М.: Моск. психолого-социальный ин-т, Флинта, 1998. 432 с.
15. Градовський А. В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: методологія та методика: монографія. Черкаси: Брама, 2003. 292 с.
16. Джуринский А. Н. Развитие образования в современном мире: учеб. пособ. М.: Гуманитарный изд. центр ВЛАДОС, 1999. 200 с.
17. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
18. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н. П. Наволокова. Х: Основа, 2009. 176 с.
19. Ісаєва О. О. Компетентнісно спрямована літературна освіта: стан, зміст, проблеми. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2009. № 7–8. С. 10–16.
20. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. К.: Либідь, 1994. 656 с.
21. Жила С. О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із

- різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи: монографія. Чернігів: Деснянська правда, 2004. 360 с.
22. Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України. К.: НТУУ «КПІ», 2006. 544 с.
 23. Иванова Т. В. Культурологическая подготовка будущего учителя: монография. К.: ЦВП, 2005. 282 с.
 24. Кан-Калик В. А., Хазан В. И. Психолого-педагогические основы преподавания литературы в школе: учеб. пособ. для студентов пед. ин-тов. М.: Просвещение, 1988. 255 с.
 25. Карпенчук С. Г. Філософія освіти (загальна теорія педагогіки): монографія. К.: Слово, 2013. 688 с.
 26. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. 112 с.
 27. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Рад. школа, 1989. 608 с.
 28. Культурологія: українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін.; за ред. М. М. Заковича. 4-е вид., випр. і допов. К.: Знання, 2009. 589 с.
 29. Лісовський А. М. Деякі проблеми шкільної літературної освіти: метод. посіб. К.: ІСДО, 1995. 60 с.
 30. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія. К.: Богданова А. М., 2009. 404 с.

31. Мазуркевич О. Р. Визначні українські педагоги – народні просвітителі. К.: Знання, 1963. 80 с.
32. Микитась В. Давньоруські студенти і професори. К.: Абрис, 1994. 288 с.
33. Методика преподавания литературы / под ред. З. Я. Рез. М.: Просвещение, 1985. 368 с.
34. Методика преподавания литературы /Под ред. О. Ю. Богдановой и В. Г. Маранцмана. М.: Просвещение, ВЛАДОС, 1995. Ч. 1 288 с.; Ч. 2 288 с.
35. Молдавская Н. Д. Литературное развитие школьников в процессе обучения. М.: Педагогика, 1976. 224 с.
36. Мхитарян О. Підвищення навчальних досягнень учнів з української літератури: монографія. Миколаїв: Іліон, 2014. 232 с.
37. Недайнова Т. Б. Искусство преподавания литературы в школе: учебн. пособ. для студ. и учителей-словесников. Луганск: Альма-матер, 2004. 100 с.
38. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти. К. А.С.К., 2001. 256 с.
39. Освітологія: хрестоматія: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / укладачі: Огнев'юк В. О., Сисоєва С. О. К.: Едельвейс, 2013. 744 с.
40. Основные принципы научной теории литературы: методологический этюдъ Вл. Плотникова. Воронеж: Въ Типографіи В. И. Исаева, 1888. 89 с.
41. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики. Т. 1. К.: Освіта України, 2006. 420 с.

42. Плигин А. А. Личностно-ориентированное обучение: история и практика: монография. М.: «КСП+», 2003. 432 с.
43. Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Іванова К. А. Культурологія: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 288 с.
44. Рыбак Л. А. Образное мышление и урок литературы. М.: Просвещение, 1966. 203 с.
45. Рыбникова М. А. Очерки по методике литературного чтения. М.: Учпедгиз, 1963. 314 с.
46. Роменець В. А., Маноха І. П. Історія психології ХХ століття. 2-е вид., стереотип.: навч. посіб. К.: Либідь, 2003. 992 с.
47. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
48. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу: монографія. Київ: Ленвіт, 2004. 304 с.
49. Степанишин Б. Еволюція і корекція програми української літератури 5–11 класів. *Українська мова і література в школі*. 1999. № 1. С. 44–50.
50. Соболев І. І. Типи уроків і засоби активізації викладання літератури в школі. К.: Рад. школа, 1963.
51. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): монографія. Київ: Педагогічна думка, 2016. 360 с.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

Засоби діагностики успішності навчання: виконання індивідуальних завдань, контрольних і

практичних робіт, самостійна робота студента, укладання словника до курсу, написання реферату, опрацювання матеріалів з усережжя.

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Розробник: ***Анатолій
Ситченко,***
д. пед. н., професор

Анотація

У процесі викладання навчальної дисципліни «Технологія аналізу художнього твору» послідовно розкриваються філософські, психолого-педагогічні та літературознавчо-методичні засади технологізованого аналізу художніх творів різного літературного роду й жанру. Характеризуються основні складники технології аналізу художнього твору, розробляються відповідні навчальні моделі його проведення. Висвітлюються особливості технологізованого аналізу художнього твору у вищій школі та закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: аналіз художнього твору, технології аналізу, навчальні моделі, літературна задача, алгоритм розумових дій, предметні компетентності, загальнопредметні компетентності.

Summary

In the process of teaching the discipline «Technology of analysis of a work of art» philosophical, psychological-pedagogical and literary-methodological principles of technological analysis of works of art of different literary types and genres are consistently highlighted. The main components of the technology of analysis of a work of art are characterized, the corresponding educational models

of its carrying out are developed. The peculiarities of the technological analysis of the work of art in higher and general secondary education institutions are highlighted.

Keywords: analysis of a work of art, technologies of analysis, educational models, literary problem, algorithm of mental actions, subject competences, general subject competences.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є технологія аналізу літературно-художнього твору у вищій школі та закладах загальної середньої освіти нового типу (гімназіях, ліцеях, колегіумах).

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, культурологія, історія, соціологія, літературознавство, мовознавство, психологія, педагогіка, методика навчання літератури, методика навчання мови.

**Мета й завдання навчальної дисципліни
та очікувані результати**

Мета курсу: сформувати предметні й міжпредметні компетентності майбутніх учителів літератури та викладачів літературознавчих дисциплін стосовно аналізу художнього твору в умовах нової української школи.

Завдання курсу: визначити теоретичні засади пізнання літературного твору та його технологізованого аналізу; усвідомити складові теоретичної моделі аналізу твору в умовах технологізованого навчання літератури; засвоїти форми й засоби технологізованого навчання літературного аналізу; розкрити специфіку технологій аналізу літературних творів різного роду й жанру; усвідомити особливості методики навчання літератури і технології літературного аналізу у вищій та середній школах; розвивати в майбутніх учителів технологічну свідомість, здатність до самостійної пізнавальної

діяльності й творчого фахового самовдосконалення, готовність до партнерської взаємодії з учасниками аналітичного процесу.

Передумови для вивчення дисципліни: попереднє засвоєння курсу методики навчання української літератури, а також – історії й теорії літератури та літературної критики, педагогіки та психології, філософії, методології наукових досліджень. Контент навчальної дисципліни «Технологія аналізу художнього твору» пов'язаний із теоретичними курсами фундаментального та професійного циклу на другому (магістерському) рівні: «Методикою навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах (література)», «Методикою навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах (мова)», «Методологією та організацією наукових досліджень».

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання фахових дисциплін, теорії мови та літератури, лінгвофілософії) на діяхронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо.

Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 4. Здатність розрізняти основні компоненти змісту літературознавчої та методичної підготовки

студентів-філологів до майбутньої професійної діяльності, усвідомлювати структурні зв'язки між ними та практикувати форми і методи їх викладання у закладах вищої освіти й загальної середньої освіти;

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення пресконференцій тощо.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 15. Володіння методикою навчання фахових дисциплін в закладах нового типу та закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Філософсько-культурологічні передумови аналізу художнього твору. Літературознавчі засади ідейно-художнього аналізу твору.

Тема 2. Психолого-педагогічні аспекти аналізу літературно-художніх творів.

Тема 3. Аналіз художнього твору як методична проблема.

Тема 4. Теорія і практика технологізованого навчання літератури. Співвідношення технології з методикою навчання літератури.

Тема 5. Навчально-технологічна модель літературного аналізу.

Тема 6. Структура шляхів літературного аналізу в процесуальному аспекті

Тема 7. Особливості аналізу творів різного літературного роду й жанру.

Тема 8. Специфіка навчання аналізу епічних, драматичних, ліричних та ліро-епічних творів.

Тема 9. Методичні умови літературного аналізу в СНЗ.

Тема 10. Особливості методики аналізу художніх творів у ЗВО.

Тема 11. Навчальні моделі аналізу художніх творів різного літературного роду й жанру в СНЗ.

Тема 12. Навчальні моделі аналізу художнього твору в ЗВО.

Рекомендована література

Базова

1. Есин А. Б. Принципы и приемы анализа литературного произведения: учеб. пособ. для студ. и препод. Филол. факультетов, учителей-словесников. 5-е изд. Москва: Флинта: Наука. 2003. 248 с.
2. Бровко І. Б., Коцюбинська М. Х., Сидоренко Г. К. Аналіз літературного твору: посіб. для вчителів. Київ: Радянська школа. 1959. 165 с.
3. Марко В. П. Аналіз художнього твору: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2013. 280 с.
4. Нежива Л. Теорія і практика вивчення літературних напрямів українського письменства в школі: монографія. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. 356 с.
5. Потебня А. А. Теоретическая поэтика / сост., вступ. ст., коммент. А. Б. Муратова. Москва: Высшая школа, 1990. 344 с.
6. П'ятакова Г. С. Технологія інтерактивного навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб. для студ. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 120 с.
7. Романишина Н. В. Українська художня мала проза: теоретико-методичні аспекти вивчення: монографія. Рівне: ТзОВ «Принт Хауз», 2013. 576 с.
8. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу: монографія. Київ: Ленвіт, 2004. 304 с.
9. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних

- зкладах: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
10. Ситченко А. Л., Огренич Н. М. Аналіз епічного твору в 5-у класі: посіб. для вчителів. Київ: Ленвіт, 2007. 96 с.
 11. Ситченко А. Л., Шуляр В. І., Гладишев В. В. Методика викладання літератури: Термінологічний словник / за ред. проф. А. Л. Ситченка. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 132 с.
 12. Структура літературного произведения: сбор. науч. трудов / отв. ред. А. Ф. Бритиков и В. А. Ковалев. Ленинград Наука. 1984. 222 с.
 13. Фролова К. П. Аналіз художнього твору. Деякі методи вивчення тексту художнього твору: посіб. для вчителів. Київ: Радянська школа, 1975. 175 с.

Допоміжна

1. Антологія світової літ.-крит. думки ХХ ст. / Р. Барт та ін.; за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів: Літопис, 2001. С. 491-496.
2. Богданова І. М. Педагогічна інноватика: навчальний посібник. Одеса: «ТЕС», 2000. 148 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
4. Выготский Л. С. Педагогическая психология / под ред. В. В. Давыдова. Москва: Педагогика, 1991. 480 с.
5. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підруч. / за ред. Ол. Галича. Київ: Либідь, 2001. 488 с.
6. Гершунский Б. С. Философия образования. Москва: Моск. психолого-социальный ин-т, Флинта, 1998. 432 с.

7. Гиршман М. М. Литературное произведение: Теория и практика анализа. Москва: Высшая школа, 1991. 160 с.
8. Гончаренко С. У. Методика як наука. Хмельницький: Вид-во ХГПК, 2000. 30 с.
9. Домбровський В. Українська стилістика і ритміка. Українська поетика. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2008. 488 с.
10. Жан Поль Сартр. Что такое литература? СПб.: Алетейя. 2000. 466 с.
11. Зборовська Н. В. Психологічний аналіз і літературознавство: посіб. Київ: Академвидав, 2003. 392 с.
12. Ингарден Р. Про пізнавання літературного твору (Фрагменти): пер. Наталки Римської // Антологія світової літ.-крит. думки ХХ ст. / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів: Літопис, 2001. С. 176-204.
13. Кан-Калик В. А., Хазан В. И. Психолого-педагогические основы преподавания литературы в школе. Москва: Просвещение, 1988. 255 с.
14. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта. Москва: Знание, 1989. 80 с.
15. Козлов А. В. Духовність як літературознавча категорія : монографія. Київ: Акцент, 2005. 272 с.
16. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / за ред. Л. П. Проколієнко. Київ: Радянська школа, 1989. 608 с.
17. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти : навчальний посібник. Київ: Центр «Магістр-S» Творчої спілки вчителів України, 1996. 256 с.

18. Марко В. П. Стежки до таїни слова: Літературознавчі й методичні студії: навч. посіб. Кіровоград: «Степ», 2007. 264 с.
19. Миропольська Н. Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. Київ: Парламентське видавництво, 2002. 204 с.
20. Мхитарян О. Д. Підвищення навчальних досягнень учнів з української літератури: монографія. Миколаїв: Іліон, 2014. 232 с.
21. Паламарчук В. Ф. Як виростити інтелектуала: посіб. для вчителів і керівників шкіл. Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2000. 152 с.
22. Підпригора С. Українська експериментальна проза ХХ – початку ХХІ століть: «неможлива» література: монографія. Миколаїв: Іліон, 2018. 392 с.
23. Пронкевич О. В., Ситченко А. Л. Вивчення зарубіжної літературної казки у 5-у класі: посіб. для вчителів зарубіжної літ. Київ: ІЗМН, 1996. 80 с.
24. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособ. Москва: Нар. образование, 1998. 256 с.
25. Ситченко А. Л. Аналіз балади в школі. *Дивослово*. 2004. № 12. С. 34-36
26. Ситченко А. Л. Від героя до автора: посіб. для вчителів. Тернопіль: «Астон», 1993. 191 с.
27. Ситченко А. Л. До питання про специфіку осягнення мистецтва слова. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2005. № 11. С. 25-28
28. Ситченко А. Л. І методика, і технологія... *Українська мова і література в школі*. 2003. № 1. С. 29-32

29. Ситченко А. Л. Літературознавчий аспект проблеми навчання школярів аналізу художнього твору. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2002. № 6. С. 26-33
30. Ситченко А. Л. Особливості аналізу драматичного твору в школі. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 5. С. 24-26
31. Ситченко А. Л. Особливості вивчення літературної байки у школі. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 7-8. С. 36-39
32. Ситченко А. Л. Педагогічні технології на уроках української літератури. *Дивослово*. 2001. № 10. С. 19-22
33. Ситченко А. Л. Психолого-педагогічні аспекти літературного аналізу. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2001. № 4. С. 18-20
34. Ситченко А. Л. Тенденції розвитку методичної думки про аналіз художнього твору. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2006. № 4. С. 17-21
35. Ситченко А. Л. Технологія вивчення літератури як засіб підвищення його ефективності. *Всесвітня література в школах України*. 2005. № 12. С. 29-31
36. Ситченко А. Л. Філософський вектор літературної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 8. С. 28-31
37. Ситченко А. Л. Ще раз про технологію літературного аналізу. *Дивослово*. 2003. № 2. С. 56-59
38. Ситченко А.Л. До проблеми шкільного аналізу ліричного твору. *Дивослово*. 2004. № 6. С. 15-20
39. Скорина Л. Аналіз Художнього твору: навч. посіб. для студентів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 424 с.

40. Сухомлинський В. О. Про розумове виховання // Вибр. тв.: В 5-и т. Т.4. Київ: Радянська школа, 1977. С. 206-300.
41. Таборисская Е. М. Литературный процесс: курс лекций по введению в литературоведение. 2-е изд., исправл. Санкт-Петербург: Изд-во «Петербургский институт печати». 2003. 112 с.
42. Ткаченко А. Мистецтво слова. Вступ до літературознавства: підруч. Київ: Правда Ярославичів, 1998. 448 с.
43. Ткачук О. М. Наратологічний словник. Тернопіль: Астон, 2002. 173 с.
44. Філатова О. С. Український роман 20-30-х років ХХ століття: типологія авторської свідомості: монографія. Миколаїв: Іліон, 2010. 485 с.
45. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж: навч. посіб. / за ред. Н. Хамітова. Київ: Наук. думка, 2000. 273 с.

НОВІТНІ НАПРЯМИ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

*Розробник: Вікторія Баденкова,
к. філ. н, доцент*

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Новітні напрями сучасної лінгвістики» систематизовано, закріплено та розширено теоретичні знання студентів-магістрів, розглянуто основні мовознавчі концепції, виокремлено найбільш вагомі та найбільш поширені парадигми досліджень мовних та мовленнєвих явищ на сучасному етапі, домінуючі лінгвістичні теорії та новітні напрями у вивченні певних філологічних процесів і явищ. У процесі викладання

дисципліни забезпечено вміння самостійного аналітичного опрацювання та обґрунтування конкретних проблем галузі; удосконалення практичної та теоретичної підготовки магістрантів за рахунок надання необхідного мінімуму теоретичних знань про основні напрями досліджень у площині сучасного вітчизняного та зарубіжного мовознавства, зокрема у таких галузях лінгвістики як політична, комунікативна, когнітивна та зіставна лінгвістика, а також у межах гендерного та лінгвокультурологічного підходів до мови. Особливу увагу звернено на ознайомлення з оригінальними методологією та методиками аналізу, а також специфічними дослідницькими векторами наукового пошуку вивчення сучасних методик філологічного аналізу для виявлення проблемних питань сучасного мовознавства, формування професійно-педагогічні навичок та вмінь, які необхідні магістрантам для їхньої майбутньої науково-дослідницької діяльності; розширення наукової парадигми дослідження мовних явищ магістрантів за рахунок вивчення новітніх здобутків вітчизняних та зарубіжних лінгвістів;

Ключові слова: методика лінгвістичного дослідження, мовна комунікація, мовознавчі концепції, парадигми досліджень мовних та мовленнєвих явищ, сучасна лінгвістика.

Summary

In the process of studying the discipline «New directions of modern linguistics» the theoretical knowledge of master's students is systematized, consolidated and expanded, the main linguistic concepts are considered, are identified the most important and most widespread paradigms of research of linguistic and speech phenomena at the present stage, dominated linguistic

theories and the latest trends in the study of certain philological processes and phenomena. In the process of teaching the discipline the ability of independent analytical elaboration and substantiation of specific problems of the branch is provided; improving the practical and theoretical training of postgraduates by providing the necessary minimum of theoretical knowledge about the main areas of research in modern domestic and foreign linguistics, in particular in such fields of linguistics as political, communicative, cognitive and comparative linguistics, as well as both gender and linguistic and cultural approaches to language. Particular attention is paid to acquaintance with original methodologies and methods of analysis, as well as specific research vectors of scientific research of modern methods of philological analysis to identify problematic issues of modern linguistics, the formation of professional and pedagogical skills and abilities that are necessary for postgraduates for their future research activities; expanding the scientific paradigm of studying the linguistic phenomena of postgraduates by studying the latest achievements of domestic and foreign linguists;

Key words: methods of linguistic research, linguistic communication, linguistic concepts, paradigms of researches of linguistic and speech phenomena, modern linguistics.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є новітні напрями сучасного мовознавства та методологія і методика науково-дослідницької діяльності у площині сучасної вітчизняної та зарубіжної лінгвістики.

Міждисциплінарні зв'язки: курсу «Новітні напрями сучасної лінгвістики» властиві зв'язки з теоретичними та спеціальними теоретичними курсами

загального фундаментального та професійного циклу – «Методологія та організація наукових досліджень», «Історія українського мовознавства», «Загальне мовознавство», «Історія мови», «Стилістика», «Історія української літератури», «Лінгвофілософія», «Методика навчання фахових дисциплін у вищих навчальних закладах (мова, література)», зі спеціальними теоретичними курсами загального лінгвістичного циклу «Прагмалінгвістика», «Когнітивна лінгвістика», «Етнолінгвістика», «Лінгвокультурологія», як із суспільними, так і з природничими науками. Природничі науки: математика; нейролінгвістика; анатомія і фізіологія; сусп.науки: етнографія; соціологія; теорія комунікації; культурна антропологія тощо.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Метою викладання дисципліни є ознайомлення студентів із основними мовознавчими концепціями, домінуючими лінгвістичними теоріями та новітніми напрямками у вивченні певних філологічних процесів і явищ; вивчення сучасних методик філологічного аналізу для виявлення проблемних питань сучасного мовознавства.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Новітні напрями сучасної лінгвістики» є: удосконалити практичну та теоретичну підготовку магістрантів за рахунок надання необхідного мінімуму теоретичних знань про основні напрями досліджень у площині сучасного вітчизняного та зарубіжного мовознавства, зокрема у таких галузях лінгвістики як комунікативна, когнітивна та зіставна лінгвістика, а також у межах гендерного та лінгвокультурологічного підходів до мови; сприяти набуттю умінь самостійного аналітичного опрацювання та

обґрунтування конкретних проблем галузі; сформуувати професійно-педагогічні навички та вміння, які необхідні магістрантам для їхньої майбутньої наукової роботи; сприяти систематизації, закріпленню та розширенню теоретичних знань освітнього рівня магістра щодо організації науково-дослідницької діяльності, розширити наукову парадигму дослідження мовних явищ магістрантів за рахунок вивчення новітніх здобутків вітчизняних та зарубіжних лінгвістів; збагатити лексичний запас студентів новими термінами з фахової підготовки та розвивати навички використання системи основних понять і термінів сучасного мовознавства; виокремити найбільш вагомі та найбільш поширені парадигми досліджень мовних та мовленнєвих явищ на сучасному етапі, ознайомити з оригінальними методологією та методиками аналізу, а також специфічними дослідницькими векторами наукового пошуку, як-от: розвивати вміння і навички всебічного аналізу художнього тексту в руслі когнітивного підходу до семантики мовних одиниць.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання фахових дисциплін, теорії мови та літератури, лінгвофілософії) на діахронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 5. Вміти використовувати професійно профільовані знання для аналізу й інтерпретації художнього, наукового тексту.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 2. Знання провідних тенденцій українського мовно-літературного процесу, основних концептуальних положень технологій філологічної освіти.

II. Фахові:

ФК 2. Висвітлення історії українського мовознавства з його основними напрямками і школами в різні епохи та періоди розвитку лінгвістичної думки; аналіз основних здобутків у цій галузі й характеристика діяльності вітчизняних дослідників на тлі всього мовознавчого процесу.

ФК 9. Здатність аналізувати сутність і природу мови, гіпотези її виникнення та етапи становлення, дослідження зв'язків з людиною; осягнення мови на філософському ґрунті.

ФК 10. Володіння основними поняттями, концепціями і фактами сучасної мовознавчої і літературознавчої науки.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Мова – явище соціальне (суспільне). Багатопланова природа мови. Ізоморфізм мовної системи. Наука як система уявлень про світ. Суміжні (інтердисциплінарні) із лінгвістикою галузі наукових знань. Парадигми дослідження у сучасній лінгвістиці. Визначальні парадигмальні риси сучасної лінгвістики. Поняття парадигми у лінгвістиці. Експансіонізм. Антропоцентризм. Функціоналізм. Експланаторність.

Лінгвістика ХХІ ст. (аналітичний огляд). Світова лінгвістика ХХІ століття і національні школи. Загальні аспекти розвитку лінгвістичної науки в кінці ХХ – поч. ХХІ ст. «Образ мови» в науковій парадигмі ХХІ ст.

Тема 2. Мовна комунікація, базові поняття. Поняття «комунікація». Комунікативна лінгвістика. Моделі комунікації. Компоненти комунікації. Природа і форми комунікації. Комунікативна діяльність. Вербальні компоненти спілкування. Комунікативний акт та його ознаки. Невербальні засоби комунікації.

Інтернет-дискурс: структурна специфіка та конститутивні ознаки. Медіалінгвістика. Становлення та розвиток медіалінгвістики як напряму сучасного мовознавства. Сутнісні характеристики понять «медіадискурс» та «медіатекст», «масова комунікація», «інтернет-вокабуляр» у сучасній медіалінгвістиці. Феномен Інтернет-комунікації. Кінесика Проксеміка. Культура та мова. Міжкультурна комунікація. Визначення поняття «культура». Культура, мова та мовлення.

Міжкультурна комунікація. Аналіз комунікативної ситуації.

Тема 3. Мова, етнос, суспільство. Етнолінгвістика. Система понять: менталітет, етнічна самосвідомість, мовна картина світу, національний характер тощо. Антропологічна лінгвістика (етнолінгвістика). «Довідник» Франца Боасома. Лінгвокультурологія. Мова і національний менталітет. Лінгвокультурологічний підхід до мови. Лінгвокультурологія як галузь мовознавства. Поняття лінгвокультури. Напрями дослідження лінгвокультурологічного концепту.

Лінгвофольклористика як галузь наукових досліджень. Поняття лінгвофольклористики. Предмет, об'єкт і завдання лінгвофольклористики. Термінологічний апарат науки про мову усної народної словесності. Напрями лінгвофольклористичних досліджень. Досягнення вітчизняної лінгвофольклористики.

Тема 4. Гендер і мова. Гендерна лінгвістика. Мовний сексизм.

Напрями досліджень у площині зіставного мовознавства.

Теоцентрична теолінгвістика та лінгвістичний антропоцентризм. Аксиологічна лінгвістика.

Тема 5. Мова в аспекті її соціальної диференціації. Соціологічний напрям у мовознавстві. Соціолінгвістика: витоки, об'єкт, предмет, становлення. Напрями сучасних соціолінгвістичних досліджень. Методи соціолінгвістики як синтез лінгвістичних та соціологічних процедур. Соціолінгвістичні проблеми мовознавства. Проблема соціальної диференціації мови. Форми існування, соціальні різновиди мов і форми міксації мов. Літературна мова, народно-розмовна мова, діалект,

койне, жаргон, сленг, арго, піджин, креол. Проблема мовної ситуації. Мовні контакти. Диглосія і білінгвізм. Інтерференція та її напрями. Інтеркаляція. Проблема мовної норми та варіативності. Основні соціальні статуси мови: національна мова, державна мова, мова міжнародного та міжнародного спілкування. Поняття про штучні мови. Розвиток соціолінгвістики в Україні. Сучасна мовна ситуація в Україні.

Тема 6. Поняття мовної та національно-мовної політики. Політична лінгвістика. Мова як засіб боротьби за політичну владу й маніпуляції суспільною свідомістю. Риторичне мистецтво політиків. Правовий статус мови. Корпоральна лінгвістика.

Тема 7. Мислення та мова. Психолінгвістика як наука та її місце серед наук про людину. Психолінгвістика і нейролінгвістика. Психологія мови. Історія виникнення і розвитку психолінгвістики. Теоретичні та методологічні питання психолінгвістики. Проблеми психолінгвістики. Слово та міф. Мовна система та мовна діяльність. Сприйняття мови. Проблема свідомості. Мислення та мова. Лінгвістичні процеси і пізнання. Асоціативні ймовірності у різних мовних (мовленнєвих) контекстах. Розвиток мови у дітей.

Нанолінгвістичні напрями: лінгвосенсорика, емотіологія, нейролінгвістика. Актуальні питання нейропсихолінгвістики та патопсихолінгвістики.

Тема 8. Когнітивна лінгвістика та її місце в науці про мову. Когнітивна наука і когнітивна лінгвістика. Предмет, об'єкт, витоки когнітивної лінгвістики. Завдання, принципи, тематика й напрями когнітивної лінгвістики. Основні поняття когнітивної лінгвістики. Сутність концептуалізації і категоризації як основних пізнавальних процесів. Когнітивна семантика. Поняття про мовні та концептуальні картини світу та

їх дослідження в сучасній лінгвістиці. Універсальний та індивідуальний (суб'єктивний) компоненти картини світу. Концепт, концептосфера та їх вербалізація засобами національних мов. Проблема концепту в сучасній лінгвістиці. Структура концепту. Концепт і мовне значення. Лексичні й граматичні концепти.

Тема 9. Когнітивні підходи до семантики мовних одиниць художнього тексту. Методика концептуального аналізу: методика ключових слів; аналіз словникових дефініцій ключового слова; вивчення багатозначності слова в процесі його розвитку; аналіз паремій; контрактивний аналіз еквівалентних за прямим значенням лексем різних мов; опис концепту як набору певних ознак, необхідних для включення їх у певний клас; виділення індивідуальних авторських концептів.

Лінгвістика тексту. Формування і розвиток лінгвістики тексту. спільне й відмінне у завданнях традиційної і когнітивної лінгвістики.

Теорія неології. Лексичні інновації в сучасній теорії неології. Видові поняття: неологізм, новотвір, okazіоналізм. Чинники формування мовленнєвих новацій.

Сучасна зіставна лексикологія: здобутки та перспективи. Становлення зіставної лексикології. Граматичні теорії.

Тема 10. Синергетика і лінгвістика: перспективи кооперації. Лінгвосинергетика як нова галузь лінгвістики. Принципи синергетики як методологія дослідження мови. Синергетика як наукова парадигма. Синергетика – це теорія самоорганізації в системах різноманітної природи. Теоретичні основи синергетики. Мова як складна синергетичної суперсистема, Синергетика і освіта синергетика в контексті творчих інтенцій розвитку освіти.

Генеративна лінгвістика (трансформаційна граматика). Глибинна структура мови (пропозиція). «Проект вивчення зникаючих мов», «Червона книга зникаючих мов». Шкала збереження мов. «Атлас зникаючих мов світу, що знаходяться під загрозою зникнення». Лінгвістична реліктологія (варіанти назв: реліктолінгвістика, ретролінгвістика).

Тема 11. Функціональна лінгвістика. Лінгвoseміотика. Типи знаків. Специфіка мови як знакової системи. Семіот. Будова слова. Семант. Трикутник Огдена-Річардса. Закон семант. Відкритість словесного знака.

Математична лінгвістика як галузь сучасного мовознавства, її досягнення кінця ХХ – поч. ХХІ ст.

Рекомендована література

Базова

1. Алефиренко Н. С. Современные проблемы науки о языке: учеб. пособ. М.: Флінта: Наука, 2005. 416 с.
2. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. 2-е изд., испр. М.: Языки русской культуры, 1999. 896 с.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. 2-е вид., доповн. Київ: Академія, 2009. 376 с.
5. Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: підруч. К.: Академія, 2008. 240 с.
6. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови: навч. посіб. К.: Вища шк., 1991. 231 с.
7. Беликов В. И. Социолінгвістика: учеб. Москва: Рос. гос. гуманит. ун-т, 2001. 440 с.

8. Белянин В. П. Психолінгвістика: учеб. 5-е изд. Москва: Флинта: МПСИ, 2008. 232 с.
9. Голубовська І. О., Корольов І. Р. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики [Текст]: курс лекцій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К.: Київський університет, 2011. 223 с.
10. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: нариси: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Довіра, 2007. 262 с.
11. Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії. Донецьк: ДонНУ, 2006. К., 1999. 338 с.
12. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія: навч. посіб. К.: Вища школа, 2008. 327 с.
13. Ковбасюк Л. А., Романова Н. В. Сучасні лінгвістичні теорії: лекційні, практичні, самостійні модулі та тести: навч.-метод. посіб. для магістрів заочної форми навчання. Спеціальність: 8.010103. ПМСО. Мова та література (німецька). Херсон: ХДУ, 2008. 96 с.
14. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підруч. для студ. філол. спеціальностей вищих закладів освіти. К.: «Академія», 1999. 288 с.
15. Красных В. В. Етнопсихолінгвістика и лінгвокультурологія: курс лекцій. М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. 284 с.
16. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. К.: ВЦ Академія, 2010. 208 с.
17. Лінгвокультурологія як інтегрована галузь мовознавства: науководопоміжний бібліографічний покажчик / упоряд. і бібліогр. ред. О. А. Дікунова; за ред. Г. М. Віняр / Бібліотека Криворізького державного педагогічного університету. Кривий Ріг, 2017. 38 с.

18. Маслова В. М. Лингвокультурология: учеб. пособ. М.: Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.
19. Рускуліс Л. Психолінгвістика: навч.-метод. посіб. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2012. 88 с.
20. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики: аналітичний огляд: навч. посіб. К.: Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
21. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підруч. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
22. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля. К., 2006. 716 с.
23. Шарманова Н. М. Етнолінгвістика: навч. посіб. для студентів факультету української філології. Кривий Ріг: НПП АСТЕРІКС, 2015. 192 с.

Довідникова література

1. Асоціативний словник української рекламної лексики / Упоряд.: Ковалевська Т. Ю., Сологуб Г. Д., Ставченко О. В. Одеса: «Астропринт», 2001. 116 с.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М. : Книга по Требованию, 2013. 608 с.
3. Большой энциклопедический словарь: Языкознание. 2-е (репринтное) издание. М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. 687 с.
4. Вокальчук Г. М. Короткий словник авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття : монографія // Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект). Рівне: Перспектива, 2004. С. 94-523.

5. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К. : Вища школа, 1985. 360 с.
6. Головашук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. К.: Рідна мова, 2000. 351 с.
7. Єрмоленко С. Я. , С. П. Бибик, О. Г. Тодор Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред.С. Я. Єрмоленко. К.: Либідь, 2001. 223 с.
8. Євтух В. Б. Є Етнічність: енциклопедичний довідник. К.: Фенікс, 2012. 396 с.
9. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. К.: Довіра, 2006. 703 с.
10. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов. Изд-е 5-е, исправленное и доп. Назрань Издательство ООО «Пилигрим» 2010. 376 с.
11. Исаев М. И. Словарь этнолингвистических понятий и терминов. М., 2003. 196 с.
12. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. М.: МГУ, 1996. 245 с.
13. Культура української мови: довідник / С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець та ін. К.: Либідь, 1990. 304 с.
14. Левицький, Ю.-М. Людські мови: енцикл. довідник: у 2 т./Ю.-М.Левицький. - Монреаль-Львів, 2013. Ч.1. 2013. 1804 с.; Ч. 2. 2013. 245 с.
15. Левицький Ю. М. Мови світу: Енциклопедичний словник. Львів, 1998.
16. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. М.: Советская энциклопедия, 1990. 685 с.

17. Мартінек С. В. Український асоціативний словник: У 2 т. / С. В. Мартінек. [2-е вид., стереотип.]. Л.: ПАІС. Т. 2: Від стимулу до реакції. Львів: В.-во. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. 2008. 468 с.
18. Новий тлумачний словник української мови: у 3-х томах / укл. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. К.: Аконіт, 2008. Т. 1. 928 с.; Т. 2. 928 с.; Т. 3. 864 с.
19. Олікова М. О. Словник соціолінгвістичних та етнолінгвістичних термінів / М. О. Олікова, А. А. Семенюк, О. М. Тарнавська; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2010. 364 с.
20. Онуфрієнко Г., Таранова Н. Навчальний тлумачний словник лінгвістичних термінів (90 терміноодиниць). Запоріжжя: ЗНТУ, 2009. 70с.
21. Російсько-український і українсько-російський тлумачний словник / за заг. ред. Л. Г. Савченко. Х., 2004.
22. Російсько-український словник наукової термінології: У 3 т. К., 1994-1998.
23. Словарь социолингвистических терминов / ответственный ред.: д. филолог. наук В. Ю. Михальченко. М., 2006. 312 с.
24. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінів-сполучень / За ред. Л. М. Пустовіт. К.: Довіра: Рідна мова, 2000. 1018 с.
25. Словник сучасного українського сленгу / упоряд.: Т. М. Кондратюк. Х.: Фоліо, 2006. 350 с.
26. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови. К.: Критика, 2003. 336 с.
24. Сулейменова Э. Д., Шаймерденова Н. Ж. Словарь социолингвистических терминов. Алматы: Казак университет, 2002. 168 с.

25. Українська загальна енциклопедія. Книга знання: В 3 т. Львів; Станіславів; Коломия, 1933.
26. Українська мова: енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
27. Шевченко Л., Сизонов Д. Нові слова та фразеологізми в українських мас-медіа: словник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2019. Ч. 2. 119 с.
28. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. К.: АртЕк, 1998. 335 с.

Допоміжна

1. Актуальные проблемы современной лингвистики: учеб. пособ. / сост. Л. Н. Чурилина. 4-е изд. М.: Флинта: Наука, 2009. 416 с.
2. Алефиренко Н. Ф. Поэтическая энергия слова. Синергетика языка, сознания и культуры. М.: Academia, 2002. 394 с.
3. Антропологическая лингвистика (этнолингвистика). Хойер Г. Антропологическая лингвистика. *Новое в лингвистике*. Вып. 4. М., 19. URL: http://www.classes.ru/grammar/151.new-in-linguistics-4/source/worddocuments/_12.htm.
4. Асонова Г. А. Роль нейролингвистических исследований для лингвистики и методики преподавания иностранных языков в области формирования речевого общения. *Филологические науки*. 2016. URL: <https://research-journal.org>.
5. Баденкова В. Вербалізація концепту «колодець» в українських та німецьких казках. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*

- (мовознавство). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченко, 2013. Вип. 116. С. 413–417.
6. Баденкова В. Інтерпретація концепту БОГ у поетичному ідіолекті Дмитра Кременя. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського. Сер.: Філологічні науки*: зб. наук. пр.; [за ред. О. С. Філатової]. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2016. Листопад. Вип. 2 (18). С. 18-24.
 7. Баденкова В. Концепти «чоловік» і «жінка» в сучасній українській прозі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. пр.* Херсон: Вид-во ХДУ, 2008. Вип. VII. С. 238–241.
 8. Баденкова В. М. Лексичні засоби вербалізації концептосфери сакрального в поетичному ідіостилі Д. Кременя. *Ідіостиль автора-творця: мовно-літературна парадигма*: монографія / за ред. О. С. Філатової. Миколаїв: Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. С. 94–121 (1,3 др.арк.).
 9. Балашова С. С. Лінгвокультурний концепт як одиниця дослідження. Сучасні дослідження з іноземної філології. *Зб. наук. пр. Ужгород*: ПП Підголицин П. Ю., 2006. Вип. 4. С. 332-340.
 10. Бацевич Ф. С. Атмосфера спілкування: спроба психолінгвістичного дослідження. *Мовознавство*. 2002. № 4-5. С. 26-32.
 11. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології: навч. посіб. К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 248 с.
 12. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики: підруч. К.: Академія, 2011. 304 с.

13. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
14. Белехова Л. І. Словесний поетичний образ у когнітивній парадигмі: огляд робіт американських лінгвістів. *Філол. студії: Наук. часопис Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк: Волинський академ. дім «Планета», 2001. № 2. С. 24-31.
15. Белехова Л. И. Современная лингвистика в Украине и мире: научные парадигмы, наработки и перспективы. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика»*. Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. Випуск 2. С. 8–15.
16. Березович Е. Л. Язык и традиционная культура: Этнолингвистические исследования. М.: Индрик, 2007. 600 с.
17. Беценко Т. П. Естетика мови українських народних дум: текстоваобразні одиниці. Суми: Мрія, 2017. 140 с.
18. Беценко Т. П. Лінгвістичне краєзнавство. Походження географічних назв Сумщини: навч. монографія. Суми: ВПП «Мрія», 2015. 180 с.
19. Беценко Т. П. Мова українських народних дум: Словник текстоваобразних одиниць. Суми: Мрія, 2017. 124 с.
20. Богущкий В. М., Голубовська І. О. Мовні моделі простору як національно-культурний феномен. *Мовознавство*. 2018. № 5. С. 59-67.
21. Ботвина Н. Культурно-етичні та законодавчі проблеми використання української мови як державної. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=8333>
22. Буданов В. Г. Методология синергетики в постнекласической науке и в образовании. М., 2008. С. 44-63.

23. Б'ялик, В. Д. Лексичний квантор як конститuent мовної картини світу. *Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес: матеріали Міжнар. наук. конференції, 24 - 25 листопада 2004 р.* / М-во освіти і науки України, Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича; редкол. О. Д. Огуй [та ін.]. Чернівці: Рута, 2004. С. 21-22.
24. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов. *Семантические универсалии и описание языков* / пер. с англ. А. Д. Шмелева под ред. Т. В. Булыгиной. М.: Языки русской культуры, 1999. С. 263-305.
25. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / пер. с англ. А. Д. Шмелева; под ред. Т. В. Булыгиной. М.: Школа «Языки русской культуры», 1999. 776 с. URL : [http : //search.rsl.ru/ ru/catalog/record/598629](http://search.rsl.ru/ru/catalog/record/598629)
26. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики. М.: Языки славянской культуры, 2001. 272 с.
27. Вежбицкая, А. Язык. Культура. Познание. М.: Русские словари, 1996. 416 с.
28. Воркачѳв С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. *Филологические науки*. 2001. № 1. С. 64–72.
29. Гачев Г.Д. Национальные образы мира. Космо-Психо-Логос. М.: Прогресс-Культура, 1995. 480 с.
30. Голобородько К. Ю. Когнітивна лінгвістика: дослідницький інструментарій та моделювання концептосфери митця. *Наук. вісник Херсонського держ. ун-ту. Сер.: «Лінгвістика»*: зб. наук. пр. Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. Вип.IV. С. 295-300.

31. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. К.: Логос, 2004. 284 с.
32. Голубовська І. О. Мова соціальних мереж як новітній лінгвістичний феномен. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2015. Вип 55. С. 49-56.
33. Голубовська І. О., Орлова Т. В. Політичний дискурс як інструмент маніпулювання свідомістю електорату (на матеріалі інавгураційної промови Дональда Трампа 20 січня 2017 р.). *Studia linguistica* 11, 2017. С. 9-28.
34. Голубовська І. О. Політичний дискурс як інструмент конструювання гіперреальності. *Класичні мови у контексті антропологічних підходів у мовознавчій науці*, 2016. С. 291.
35. Голубовская И. А. Тип культуры в зеркале языка. *Studia Linguistica*. Vol. III, 2009. С. 53–60.
36. Голянич М. І. Внутрішня форма слова і дискурс: монографія. Івано-Франківськ, 2007. 296 с.
37. Гошовська В. А. Мовна політика в Україні: навч.-метод. матеріали. К.: НАДУ, 2013. 36 с.
38. Гудзь Н. О. Інтернет-дискурс: структурна специфіка та конститутивні ознаки. *Наукові записки. Серія: Філологічна*. 2013. Вип. 35. Острог: Видавництво Національний університет «Острозька Академія». С. 79-81.
39. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации. М.: Гнозис, 2003. 288 с.
40. Джозеф Д. Язык и национальная идентичность. *Логос*. 2005. № 4 (49). С. 20-48.
41. Донец П. Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. Харьков: Штрих, 2001. 384 с.

42. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ: Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.
43. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд: монографія. К.: НДІУ, 2007. 444 с.
44. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: нариси: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Довіра, 2007. 262 с.
45. Живіцька А. І. Мовна картина світу як відображення реальності. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*: зб. наук. пр. № 4, 2010. С. 20-25.
46. Журавлев А. П. Звук и смысл. М.: Просвещение, 1991. 160 с.
47. Загнітко А. Мовна ситуація. соціолінгвістичний портрет: структурно- і функційно-типологічні вияви. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=9459>
48. Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії: монографія. 2. вид., випр. і доп. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. 219 с.
49. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики: навч. посіб. Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2002. 168 с.
50. Засекіна Л. Контекстуально-динамічний аналіз розвитку психолінгвістики у XXI столітті. URL: <http://oaji.net/articles/2015/1551-1421344025.pdf>.
51. Зирка В. В. Языковая парадигма манипулятивной игры в рекламе: дисс. ... д-ра філол. наук. Днепропетровск, 2005. 242 с.
52. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Відродження, 1994. 217 с.
53. Іваненко С. М., Карпусь А. К.. Лінгвостилістична інтерпретація тексту (для факультетів іноземних

- мов університетів і педагогічних вищих закладів освіти): підруч. К.: КНЛУ, 1998. 175 с.
54. Иванов В. В. Лингвистика третьего тысячелетия: Вопросы к будущему (монография). М.: Языки славянской культуры, 2004. 208 с.
 55. Калетнік А. А. Теоретичні засади аналізу неології в неокласичному тексті. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. К.: ВПЦ «Київський університет», 2006. Вип. XII. С. 27-34.
 56. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.
 57. Кісь Р. Глобальне – національне – локальне (соціальна антропологія культурного простору). Львів: Літопис, 2005. 298 с.
 58. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування. Одеса: Астропринт, 2001. 179 с.
 59. Косович О. В. Лексичні інновації в сучасній теорії неології URL : http://www.dikoeopole.org/numbers_journal.php?id_t xt=142
 60. Куць О. М., Заблоцький В. В. Мовна політика в Україні: аналіз та впровадження: монографія. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. 300 с.
 61. Левченко О. Лінгвокультурологія та її термінна система. Вісник Нац. ун-ту «Львів.політ.» 2003. № 490. С. 105-113.
 62. Лялька О. М. Передумови становлення сучасної нейролінгвістики. *Мова і культура*. 2011. Вип.14, Т. 4. С. 18-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2011_14_4_5

63. Маркова Л. А. Физика мозга и мышление человека. *Вопросы философии*. 2010. № 3. С. 161-171.
64. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. К.: Вид. дім КМ Академія, 2004. 163 с.
65. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику: учеб. пособ. М.: Флинта: Наука, 2007. 296 с.
66. Михайлова М. Національна мова та проблема етнокультурної ідентифікації українців. URL: http://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-60.pdf.
67. Нагорна Л. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. К., 2005. 315 с.
68. Павлюк Л. С. Знак, символ, міф у масовій комунікації. Львів: ПАІС, 2006. 120 с.
69. Петлюченко Н. В. Харизматика: мовна особистість і дискурс: монографія. Одеса: Астропринт, 2009. 464 с.
70. Потапенко С. І. Мовна особистість у просторі медійного дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу). К.: Вид. Центр КНЛУ, 2004. 360 с.
71. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.
72. Психолінгвістика в сучасному світі. *Тези X Міжнародної науково-практичної конференції (22-23 жовтня 2015 року, Переяслав-Хмельницький)* / Відп. ред. Л. О. Калмикова; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О. М., 2015. 152 с.

73. Радзієвська Т. В. Сучасний український есеїстичний текст та його складники (на матеріалі публікацій Євгена Сверстюка). *Мовна особистість: лінгвістика і лінгводидактика* [Текст]: матеріали доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Черкаси, 18-19 жовтня 2018 р. Вип. 4 / М-во освіти і науки України, Київський нац. лінгвіст. ун-т, Черкаський нац. ун-т. Київ: Гордієнко Є. І., 2018. С. 129-133.
74. Рудик І. М. Культурна специфіка невербального коду в міжкультурній комунікації. *Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2005. № 23. С. 101-103.
75. Рускуліс Л., Мікрюкова К. Етнолінгвістика. навч.-метод. реком. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2013. 64 с.
76. Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти: [монографія]. Сімферополь: Доля, 2013. 600 с.
77. Селіванова О. Проблема форм фіксації мов у соціолінгвістиці. *Мова і суспільство*. 2011. Вип. 2. С. 7–18.
78. Семенов О. М. С 30 Етнолінгвістична культура вчителя: навч. посіб. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. 188 с.
79. Семиколенова О. І., Шиліна А. Г. Гендерний аспект сучасної мовної політики (міжнародний досвід і українська перспектива). *Мовознавство*. 2006. № 4. С. 32-40.
80. Синергетика і освіта: монографія / за ред. В. Г. Кременя. К.: Інститут обдарованої дитини, 2014. 348 с. URL : http://lib.iitta.gov.ua/106585/1/Kremen_Synergetyka%20i%20osvita_5.11.14.pdf

81. Слухай Н. В. Сучасні лінгвістичні теорії концепту як мовнокультурного феномену. *Мовні і концептуальні картини світу*: зб. наук. пр. К.: ЛОГОС, 2002. № 7. С. 462-470.
82. Смуk О. Ментальність українців як відображення духовного світу людини та соціальної спільноти. URL: www.socwd.uzhgorod.ua.
83. Снігаренко В. Т. Основи етнолінгвістики: навч. посіб. Торецьк. 2019. 62 с.
84. Соболева И. А. Маргинализация социума и медиадискурса. *Лінгвістика*. 2009. № 1. С. 169-174.
85. Соколовська Ж. П. Картина світу та ієрархія сем. *Мовознавство*. 2002. № 6. С. 87-91.
86. Ставицька Л.О. Актуальні проблеми сучасної української гендерної лінгвістики URL: <http://www.linguistics.kiev.ua/1.html>
87. Стефаник Х. Термін концепт: діалог лінгвістики та літературознавства. *Studia Methodologica* Тернопіль ТНПУ, 2014. Вип. 36. С. 78-85.
88. Сухорольська С. М., Федоренко О. І. Методи лінгвістичних досліджень : навч. посібник. Львів: Інтелект-захід, 2009. 348 с.
89. Сюта Г. М. Термін цитата як одиниця сучасної рецептивної стилістики: новітній статус, кваліфікативні ознаки, диференційні опозиції. *Термінологічний вісник*: зб. наук. пр. / Відп. ред. В. Л. Іващенко. К.: Інститут української мови НАНУ, 2015. Вип. 3 (1). С. 165-173.
90. Таценко, Н. В. Основи теорії мовного дискурсу: навч. посіб. Суми: СумДУ, 2011. 177 с.
91. Тараненко О. О. Українська мова і сучасна мовна ситуація в Україні. *Мовознавство*. 2001. № 1. С. 3-20.

92. Трубенко І. А. Концептуальна метафора і концептуальна метонімія: зіставний аспект. *Проблеми зіставної семантики*: зб. наук. ст. К.: Видав. центр КНЛУ, 2007. Вип. 7. С. 4–43.
93. Уланович О. І. Психолінгвістика: учеб. пособ. Минск: изд-во Гревцова, 2010. 240 с.
94. Феллер М. Проблеми стану і функціонування української мови у двомовному соціумі. *Українська мова та література*. 2000. № 6.
95. Філон М., Галунова Н. На шляху пізнання антропоцентричного буття мови: українська соціопсихолінгвістика кінця ХХ – початку ХХІ століття. URL: <https://periodicals.karazin.ua/philology/article/download/5596/5150/>
96. Фрумкіна Р. М. Психолінгвістика: учеб. пособ. для студ. высш. учебн. заведений. М.: Издательский центр «Академия», 2003. 320 с.
97. Холод О. М. Особливості розвитку психолінгвістики під час її становлення (1954–2004). *Психолінгвістика в Україні*: зб. наук. робіт та аналітичний огляд подій, публікацій, зустрічей, що пройшли на теренах України у 2006 р. і які пов'язані з психолінгвістикою / [гол. ред. О. М. Холод]. Кривий Ріг: ОНЮА, 2007. С. 19–29.
98. Цегельська М. В. Мовні аспекти толерантності (до постановки проблеми). *Проблеми зіставної семантики*: зб. наук. ст. Київ: Видав. центр КНЛУ, 2007. Вип. 8. С. 101–108.
99. Чемеркін С. Г. Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньо-структурні процеси / відп. ред. С. Я. Єрмоленко. К.: ППВФ, 2009. 239 с.
100. Черниш О. Сутнісні характеристики понять «медіадискурс» та «медіатекст» у сучасній

- медіалінгвістиці. *Наукові записки. Серія : «Філологічні науки» (мовознавство)*: матеріали VII Міжнар. науково- практ. конференції [«Мови і світ: дослідження та викладання»], (Кіровоград, 28–29 березня, 2013 р.). Кіровоград : Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, 2013. С. 309–313.
101. Чернишенко І. Асоціативний психолінгвістичний експеримент як ефективний спосіб дослідження тезаурусу мовної особистості. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Вип. 95. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. С. 559-569.
102. Чернишенко І. Вербальні засоби вираження цінностей у структурі мовної особистості українця (діахронічний аспект). *Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія*. Число 11. Том II. Проблеми сучасної лінгвістики. Черкаси: ЧДТУ, 2007. С. 536-543.
103. Чернишенко І. Концепт як складова національної мовної картини світу: його структура, питання класифікації. *Наукові записки*. Вип. 137. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград : Видавець Лисенко В. Ф., 2015. С. 558- 565.
104. Чернишенко І., Михида С. Психолінгвістичний та психопоетологічний аспекти поняття «цінності суспільства». *Наукові записки*. Вип. 154. Серія: Філологічні науки. Кропивницький: Видавець «КОД», 2019. С. 618- 626.
105. Чугу С. Вивчення взаємодії мови і культури в контексті зміни наукових парадигм. *Наук. вісник Херсон. держ. ун-ту. Серія «Лінгвістика»*: зб. наук. пр. Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. Вип 2. С. 38 – 40.

106. Шарманова Н. М. Етнолінгвістичні студії як засіб формування соціокультурної компетенції майбутнього словесника. *Рідна школа*. 2010. № 7–8. С. 61–65.
107. Шевченко Л. І. Горизонтами модерної лінгвістики [Текст]: [вибр. ст.]. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології; [редкол. Г. Ф. Семенюк (голова) та ін.; уклад.: Д. В. Дергач., Д. Ю. Сизонов]. К.: Київський університет, 2014. 317 с. (Видавничий проект «Ідеї, постаті, тексти в українській культурі»).
108. Шинкаренко Т. «Комфортна дистанція», щира усмішка і – о'кей? *Віче*. URL: <http://www.viche.info/index.php?action=archive&id=133>
109. Шуляк С. А. Лексика українських замовлянь. *Термінологічний вісник: зб. наук. пр. / відп. ред. В. Л. Іващенко*. К.: Інститут української мови НАНУ, 2015. Вип. 3(1). С. 173 -179.
110. Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості. Соціопсихолінгвістичний аспект. Автореф. дис. ... доктора філолог. наук. К., 1994. 16 с.
111. Шумарова, Н. П. Мовна компетенція особистості: соціопсихолінгвістичний аспект]: дис... д-ра філол. наук: 10.02.02; 10.02.01; НАН України, Ін-т укр. мови. К., 1994. 360 л.
112. Янова О.А. Номінативно-комунікативний аспект позначення усмішки як компонента невербальної поведінки (на матеріалі сучасної англійської мови): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгв. ун-т. К., 2002. 19 с.
113. ХХ-ХХІ століття: жанрово-стильові й лінгвістичні метаморфози в українській мові та літературі [Текст] / проф. Олег Тищенко [та ін.] ; гол. ред.: проф. Алла Архангельська. Оломоуць:

Ун-т ім. Ф. Палацького в Оломоуці, 2016. 550 с. :
табл., іл.

114. Bolten J. Interkulturelle Kommunikation. *Texte und Übungen zum interkulturellen Handeln*. Sternenfels: Wissenschaft und Praktik, 2003. 396 S.
115. Dirven R. Metonymy and metaphor: Different mental strategies of conceptualisation. *Metaphor and Metonymy in comparison and contrast*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter. P. 75-111.
116. Heringer H.J. Interkulturelle Kommunikation. Basel: Francke, 2004. 240 s.
117. Lakoff G. The contemporary theory of metaphor. *Metapher and Thought*. Cambridge (Mass.): Cambridge University Press, 1993. P. 202-251.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

Засоби діагностики успішності навчання: опитування, тестування, перевірка виконання індивідуальних завдань, контрольних і практичних робіт, завдань для самостійної роботи, написання рефератів.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ФІЛОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Розробник: *Лілія Рускуліс,*
д. пед. н., доцент

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Дистанційне навчання в системі вищої філологічної освіти» розглянуто особливості форм навчання в закладах вищої освіти (традиційні форми навчання; форми навчання, до яких уключено елементи дистанційного навчання; змішане навчання (blended learning); чисте

ДН (online learning)); з'ясовано, що змішане навчання поєднання технологій навчання за допомогою гнучкого підходу до освіти; проаналізовано комбінації змішування навчання та моделі змішаного навчання; розмежовано поняття «дистанційна освіта» та «дистанційне навчання»; визначено дистанційне навчання як цілеспрямований процес інтерактивної (ділової), асинхронної й синхронної взаємодії викладача й студентів та визначено його ознаки, принципи й різновиди, моделі; сформульовано режими впровадження моделей дистанційного навчання й провідні завдання; досліджено інформаційно-освітні ресурси дистанційного навчання (компонент створення навчального курсу; компонент адміністрування дистанційного навчання; компонент спілкування й комунікації; система тестування компетентностей) та технологію проведення on-line занять; окреслено особливості інформаційно-комунікаційного супроводу мовознавчих дисциплін; схарактеризовано систему засобів дистанційного навчання (усемережеві – електронна пошта, «дошка оголошень», Інтернет, аудіо- й відео-конференції шляхом радіомовлення, телеграф, телефон, супутниковий зв'язок чи Mosaic, ICQ, активні канали для підписки на Web-сайти та навчальні – комп'ютерні системи навчального призначення, комп'ютерні навчальні програми) й переваги використання електронного підручника в системі вивчення дисциплін лінгвістичного циклу; розкрито проблеми формування компетентності студента з мовознавчої дисципліни в процесі дистанційного навчання.

Ключові слова: змішані форми навчання, дистанційна освіта, дистанційне навчання, ознаки, принципи й різновиди, моделі дистанційного

навчання, інформаційно-освітні ресурси
дистанційного навчання, електронний підручник,
компетентність.

Summary

In the process of studying the discipline «Distance learning in the system of higher philological education» the peculiarities of forms of education in higher education institutions (traditional forms of education; forms of education, which include elements of distance learning; blended learning; online learning) are considered. It is clarified that blended learning is a combination of learning technologies through a flexible approach to education. The combinations of blending learning and blended learning models are analyzed. The concepts of «distance education» and «distance learning» are distinguished. The distance learning is defined as a purposeful process of interactive (business), asynchronous and synchronous interaction of a teacher and students and its features, principles, varieties and models are defined. The modes of implementation of distance learning models are formulated. The information and educational resources of distance learning (the component of training course creation; the distance learning administration component; the communication component; the competence testing system) and the technology of conducting on-line classes are studied. The features of information and communication support of linguistic disciplines are outlined. The system of distance learning (network - e-mail, «bulletin board», Internet, audio and video conferences by radio, telegraph, telephone, satellite or Mosaic, ICQ, active channels for subscribing to Web-sites and training - computer systems for educational purposes, computer training programs) and the advantages of using an electronic textbook in the system of studying

disciplines of the linguistic cycle are characterized. The problems of formation of the student's competence on linguistic discipline in the course of distance learning are given.

Key words: mixed forms of learning, distance education, distance learning, features, principles and varieties, models of distance learning, information and educational resources of distance learning, electronic textbook, competence.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: система дистанційного навчання в закладах вищої освіти.

Міждисциплінарні зв'язки: інформаційно-комунікаційні технології в освіті, методика навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних закладах освіти, педагогіка.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета: ознайомити студентів із формами організації навчальної діяльності в закладах вищої освіти, особливостями організації та впровадження системи дистанційного навчання у процесі вивчення дисциплін лінгвістичного циклу.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є: підготувати майбутніх викладачів мовознавчих дисциплін до педагогічної діяльності в умовах адаптації вищої освіти в Україні до Європейської системи; опанувати технологію дистанційного навчання в закладах вищої освіти; засвоїти методику організації та проведення on-line занять; особливості формування інформаційно-комунікаційного супроводу мовознавчих дисциплін сучасного викладача; з'ясувати вимоги до електронного підручника; навчити створювати завдання (тестовий

контроль) з метою перевірки рівня засвоєння знань студентів; формувати вміння правильно контролювати та оцінювати знання, вміння та навички студентів, отримані в процесі організації дистанційного навчання.

Програмні результати навчання:

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 4. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів,

підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Форми навчання в закладах вищої освіти (традиційні форми навчання; форми навчання, до яких уключено елементи дистанційного навчання; змішане навчання (blended learning); чисте ДН (online learning)). Змішане навчання як поєднання технологій навчання за допомогою гнучкого підходу до освіти. Комбінації змішування навчання. Моделі змішаного навчання.

Тема 2. Дистанційна освіта та дистанційне навчання. Дистанційне навчання як цілеспрямований процес інтерактивної (ділової), асинхронної й синхронної взаємодії викладача й студентів. Ознаки дистанційного навчання. Принципи дистанційного навчання. Різновиди дистанційного навчання. Завдання впровадження дистанційного навчання в систему ЗВО. Моделі дистанційного навчання. Режими упровадження моделей дистанційного навчання.

Тема 3. Інформаційно-освітні ресурси дистанційного навчання (компонент створення навчального курсу; компонент адміністрування дистанційного навчання; компонент спілкування й комунікації; система тестування компетентностей). Дистанційний навчальний комплекс.

Тема 4. Технологія проведення on-line занять. Інформаційно-комунікаційний супровід мовознавчих дисциплін сучасного викладача.

Тема 5. Засоби дистанційного навчання (усемержеві – електронна пошта, «дошка

оголошень», Інтернет, аудіо- й відео-конференції шляхом радіомовлення, телеграф, телефон, супутниковий зв'язок чи Mosaic, ICQ, активні канали для підписки на Web-сайти та навчальні – комп'ютерні системи навчального призначення, комп'ютерні навчальні програми.

Тема 6. Електронний підручник. Переваги використання електронного підручника в системі вивчення дисциплін лінгвістичного циклу. Гіпертекстова основа побудови підручників із дисциплін лінгвістичного циклу.

Тема 7. Якість отримання знань у дистанційному режимі навчання. Оцінювання рівня компетентності студента з мовознавчої дисципліни. Тестовий контроль якості знань студентів.

Рекомендована література

Базова

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>.
2. Закон України «Про національну програму інформатизації». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>.
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
5. Нікітіна А. В. Українська лінгвометодика для магістрантів: навч.-метод. посіб.. Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 375 с.

6. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців: монографія. К: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
7. Підготовка вчителя-філолога у педагогічному вищому навчальному закладі: монографія / за ред. В. Мельничайка, Л. Струганець. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017. 420 с.
8. Положення про дистанційне навчання. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
9. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія / за заг. ред. М. Пентилюк. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
10. Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/928/2000>.

Допоміжна

1. Бацуровська І. В. Освітньо-наукова підготовка магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів: монографія. Херсон: Грінь Д. С., 2016. 514 с.
2. Бондаренко Т. Печа-куча як ефективна форма організації публічного виступу URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2016/14/19.pdf
3. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Електронне наукове фахове видання, 2016. Т. 54. № 4. С. 1 18. URL:

file:///C:/Users/%D0%9B%D0%B8%D0%BB%D1%8F/Downloads/ITZN_2016_54_4_3.pdf

4. Воротникова І. П. Змішані моделі навчання у післядипломній педагогічній освіті. *Перспективні напрямки світової науки: зб. статей учасників тридцять першої міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя»* (25 лютого - 1 березня 2015 р.), 2015. Том 1. Науки гуманітарного циклу. С. 29-31.
5. Гапеева О. Л. WEB-QUEST технологія у навчанні студентів за програмою підготовки офіцерів запасу. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.1. С. 335–340.
6. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шестопалюк О. В. Веб-квест у навчанні: путівник: навч.-метод. пос. Вінниця: РВВ ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2012. 128 с.
7. Данькевич Л. Р. Ефективність застосування системи змішаного навчання у викладанні ділової англійської мови. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2009. Вип. 137. С. 236-239.
8. Дистанционное обучение: учеб. пособ. / под. ред. Е. С. Полат. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. 416 с.
9. Жалдак М. І. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання: посіб. / за ред. Ю. О. Жука. К.: Педагогічна думка, 2012. 112 с.
10. Застосування телекомунікаційних засобів у навчальному процесі (психолого-педагогічні аспекти): навч.-метод. посіб. / авт. кол.; за ред. М. Л. Смульсон. К.: «Педагогічна думка», 2008. 256 с.

11. Інтернет-сервіси в освітньому просторі. URL: <http://internet-servisi.blogspot.com/p/tagul.html>
12. Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній освіті: навч. посіб. / за наук. ред. О. М. Пехоти, Т. В. Тихонової. Миколаїв: Іліон, 2013. 252 с. (Серія «Педагогічна освіта – XXI»).
13. Кононець Н. Технологія веб-квест у контексті ресурсно-орієнтованого навчання студентів. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки*. 2012. Вип. 10. С. 138-143.
14. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс: навч. посіб. 3-є вид. / за ред. В. М. Кухаренко. Харків: НТУ «ХПИ», «Торсинг», 2002. 320 с.
15. Кухаренко В. М. Системний підхід до змішаного навчання. *Інформаційні технології в освіті*. 2015. № 24. С. 53–67.
16. Луценко В. І. Використання комп'ютерних і мультимедійних технологій у процесі вивчення студентами-іноземцями української мови. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон, 2005. Вип. XXXIX. С. 450–456.
17. Починкова М. Особливості використання тексту в дистанційному курсі філологічного спрямування з практикуму української мови в навчанні майбутніх учителів початкових класів. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_60/63.pdf
18. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: навч. посіб. / за ред. О. Горошкіної та С. Карамана. 2015. 250 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/0564/399>.
19. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний

- курс: посіб. для студентів пед. університетів та інститутів / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2011. 366 с.
20. Рашевська Н. В. Змішане навчання як психолого-педагогічна проблема. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. Черкаси: ЧНУ. 2010. В. 191. С. 89–96.
 21. Романов А. Н., Торопцов В. С., Григорович Д. Б. Технология дистанционного обучения в системе заочного экономического образования. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 303 с.
 22. Рускуліс Л. Дистанційне навчання у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови: переваги та недоліки. *«Дунайські наукові читання: європейський вимір і регіональний контекст»*: матер. міжн. наук.-практ. конф., присвяченої 75-річчю Ізмаїльського державного гуманітарного університету (15–17 жовтня, 2015). Т. І: Історія. Економіка. Педагогіка. Ізмаїл: РВВ ІДГУ; «СМИЛ», 2015. С. 256-258.
 23. Савченко Л. О. Використання мультимедійних засобів навчання в підготовці майбутніх учителів технологій. *Підготовка фахівців інженерно-педагогічних спеціальностей: досвід, проблеми, перспективи*: наук.-практ. семінар (м. Тернопіль, 18 квітня 2013 р.). Тернопіль, 2013. С. 93—96.
 24. Савчук Т. С. Використання інформаційних та комп'ютерних технологій в навчальному процесі. *Республіканська наук.-практ. Інтернет-конф. «Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ»*: збі. матеріалів (Вінниця, 12-18 квітня 2010 р.) К.: Видавництво «Кондор», 2010. 330 с.
 25. Самойленко О. В. Підготовка бакалаврів-учителів математики за дистанційною формою

- навчання: монографія. Херсон: Грінь Д. С., 2013. 436 с.
26. Сергиенко И. В. Дидактический подход к реализации системы дистанционного обучения. *Инновационное образование*. 2005. № 1. С. 29–39.
 27. Солодка А. К. Фасилітація кроскультурної взаємодії: навчально-методичний посіб. для студ. вищих навч. закл. Миколаїв: Іліон, 2014. 228 с.
 28. Стефаненко П. Дистанційне навчання у вищій школі: монографія. Донецьк: ДонНТУ, 2002. 400 с.
 29. Фандей В. А. Смешанное обучение: современное состояние и классификация моделей смешанного обучения. *Информатизация образования и науки*. 2011. № 4 (12). С. 115–125.
 30. Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору: посіб. /за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. В. Овчарук; НАПН України, Ін-т інформ. технол. і засобів навч. К.: Атіка, 2014. 212 с.
 31. Ціделко В., Яремчук Н., Шведова В. Моніторинг системи дистанційного навчання. *Вища освіта України*. 2006. № 2. С. 54–61.
 32. Шевчук С. П., Скороходов В. А., Шевчук О. С. Інтерактивні технології підготовки менеджерів: навч. посіб. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2009. 232 с.
 33. Vanados E. A. Blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment. *CALICO Journal*. 2006. № 23 (3). S. 533–550.

34. Collis B., Moonen J. Flexible learning in a digital world: experiences and expectations. London: Kogan Page Limited. 2001. 231 p.
35. Dodge, Bernie Some Thoughts About WebQuests (online). WebQuest.org. 1995. URL: http://www.webquest.org/sdsu/about_webquests.htm
36. March T. What's on the Web? Sorting Strands of the World Wide Web for Educators. 1995 2001. URL: <http://tommmarch.com/writings/web-types/>.
37. Thorpe M. Evaluating Open & Distance Learning. London: Longman, 1993. 218 p.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

Засоби діагностики успішності навчання: контрольні роботи, самостійна робота студента, написання реферату, наукової статті, участь у конференції, створення індивідуального проекту, елемента електронного підручника.

КОМПАРАТИВНЕ МОВОЗНАВСТВО

*Розробник: Ірина Корнієнко,
к. філ. н., доцент*

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Компаративне мовознавство» розглянуто основні аспекти теорії компаративістики та методики проведення порівняльних типологічних досліджень; ознайомлено студентів з особливостями мов та їх специфічних характеристик, з історією розвитку порівняльно-історичної лінгвістики; контрастивними дослідженнями сучасних мов: лексичної, морфологічної та синтаксичної систем української та

інших мов; вироблено уміння виконувати типологічний аналіз відрізків мовлення української та інших мов. Поглиблено теорію про напрями роботи вчених-теоретиків минулого й сучасності, їхній науковий доробок та найважливіші досягнення; охарактеризовано погляди видатних мовознавців на різні лінгвістичні явища. Сформовано уміння аналізувати мовознавчі праці українських лінгвістів; розглядати діяльність вітчизняних дослідників на тлі всього мовознавчого процесу; робити власні висновки та узагальнення. Курс виступає своєрідним продовженням низки лінгвістичних навчальних дисциплін і є логічним підсумком у цьому циклі. До важливих аспектів вивчення дисципліни належить постійна орієнтація студентів на професійне застосування знань.

Ключові слова: компаративне мовознавство, українська мова, лінгвістика, термінологія, наукова діяльність, мовознавча діяльність.

Summary

In the process of studying the discipline «Comparative Linguistics» the main aspects of the theory of comparative studies and methods of comparative typological research have been considered; students have been acquainted with the features of languages and their specific characteristics, with the history of comparative-historical linguistics; contrastive studies of modern languages: lexical, morphological and syntactic systems of Ukrainian and other languages; the ability to perform typological analysis of speech segments of Ukrainian and other languages have been developed. The theory of the directions of work of scientists-theorists of the past and the present, their scientific achievements and the most important achievements have been deepened; the views of prominent linguists on various linguistic phenomena have

been characterized. The ability to analyze the linguistic works of Ukrainian linguists, to consider the activity of domestic researchers against the background of the whole linguistic process; make your own conclusions and generalizations has been formed. The course is a kind of continuation of a number of linguistic educational disciplines and is the logical result in this cycle. One of the important aspects of studying the discipline is the constant orientation of students to the professional application of knowledge.

Key words: comparative linguistics, Ukrainian language, linguistics, terminology, scientific activity, linguistic activity.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є історія, основні напрями та проблеми компаративного мовознавства.

Міждисциплінарні зв'язки: предмет тісно пов'язаний із такими дисциплінами: «Сучасна українська літературна мова», «Історія українського мовознавства», «Філософія», «Історія», «Загальне мовознавство» тощо.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу полягає в поглибленому вивченні теорії компаративістики та методів проведення порівняльних типологічних досліджень; ознайомленні з основами опису, особливостями мов та їх специфічних характеристик.

Завдання курсу – ознайомити студентів з історією розвитку порівняльно-історичної лінгвістики; контрастивними дослідженнями сучасних мов: лексичної, морфологічної та синтаксичної систем української та інших мов; виробити уміння

виконувати типологічний аналіз відрізків мовлення української та інших мов.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання фахових дисциплін, теорії мови та літератури, лінгвофілософії) на діахронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 5. Здатність орієнтуватися в актуальних проблемах сучасної лінгводидактики; здійснювати лекційно-практичну й семінарську роботу з мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах на відповідному кваліфікаційному рівні; знати й використовувати нові технології навчання мови; сучасні методи організації навчання мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах філологічного профілю.

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації

спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення прес-конференцій тощо.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Становлення індоєвропейістики. Виникнення германістики. Зародження й розвиток романістики. Формування романських мов. Проблема методу мовознавства і питання періодизації

порівняльно-історичного мовознавства. Передвісники порівняльно-історичного мовознавства.

Тема 2. Ф. Бопп, Р. Раск, Я. Грімм, О. Востоков – основоположники нового напрямку мовознавства ХІХ ст. Становлення славістики. Місце В. фон Гумбольдта в історії світового мовознавства.

Тема 3. Становлення натуралізму й психологізму. Філософія мови В. Вундта. Натуралістичний (біологічний) напрям у порівняльно-історичному мовознавстві. Психологічний напрям. Г. Штентайль як один із засновників лінгвістичного психологізму. Лінгвістично-філософські погляди О. Потебні.

Тема 4. Молодограматизм. Історико-культурні течії в мовознавстві (Школа «Слів і речей», Школа «Естетичного ідеалізму», Неолінгвістика). І. Бодуен де Куртене і Казанська лінгвістична школа.

Тема 5. Критика молодогограматизму. Школа естетичного ідеалізму К. Фосслера. Неолінгвістика.

Тема 6. Соціологізм. Неолінгвістика. Внесок Ф. де Соссюра в історію мовознавства.

Тема 7. Основні напрями компаративного мовознавства ХХ ст. Структуралізм. Структуральні традиції у мовознавстві. Генеративізм у лінгвістиці. Генеративна граматика Н. Хомського.

Тема 8. Основні напрями компаративного мовознавства ХХІ ст.

Тема 9. Порівняльний аналіз текстового матеріалу.

Рекомендована література

Базова

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: підруч. К.: Видавничий центр «Академія», 2008. 240 с.

3. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства: навч. посіб. К.: Вища школа, 1991. 231 с.
4. Білецький А. О. Про мову і мовознавство: навч. посіб. для студ. К.: «АртЕк», 1996. 224 с.
5. Гайдаєнко І. В. Навчально-методичні рекомендації з курсу «Загальне мовознавство» (Структуральні школи): Херсон: ХДУ, 2003. 43 с.
6. Гайдаєнко І. В. «Загальне мовознавство»: навч.-метод. комплекс. Херсон: ХДУ, 2018. 75 с.
7. Довбня Л., Товкало Т. Історія українського мовознавства: навч. посіб. в іменах. Переяслав-Хмельницький, 2018. 171 с.
8. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.
9. Зеленько А. С. До питання про становлення лінгвістичного детермінізму (від структурної до когнітивної семантики). Луганськ: Альма-матер, 1999. 71 с.
10. Зеленько А. С. З історії лінгвістичних вчень. Луганськ: Альма-матер, 2002. 226 с.
11. Зеленько А. С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних вчень. Аспекти, методи, прийоми та процедури вивчення мови: посіб. Луганськ: Альма-матер, 2002. 283 с.
12. Зеленько А. С. Загальне мовознавство: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 380 с.
13. Иванова Л. П. Курс лекцій по общему языкознанию. К.: Освіта України, 2006. 312 с.
14. Кириченко Г. С., Кириченко С. В., Супрун А. П. Нариси загального мовознавства: у 2 ч.: навч. посіб. /за ред. А. П. Супрун. К.: Ін Юре, 2008. Ч. 1. 168 с.
15. Кириченко Г. С., Кириченко С. В., Супрун А. П.

Нариси загального мовознавства: у 2 ч.: навч. посіб. /за ред. А. П. Супрун. К.: Ін Юре, 2008. Ч. 2. 224 с.

16. Ковалик І. І., Самійленко С. П. Загальне мовознавство: Історія лінгвістичної думки. К.: Вища школа, 1985. 215 с.
17. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підруч. К.: Академія, 2010. 464 с.
18. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику: учеб. пособ. Москва: Флинта, 2004. 255 с.
19. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підруч. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
20. Семчинський С. В. Загальне мовознавство: підруч. для студ. філол. факультетів універ. К.: АТ «ОКО», 1996. 416 с.
21. Семчинський С. В. Загальне мовознавство. К.: Вища школа, 1988. 328 с.
22. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. К.: Наукова думка, 1998. 324 с.
23. Удовиченко Г. М. Загальне мовознавство. Проблеми. Методи. К.: Вища школа, 1994. 235 с.
24. Удовиченко Г. М. Загальні питання мовознавства. К.: Вища школа, 2001. 247 с.

Допоміжна

1. Алпатов В. М. История лингвистических учений. М.: Языки русской культуры, 1999. 240 с.
2. Білецький А. О. Про мову і мовознавство. К.: АртЕк, 1996. 224 с.
3. Гайдаєнко І. В. Дистрибутивний аналіз як метод дескриптивної лінгвістики. *«Південний архів». Філологічні науки: зб наук. пр. Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. Вип. ХХІ. С. 130–133.*
4. Гайдаєнко І. В. Наукові засади когнітивної

- лінгвістики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*: зб наук. пр. Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. Вип. IV. С. 292–295.
5. Глущенко В.А. Порівняльно-історичний метод в українському мовознавстві 20-х – 60-х рр. XIX ст. *Наукові праці: нау.-метод. журнал*. Вип. 260. Т. 272. Філологія. Мовознавство. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. С. 21–26.
 6. Глущенко В.А. Лінгвістичний метод і його структура. *Мовознавство*. 2010. № 6. С. 32–44.
 7. Кочерган М. Мовознавство на сучасному етапі. *Дивослово*. 2003. № 5. С. 24–29.
 8. Мельничук О. С. Методологічні проблеми аналізу співвідношення ідеального і матеріального в сфері мови. *Мовознавство*. 1987. № 1. С. 3–19.
 9. Мельничук О. С. Методологічні пошуки в нових підходах до висвітлення мови. *Мовознавство*. 1991. № 3. С. 3–11.
 10. Мельничук О. С. Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства. *Мовознавство*. 1997. № 2–3.
 11. Олексенко В. П. Мовознавчі погляди І. Огієнка в контексті розвитку української лінгвістичної думки XX сторіччя: *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія філологічна*: наук. зб. Кам'янець-Подільськ, 2016. Вип. 13. С. 150–162.
 12. Пентилюк М. І. Методичні рекомендації до курсу «Загальне мовознавство» для студентів. Херсон: ХДПУ, 2001. 17 с.
 13. Пентилюк М. І., Гайдаєнко І. В. Методичні розробки з курсу «Загальне мовознавство» (Лінгвістичні концепції Ф. де Соссюра). Херсон: ХДУ, 2003. 32 с.

14. Потебня О. Мова. Національність. Денаціоналізація. Нью-Йорк, 1992.
15. Радзієвська Т. В. Текст як засіб комунікації. К.: Наукова думка, 1998. 191 с.
16. Русанівський В. М., Тараненко О. О., Широков В. А. Теоретико-лінгвістичні засади та інформаційно-комп'ютерне забезпечення україномовних лінгвістичних інтелектуальних систем. *Мовознавство*. 1996. № 4–5. с. 3–7.
17. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 843 с.
18. Сигеда П. І. Розмежування понять «мова» і «мовлення» у мовознавстві. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Вип. XXIII. Ч. 1. С. 413–429.
19. Тараненко О. О. Полісемічний паралелізм і явище семантичної аналогії. К.: Наукова думка, 1980. 114 с.
20. Тараненко А. А. Языковая семантика в ее динамических аспектах (основне семантические процессы). К.: Наукова думка, 1986.
21. Тараненко О. О. Мовна ситуація та мовна політика в сучасній Україні (на загальнослов'янському тлі). *Мовознавство*. 2003. № 2–3. С. 30–55.
22. Тищенко К. М. Лінгвістичний знак як єдність знаків мови і мовлення. *Мовознавство*. 1989. № 1.
23. Тищенко К. М. Загальна структура лінгвістичних знань. *Мовознавство*. 1989. № 6. С. 47–52.
24. Ткаченко О. Б. Олександр Савич Мельничук як людина і вчений. *Мовознавство*. 2001. № 6. С. 4–7.

25. Українська мова: Енциклопедія. Вид. 3-ге, випр. і доп. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана. 2007. 822 с.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

Засоби діагностики успішності навчання: комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів з дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР).

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Розробник: **Інна Родіонова,**
к.філ. н., доцент

Анотація

Об'єктом вивчення дисципліни «Літературознавчий аналіз художнього твору» є літературний текст як художньо-естетичне явище та предмет літературознавчої рецепції. У процесі вивчення дисципліни з'ясовано місце літературознавства у системі сучасної гуманітарної освіти, досліджено основи літературознавства для аналізу літературних явищ і процесів в українській та світовій літературах; окреслено здатність студентів до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду.

Програма спрямована на формування у студентів-філологів стійких навичок виокремлення й аналізу різних аспектів і рівнів літературного твору як

художнього цілого; удосконалення умінь літературознавчого аналізу художнього твору, здатності використовувати новітні літературознавчі концепції та методології у практичній роботі над художнім текстом, зокрема володіння навичками нетрадиційних методологій аналізу (герменевтичний, структуралістський, деконструктивний, рецептивний, семіотичний, міфологічний, компаративний, гендерний, психоаналітичний тощо); здатність демонструвати знання сучасної наукової парадигми в галузі філологічної освіти та динаміки її розвитку, основні структурні компоненти та особливості літературознавчої підготовки студента-філолога.

Ключові слова: літературознавство, аналіз (композиційний, сюжетний, жанровий, ідейно-тематичний, пообразний), синтез, інтерпретація, феміністична критика, неомодернізм, неонародництво, неоавангардизм, жіноча проза, жанрова специфіка, літературний експеримент, текст, гіпертекст.

Summary

In the process of studying the discipline «Literary analysis of a work of art» the object of study is the literary text as an artistic and aesthetic phenomenon and the subject of literary reception. The program is aimed at forming in students of philology stable skills of isolation and analysis of various aspects and levels of a literary work as an artistic whole; improving the skills of literary analysis of a work of art, the ability to use the latest literary concepts and methodologies in practical work on a literary text, including skills of non-traditional methodologies of analysis (hermeneutic, structuralist, deconstructive, receptive, semiotic, mythological, psychoanalytic, comparative, gender).

Key words: literary criticism, analysis (compositional, plot, genre, ideological and thematic, figurative), synthesis, interpretation, feminist criticism, neomodernism, neo-populism, neo-avant-garde, women's prose, genre specificity, literary experiment, text, hypertext.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: літературний текст як художньо-естетичне явище.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, теоретичні проблеми літературознавства, мовознавство, історія української літератури, історія світової літератури.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета: поглиблення знань студентів у окремих галузях філології; комплексна лінгвістична підготовка сучасного філолога.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є: забезпечити максимально повне володіння студентами фактичним матеріалом з курсу; поглибити знання про принципи і прийоми літературознавчого аналізу; ознайомити із сучасними методологічними підходами до аналізу художнього твору; здійснювати фаховий аналіз художніх творів; вільно оперувати основними відомостями з теорії літературознавства під час практичної роботи; уміння та навички практики наукової роботи студентів під час виконання рефератів і доповідей з питань, відведених на самостійне опрацювання; підготувати майбутніх викладачів літературознавчих дисциплін до педагогічної діяльності.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом

мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання фахових дисциплін, теорії мови та літератури, лінгвофілософії) на діяхронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 5. Вміти використовувати професійно профільовані знання для аналізу й інтерпретації художнього, наукового тексту.

ПРН 6 Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8 Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9 Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 2. Знання провідних тенденцій українського мовно-літературного процесу, основних концептуальних положень технологій філологічної освіти.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 4. Здатність розрізняти основні компоненти змісту літературознавчої та методичної підготовки студентів-філологів до майбутньої професійної діяльності, усвідомлювати структурні зв'язки між ними та практикувати форми і методи їх викладання у закладах вищої освіти й загальної середньої освіти.

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки

в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення прес-конференцій тощо.

ФК 10. Володіння основними поняттями, концепціями і фактами сучасної мовознавчої і літературознавчої науки.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 15. Володіння методикою навчання фахових дисциплін в закладах нового типу та закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

Комунікація

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1. Аналіз художнього тексту як феномену літератури. Специфіка літературознавчого аналізу. Концептуальні основи аналізу художнього тексту. Призначення літературознавства в осмисленні мистецтва художнього слова. Традиційні методи, принципи, способи та завдання аналізу художнього твору. Види аналізу (соціологічний, психологічний, естетичний, формальний, біографічний, порівняльний, психоаналітичний, гендерний). Різновиди аналізу (якісний, кількісний аналіз, макроаналіз, мікроаналіз). Способи аналізу (пообразний, ідейно-тематичний, цілісний аналіз, проблемний, жанровий, композиційний, текстуальний, стильовий, за розвитком дії, за автором, комбінований). Літературознавчий аналіз художнього твору як аналітико-синтетичний процес. Функції аналізу художнього твору: когнітивна, естетична, виховна, мотиваційна, рецептивна та інші. Напрями аналізу: науково-академічний, літературно-критичний, шкільний та вузівський. Вимоги до літературознавчого аналізу (уважне дворазове прочитання твору, незаангажованість літературознавця, ретельне паспортизування думок ін. дослідників). Умови успішного осягнення твору: розуміння естетичної природи слова, знання теоретичних основ аналізу; засвоєння тексту твору; досконале володіння навичками виокремлювати і досліджувати складники змісту й форми та розуміння закономірностей їхньої взаємодії; розвинуті філологічні здібності.

Сенс твору та його інтерпретація. Співвідношення понять «інтерпретація» та «аналіз». Фахові компетенції інтерпретатора художнього твору. Контекст і підтекст. Декодування та інтерпретація

художнього тексту. Суб'єктивне і об'єктивне в аналізі та інтерпретації тексту. Новітні методології аналізу та інтерпретаційні теорії: (міфологічний, екзистенційний і психоаналітичний методи літературознавчого аналізу; семіотичний, структуралістський і пост-підходи в інтерпретації літературного твору; компаративістика, деконструктивізм і методологія інтертекстуального аналізу; рецептивна естетика, постколоніальні студії та феміністична критика художнього тексту). Літературно-культурологічний аналіз.

Тема 2. Літературний процес та індивідуальний стиль письменника. Напрями дослідження твору. Поняття «літературний твір», «твір» і «текст» у літературознавстві. Філологічне, культурологічне, структуральне та постмодерністське розуміння тексту. Літературний твір – творчий процес – психологія творчості. Історико-культурологічні рефлексії над смислом. Закономірності розвитку літератури. «Зовнішні» та «внутрішні» фактори розвитку літератури. Зовнішні: соціокультурні зміни, розвиток технологій, книгодрукування; внутрішні: вплив попереднього літературної досвіду, вплив інонаціональних літератур, досвід інших видів мистецтв. Традиції і новаторство. Диференціація літературного процесу. Складові літературної епохи. Художній метод. Літературний напрям. Бароко, класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм і його різновиди, символізм. Течія (модерністські та авангардистські течії). Літературна школа. Стиль. Літературно-мистецькі напрями та особливості їх інтерпретації. Виокремлення і становлення літератури як мистецтва слова, посилення ролі письменника як творчої індивідуальності, що прагне виражати

особистісне бачення світу, культивує власні творчі принципи.

Тема 3. Структура і елементи змістової організації художнього твору. Специфіка аналізу змістових складників художнього твору (тематика, проблематика, ідея, пафос тощо). Образ людини як складник художнього світу твору. Художній образ та його види. Засоби характеротворення. Образ автора (біографічні маркери тексту). Система образів літературного твору. Типи «оповідача» (оповідач, розповідач, ліричний герой, образ читача). Природа як складник художнього світу. Типи проблематики. Аналіз проблематики, образної системи та ін. змістових характеристик на прикладі зразків сучасної масової літератури. Специфіка аналізу формальних показників художнього твору. Поняття про архітектоніку та композицію твору. Типи і форми композиції. Композиційні засоби. Особливості аналізу сюжетної форми. Сюжет і фабула. Класифікація сюжетів. Поняття про «мандрівний» сюжет. Аналіз художнього конфлікту. Різновиди конфліктів (між окремими персонажами чи групами персонажів, протистояння особистості і середовища (соціальний, побутовий, культурний), внутрішній, психологічний). Позафабульні елементи. Роль у творі позасюжетних елементів. Технологія дослідження художнього часу і простору.

Поетика художнього твору. Особливості аналізу художньої мови твору. Поетичне, прозове та драматургічне мовлення. Тропіка. Тропи та їх значення у розкритті ідейно-естетичного змісту твору (епітет, порівняння, метафора, уособлення, персоніфікація, оксиморон, метонімія, синекдоха, перифраз тощо). Засоби поетичного синтаксису (інверсія, еліпсис, апосіопеза, антитеза, асиндетон

(безсполучниковість), полісиндетон (багатосполучниковість), зіткнення (анадиплоза), паралелізм; риторичні фігури: риторичне запитання, риторичне звертання, риторичний оклик, риторичне заперечення, риторичне ствердження; повтори – третій фігурний тип поетичного синтаксису: анафора (єдинопочаток), епіфора (єдинозакінчення), симплока (поєднання анафори з епіфорою); кільце, тавтологія, рефрен). Художні функції засобів поетичного синтаксису.

Специфіка аналізу мови художнього твору (фарба і слово, смак і слово, запах і слово, слово і музика). Слова-концепти. Символ як універсальне загальнофілософське поняття. Національні та індивідуально-авторські символи. Власні імена. Літературні оніми. Біблійні персонажі. Українські прізвища і прізвиська в художньому тексті. Антропоніми у фольклорних, поетичних, прозових, драматичних творах. Фоніка (какофонія, евфонія, алітерація, асонанс, ономатопея). Художні функції звукопису. Фоносимволіка. Аналіз графічного оформлення тексту.

Тема 4. Літературознавчий аналіз епічного, ліричного та драматичного тексту. Особливості визначення родової належності твору. Аналіз видової і жанрової своєрідності твору. Аналіз епічного художнього твору. Система епічних жанрів. Змістовність формальних компонентів: аналіз композиції епічного твору. Предметний світ (деталь, річ, пейзаж) в епічному творі. Час і простір та їх зв'язок із сюжетом, мотивом твору. Образна система. Співвідношення понять «персонаж» / «герой». Портрет героя у творі. Оповідач, наратор, образ автора.

Літературознавчий аналіз ліричних та ліро-епічних творів. Ліричний твір. Ліричний образ. Ліричний

герой. Жанрова класифікація лірики (архаїчні та актуальні жанри). Аналіз мови художнього твору (тропи, особливості поетичного синтаксису, риторичні фігури, поетична фоніка). Версифікація, способи римування віршів. Дослідження власне віршової композиції. Аналіз семантики, метра і ритму. Цілісний аналіз поетичного твору (план-схема). Алгоритми аналізу ліричних творів.

Специфіка аналізу драматичного твору. Жанровий поділ драматургії. Особливості організації хронотопу в драмі. Аналіз драматургічного конфлікту. Його різновиди. Образна система драми та її аналіз: персонаж, герой, маска, характер, амплуа. Основні жанрово-видові поняття драматургії та їх вплив на специфіку аналізу п'єс. Загальний алгоритм аналізу драматичного твору.

Жанрові різновиди двородових форм. Система жанрів позародових форм. Складні випадки генологічного аналізу.

Рекомендована література

Базова

1. Вишницька Ю. В. Аналіз та інтерпретація художнього тексту: навч.-метод. посіб. зі спецкурсу з історії зарубіжної літератури. К.: Київ. університет ім. Б. Грінченка, 2012. 204 с.
2. Волковинська І. В. Від аналізу до інтерпретації: проблеми тлумачення художнього твору: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня «Рута», 2018. 87 с.
3. Дашенко Н. Лінгвістика тексту й основи лінгвоаналізу: метод. реком. до курсу для ст. ф-ту ПВПК. Тернопіль, 2002. 63 с.
4. Еко У. Інтерпретація та надінтерпретація. Маятник Фуко. Львів, 1998. 751 с.

5. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту: Теорія і практикум: наук.-навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. 313 с.
6. Іванишин В., Іванишин П. Пізнання літературного твору: метод. посіб. для студ. і вчителів. Дрогобич: «Відродження», 2003. 80 с.
7. Іванишин П. В. Теорія будови та інтерпретації літературного твору: навч. посіб.. Дрогобич: РВВ ДДПУ, 2009. 78 с.
8. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. Кн. II. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 376 с.
9. Квіт С. Основи герменевтики: текст лекцій. К., 1999. 124 с.
10. Клочек Г. «Художній світ» як категоріальне поняття. URL: http://www.ashsu.org/index.php?module=ragemaster&PAGE_user_op=view_page&PAGE_id=394.
11. Крістева Ю. Полілог. / пер. з фр. П.Таращука. Київ: Юніверс, 2004. 480 с.
12. Маймин Е. А. Теория и практика литературного анализа. Москва: Просвещение, 1984. 160 с.
13. Марко В. Аналіз художнього твору: навч. посіб. 2-ге вид., виправл. Київ: Академвидав, 2015. 256 с.
14. Мітосек З. Теорії літературних досліджень / Пер. з польської В. Гуменюка Сімферополь: Таврія, 2005. 408 с.
15. Скорина Л. Аналіз художнього твору: навч. посіб. для студ. гум. Спеці. (філологія, літературна творчість, журналістика) Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2013. 424 с.

16. Тюпа В. Анализ художественного текста: учеб. пособ. для студ.в филол. фак. высш. учеб. завед.]. М.: Издательский центр «Академия», 2006. 336 с.
17. Шуляр В. Вивчення, аналіз, інтерпретація художнього твору. URL: [http:// lib.chdu.edu.ua/pdf/monograf/49/20. pdf](http://lib.chdu.edu.ua/pdf/monograf/49/20.pdf)

Допоміжна

1. Бахтін М. М. Проблема тексту в лінгвістиці, філології, та інших гуманітарних науках / Слово. Знак. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття. Львів: ЛітОпис, 1996. С. 318–323.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. К.: Акдемія, 2004. 342 с.
3. Бублейник Л. В. Особливості художнього мовлення: Навч. посіб. зі спецкурсу. Луцьк: Вежа, 2000. 177 с.
4. Волков И. Ф. Теория литературы: учеб пос. Москва: Просвещение, 1995. 256 с.
5. Гірц К. Інтерпретація культур: вибрані есе. Київ, 2001. 542 с.
6. Гиришман М. М. Литературное произведение. Теория и практика анализа. Москва: Высшая школа, 1991. 160 с.
7. Голянич М. І. Внутрішня форма слова і художній текст. Коломия, 1997. 178 с.
8. Грибан Г. Від слова до образу. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 2.
9. Грушко Н.Ю. Текстові категорії як фактор текстової системності. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць. Донецьк: ДНУ, 2001. Вип. 8.
10. Домбровський В. Українська стилістика і ритміка. Українська поетика. Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 2008. 488 с.

11. Енциклопедія постмодернізму / за ред. Ч. Енквіста, В. Тейлора. Пер. з англ. Київ: Основи, 2003. 504 с.
12. Євграфова А. Заголовок як актуалізатор текстової інформації. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1080>
13. Єгорова Л.Б. Лінгвістичне коментування художнього тексту. *Початкова школа*. 1992. № 2.
14. Єрмоленко С. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови. К.: Довіра, 1999. 431 с.
15. Есин А. Принципы и приемы анализа литературного произведения: уч. пособ. 3-е изд. М.: Флинта, Наука, 2000. 248 с. URL: <http://www.twirpx.com/file/61620/>.
16. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. для студентів. Донецьк: ДІСО, 2009. 188 с.
17. Зборовська Н. В. Психоаналіз і літературознавство: посіб. К.: Академвидав, 2003. 392 с.
18. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. Дрогобич: Відродження, 2007. 568 с.
19. І вічна таїна слова: аналіз епічного твору. Київ: Рад. школа, 1990. 205 с.
20. Капелюшний А. О. Стилістика. Редагування журналістських текстів. Практичні заняття: навч. посіб. Львів: Паїс, 2003.
21. Качуровський І. Метрика. К.: Либідь, 1994. 120 с.
22. Качуровський І. Основи аналізу мовних форм (стилістика): Фігури і тропи. К.: Либідь, 1995. 234 с.
23. Качуровський І. Строфіка. К.: Либідь, 1994. 272 с.
24. Качуровський І. Фоніка. К.: Либідь, 1994. 168 с.
25. Ковбасенко Ю. Мистецтво аналізу й інтерпретації художнього тексту. Розділ І. Аналіз

- та інтерпретація художнього тексту: розмежування і межі безмежності. *Громадський науково-методичний журнал*. № 4. К., 2002. С. 2–25.
26. Козлов А. В. Азбука літературознавства. Кривий Ріг, 2001. 122 с.
 27. Кирилюк З. Характер – основа образу літературного героя. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. № 5. С. 45–49.
 28. Ключек Г. У світі вічних критеріїв: [Про систему критеріїв оцінки літературного твору]. К.: Дніпро, 1989. 221 с.
 29. Костенко Н. В. Українське віршування ХХ ст. К.: Либідь, 1993. 232 с.
 30. Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 423 с.
 31. Краснова Л. І. Текст як художня цілісність. *Українська мова і література в школі*. 2000. № 11.
 32. Крупа М. Критерії відбору художньої словесності для лінгвоаналізу. / Теорія і практика лінгвістичного аналізу художнього тексту. Тернопіль: Лілея. 1997. 6-24, або: *Дивослово*, 2001. №7. С.18-22.
 33. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: посіб. для студ. філол.. спеціальностей вищих навч. закл. Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. 496 с.
 34. Кухаренко В. А. Інтерпретація текста. М.: Просвещение, 1988. 192 с.
 35. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.

36. Лісовський А. Вивчення художнього твору в його літературно-естетичній цілісності. *Українська мова і література в школі*. 2001. № 5. С. 20–23.
37. Лук'янова Т. В. Про розмежування підходів до вивчення тексту з позицій лінгвістики тексту та інтерпретації тексту. *Мовознавство*. 1990. № 3.
38. Марко В. Основи аналізу літературного твору. *Дивослово*. 1988. №10. С. 38–42; № 12. С. 37–42.
39. Матющенко А. Особистісна колізія в українській драматургії першої третини ХХ ст. К., 1996. 161 с.
40. Мацапура В. Літературний психологізм та його роль у художньому творі. [Основні форми і прийоми]. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2000. №1. С. 41–43.
41. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: підруч. К.: Вища школа, 2006. 311 с.
42. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови: підруч. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
43. Мокульський М. Мелодрама. URL: <http://slovari.yandex.ru/dict/litenc/article/le7/le7-1131.htm>.
44. Нікітіна А. В. Роль лексико-стилїстичного аналізу у формуванні мовленнєвої особистості. *Збірник наукових праць Херсонського державного педагогічного університету*. Херсон: ХДПУ, 1998.
45. Пахаренко В. Аналіз художнього твору. *Українська мова і література в школі*. 1999. № 3. С. 28–30.
46. Пахаренко В. Основи теорії літератури. К.: Генеза, 2007. 296 с.
47. Піхманець Р. В. Психологія художньої творчості. К.: Наукова думка, 1991. 164 с.

48. Рада І. Суспільні функції літератури як виду мистецтва. *Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, гімназіях та колегіумах*. 2003. № 4. С. 121–126.
49. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля. К.: 2008. 712 с.
50. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність: монографія. Київ, 2002. 392 с.
51. Ситченко А. Особливості аналізу драматичного твору в школі. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 5. С. 24–26.
52. Славінський Я. Аналіз, інтерпретація та оцінювання літературного твору. *Теорія літератури в Польщі*. [Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ століття]. / Упоряд. Б.Бакули; За заг. ред. В.Моренця; Пер. з польськ. С.Яковенка. К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2008. С.87–109.
53. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. 2-е вид., доп. Львів: Літопис, 2002. 633 с.
54. Солганик Г. Я. Стилистика текста: учеб. пос. М.: Флинта: Наука, 2000. 253 с.
55. Ткаченко А. Потенціал філологічного аналізу та синтезу. URL: http://slovoichas.in.ua/_private/red/tkachenco22.htm.
56. Ткаченко А. Стиль. Напрям. Метод. Тип творчості. *Слово і час*. 1997. № 4.
57. Ткачук М. Наративні моделі українського письменства. Тернопіль: ТНПУ, Медобори, 2007. 464 с.
58. Червінська О. В., Зварич І. М., Сажина А. В. Психологічні аспекти актуальної рецепції тексту: теоретико-методологічний погляд на сучасну

практику словесної культури: наук. посіб. Чернівці, 2009. 284 с.

59. Шалагінов Б. Науковий та «шкільний» аналізи художнього тексту. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 6. С. 6–9.
60. Яусс Г.- Р. Історія літератури як провокація літературознавства. Київ: Основи. 2009. 368 с.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

Засоби діагностики успішності навчання: контрольні роботи, самостійна робота студента, написання реферату, наукової статті, участь у конференції, створення індивідуального проєкту.

ТЕОРІЯ МОВИ

Розробник: *Вікторія Баденкова,*
к філ. н., доцент

Анотація

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Теорія мови» ставиться за мету узагальнення, розширення й поглиблення знань із теорії й методології мовознавства, набуття умінь самостійного аналітичного опрацювання та обґрунтування конкретних проблем теорії мови, зокрема вивчення мови людини як природної системи; передбачено аналіз загальних ознак і функцій мови; визначено мову як притаманний тільки людині засіб спілкування і окремі конкретні мови в реальному функціонуванні, у статиці й динаміці, в їх теперішньому і минулому, у взаємозв'язках та взаємодії з іншими соціальним феноменами (суспільством, свідомістю, культурою). Поглиблено знання про основні поняття: знак,

структура знака, мислення, свідомість, мовна комунікація, мова/мовлення, структура/система мови, мовні рівні, синхронія/діахронія тощо Такий підхід сприятиме підвищенню теоретичного і практичного рівня підготовки фахівців з орієнтацією як на майбутнього дослідника мови, так і на майбутнього вчителя-філолога.

Ключові слова: теорія мови, знакова природа мови, мовна система, мова і мислення, мова і мовлення, методи лінгвістичного дослідження, лінгвістичні універсалиї, типологія мов.

Summary

In the process of studying the discipline «Theory of language» is aimed to generalize, expand and deepen knowledge of the theory and methodology of linguistics, acquire skills of independent analytical work and substantiation of specific problems of theory of language, including the study of human language as a natural system; the analysis of the common features and functions of language is provided; the language is defined as a human-specific means of communication and individual specific languages in real functioning, in statics and dynamics, in their present and past, in relationships and interactions with other social phenomena (society, consciousness, culture). In-depth knowledge of basic concepts, which are symbol, symbol structure, thinking, consciousness, language communication, language/speech, language structure / system, language levels, synchrony / diachrony, etc. This approach will help to increase the theoretical and practical level of training specialists with a focus on both the future language researcher and the future teacher of philology.

Key words: theory of language, symbolic nature of language, language system, language and thinking,

language and speech, methods of linguistic research, typology of languages.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є мова у всьому обсязі її властивостей і функцій, її будова, функціонування й історія вчення про її дослідження та методологію.

Міждисциплінарні зв'язки: обізнаність із нормами й канонами сучасного мовного дискурсу та вміння представити свої наукові здобутки є одним із найважливіших і найвагоміших аспектів підготовки фахівця з університетською освітою. Особливої значимості цей аспект набуває сьогодні, коли українська система освіти інтегрується в загальноєвропейський освітній простір. Саме тому курсу «Теорія мови» властиві зв'язки з теоретичними та спеціальними теоретичними курсами загального фундаментального та професійного циклу – «Методологія та організація наукових досліджень», «Історія лінгвістичних вчень», «Загальне мовознавство», «Історія мови», «Стилістика», «Новітні напрями сучасної лінгвістики», «Сучасна українська літературна мова», «Методика навчання фахових дисциплін».

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Метою викладання дисципліни є узагальнення, розширення й поглиблення знань із теорії й методології мовознавства, вивчення законів розвитку мови та її окремих компонентів, вироблення вмінь загальнолінгвістичного аналізу складних та суперечливих явищ мови у відповідності з логікою наукового аналізу.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Теорія мови» є: удосконалити і систематизувати

теоретичну та практичну підготовку магістрантів за рахунок ознайомлення студентів із зовнішніми та внутрішніми законами розвитку мови, зокрема розкриття соціальної природи мови, її зв'язків із суспільством; розкрити принципи сучасної теорії мови, найважливіші проблеми лінгвістичної науки та підходи до їх розв'язання; висвітлити складні процеси історичного розвитку мовної теорії; поглибити знання про особливості, прийоми, засоби та методи наукового пізнання в мовознавстві; сприяти набуттю умінь самостійного аналітичного опрацювання та обґрунтування конкретних проблем теорії мови; удосконалювати вміння характеризувати та вміти використовувати основні методи та прийоми аналізу мовного матеріалу; сформувані професійні навички та вміння, які необхідні магістрантам для їхньої майбутньої наукової роботи, а також специфічних дослідницьких векторів наукового пошуку; збагатити лексичний запас студентів новими термінами з фахової підготовки та розвивати навички використання системи основних понять і термінів сучасного мовознавства.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання фахових дисциплін, теорії мови та літератури, лінгвофілософії) на діахронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 5. Вміти використовувати професійно профільовані знання для аналізу й інтерпретації художнього, наукового тексту.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 2. Знання провідних тенденцій українського мовно-літературного процесу, основних концептуальних положень технологій філологічної освіти.

II. Фахові:

ФК 2. Висвітлення історії українського мовознавства з його основними напрямками і школами в різні епохи та періоди розвитку лінгвістичної думки; аналіз основних здобутків у цій галузі й характеристика діяльності вітчизняних дослідників на тлі всього мовознавчого процесу.

ФК 9. Здатність аналізувати сутність і природу мови, гіпотези її виникнення та етапи становлення, дослідження зв'язків з людиною; осягнення мови на філософському ґрунті.

ФК 10. Володіння основними поняттями, концепціями і фактами сучасної мовознавчої і літературознавчої науки.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Філологія в системі сучасного гуманітарного знання: актуальні напрямки та перспективи мовознавства. «Теорія мови» як наукова і навчальна дисципліна. Предмет теорії мови, зміст і основні завдання курсу. Теорія мови в системі наук. Зв'язок мовознавства з іншими науками як із суспільними, так і з природничими. Суміжні (інтердисциплінарні) з лінгвістикою галузі наукових знань. Мова та історія. Історизм загальної філології. Зовнішні фактори як соціальний аспект в розвитку мови: вплив на мову історії і взаємодії народів, їх культур.

Лінгвістична теорія та філософія. Лінгвістична теорія та граматики. Принципи науки про мову. Розвиток і зміна мови. Синхронія і діахронія, статика і динаміка в мові. Динамічні процеси у функціонуванні мови: «невизначеність» мовних одиниць, варіантність, перехідність. Внутрішні закони розвитку мови: вирівнювання форм за аналогією, тиск системи, економія мовного часу і мовних зусиль, комунікативна придатність та ін. Диференціація та інтеграція в розвитку мов. Соціальні новації та їх відображення в мові. Соціальні катаклізми і нерівномірність розвитку мови. Стихійність і керованість в розвитку мови: прогнозування, нормування, планування, мовне будівництво. Поняття прогресу в мові.

Тема 2. Загальна характеристика поняття «мова». Модель мови як органона – форми існування конкретних мовних явищ. Сутність, функції та будова мови. Синхронія і діахронія. Парадигматичні, синтагматичні та епідигматичні відношення між

мовними одиницями як основа системного та синергетичного устрою людської мови. Ізоморфізм мовної системи.

Тема 3. Мова як система та структура. Мова як ієрархічно організована система. Основні мовні рівні. Мовні одиниці та їх якісна відмінність. Ярусна структура мовної системи. Одиниці та категорії ярусів. Польова модель мовної системи. Обґрунтування системного підходу до мови у працях Ф. де Соссюра, І. О. Бодуена де Куртене, О. О. Потебні. Основні й проміжні рівні мови. Розмежування термінів система і структура О. О. Реформатським, О. С. Мельничуком. Ідея рівневої організації мови в американській дескриптивній лінгвістиці.

Тема 4. Загальна теорія мови в розвитку. Мова, мислення і свідомість. Проблема співвідношення мови і мислення. Розуміння сутності мови як суспільного явища, її зв'язку із мисленням, культурою та суспільним розвитком народу. Теорія мови вчора і сьогодні. Еволюція уявлень про мову як об'єкті теорії. Мова в сучасному розвиненому суспільстві. Суб'єктивно-об'єктивне існування мови: індивідуальне і соціальне в мові та мовленні, ідіоетнічне й універсальне в мові.

Тема 5. Мова з точки зору її внутрішньої будови: як знакова система (Ф. Соссюр). Семіотична парадигма мови. Поняття про знак і знакову систему мови. Типологія знаків. Структура знака. Знаковість і одиниці мови. Знакова природа мови – модель структури мови. Унілатеральна й білатеральна теорії мовного знака. Логіко-математична концепція знака Пірса. Семіотичний трикутник. Психічні знакові теорії. План вираження і план змісту Л. Ельмслева.

Тема 6. Різноманітність мови і форми його існування: мова – мовлення – мовленнєва діяльність, критерії їх розмежування та їхній онтологічний статус. Сучасні уявлення про співвідношення мови і мовлення. Термін «лінгвальна діяльність». Моделі мовленнєвої діяльності. Мовна компетенція особистості. Мовна дія і мовний твір; мовний акт і мовна структура. Мова і мовлення. Поняття «мовна особистість» і «мовна поведінка». Основні одиниці мови та мовлення. Проблема внутрішнього мовлення. Проблеми двомовності та білінгвізму.

Тема 7. Основи мовної комунікації. Базові поняття мовної комунікації. Вербальні та невербальні засоби комунікації. Поняття про паралінгвістику та паракінесику. Поняття «комунікація». Природа і форми комунікації. Комунікативна діяльність. Форми мовної комунікації. Комунікативний акт та його ознаки. Невербальні засоби комунікації.

Тема 8. Парадигми дослідження у сучасній лінгвістиці. Методи лінгвістичного дослідження. Теоретична основа лінгвістичних досліджень. Методи і техніка дослідження. Методологія як сукупність принципів, підходів до вивчення об'єкта і методів його дослідження.

Загальні методи наукового пізнання. Використовування методів наукового пізнання. Методи, що застосовуються на емпіричному і теоретичному рівнях досліджень.

Основні методи та прийоми аналізу мовного матеріалу: 1) описовий метод, прийоми описового методу: внутрішньої та зовнішньої реконструкції; 2) порівняльно-історичний та історико-порівняльний методи, прийоми зовнішньої та внутрішньої реконструкції; 3) методика відносної хронології і глотохронології, прийоми і принципи етимологічного

аналізу; 4) зіставний метод; 5) структурний метод; дистрибутивний аналіз; методика безпосередніх складників; трансформаційна методика; компонентний аналіз; 6) метод лінгвогеографії; 7) математичні методи тощо.

Тема 9. Наукове пізнання як процес, його особливості. Логіка наукового дослідження. Дослідження як форма розвитку науки. Загальна схема наукового дослідження. Інформаційне забезпечення наукових досліджень. Впровадження результатів студентських наукових досліджень: функції наукових публікацій, наукова стаття, тези доповіді.

Тема 10. Теорія мови вчора і сьогодні. Мови світу, їх вивчення та генеалогічна класифікація. Типи мов та історія цивілізацій. Загальне і конкретне (часткове) мовознавство. Семантична парадигма мови та її функціональні аспекти. Основоположники семантики. Поняття про лінгвістичні універсалиї, мовні стереотипи, метамову. Соціолінгвістичний зміст поняття «класична мова». Семантичні універсалиї та семантичні примітиви.

Визначення проблематики прикладного мовознавства.

Рекомендована література

Базова

1. Амирова Т. А. Из истории лингвистики XX в.: Структурно-функциональное языкознание: истоки, направления, школы: учеб. пособ. М.: ЧеРо, 1999. 108 с.
2. Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: підруч. К.: Академія, 2008. 240 с.
3. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства: короткий нарис: навч. посіб. К.: Вища шк., 2006. 144 с.

4. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови: навч. посіб. К.: Вища шк., 1991. 231 с.
5. Ганиев Б. Язык: учеб. пособ. 2-е изд., перераб., доп. Уфа: Изд-во БГПУ, 2001. 274 с.
6. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.
7. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр навч. літ-ри, 2004. 212 с.
8. Зеленько А. С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних вчень. Аспекти, методи, прийоми, процедури дослідження мови: посіб. 2-ге вид., перероб. Луганськ: Альма-матер. 2002. 283 с.
9. Зеленько А. С. Загальне мовознавство: навч. посіб. К.: Знання, 2010. 380 с.
10. Зеленько А. С. Загальне мовознавство: навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ: Знання, 2011. 380 с.
11. Заборна М. Загальне мовознавство [Текст]: навч.-метод. посіб. Т.: Підручники і посібники, 2009. 96 с.
12. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підруч. К.: Видавничий центр «Академія», 2010. 464 с.
13. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. М.: МГУ, 1996. 245 с.
14. Лоя Я. В. История лингвистических учений (материалы к курсу лекций). М.: Высш. шк., 1968. 309 с.
15. Лукин О.В. История языкознания с VI в. до н. э. до середины XX в.: учеб. пособ. Ярославль: РИО ЯГПУ, 2015. 80 с.

16. Мельников Г. Л., Преображенский С. Ю. Методология лингвистики: учеб. пособ. М.: Изд-во Ун-а дружбы народов, 1989. 84 с.
17. Мечковская Н. Б. Общее языкознание: Структурная и социальная типология языков: учеб. пособ. 4-е изд., испр. М.: Флинта; Наука, 2006. 312 с.
18. Михалев А. Б. Общее языкознание. История языкознания: Путеводитель по лингвистике: конспект-справочник. М.: Флинта: Наука, 2005. 237 с.
19. Рянская Э. М. Основы теории языка: учеб.-метод. пособ. по самостоятельной работе. Нижневартовск: Изд-во Нижневарт. гос. ун-та, 2013. 86 с.
20. Салимова Д. А. Теория языка: материалы к лекционному курсу: учеб. пособ. Казань: Изд-во «Школа», 2010. 196 с.
21. Семчинський С. В. Загальне мовознавство. Видання друге, переоброблене і доповнене. К.: АТ «ОКО», 1996. 416 с.
22. Сеничкина Е. П., Тихонова Р. И. Лекции по теории языка. Ч. 2. Общее языкознание. Самара: Изд-во СамГПУ, 2001. 205 с.
23. Сухорольська С. М., Федоренко О. І. Методи лінгвістичних досліджень: навч. посіб. Львів: Інтелект-захід, 2009. 348 с.
24. Сусов И. П. История языкознания. М.: Восток – Запад, 2006. 295 с.
25. Українська мова: [енциклопедія] / [редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.]. 2-ге вид., випр. і доп. К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

26. Шарафутдинова Н. С. Теория и история лингвистической науки. М.: Восток-Запад; Владимир: ВКТ, 2007. 381 с.
27. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. Л.: Наука, Ленингр. отд-ние, 1974. 428 с.
28. Шулежкова С. Г. История лингвистических учений: учеб. пособие. 3-и изд., испр. М.: Флинта: Наука, 2007. 406 с.

Допоміжна

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація: підруч. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 460 с.
2. Ажнюк Б. М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 48-54.
3. Альтерматт У. Багатомовна Швейцарія – модель для Європи. Урс Альтерматт. І., 1997. № 9.
4. Алпатов В. Японія: язык и миф о языке. Иностранная литература. 1993. № 5.
5. Аминова А. А. Общее языкознание: метод. указ. к курсу для студ. заоч. отд. филол. факультета. Казань: Казанский гос. ун-т, 2004. 11 с.
6. Античные теории языка и стиля. СПб.: Алетейя, 1996. 366 с.
7. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. М.: Языки русской культуры, 1998. 896 с.
8. Баландіна Н. Методологічне підґрунтя дослідження мовних стереотипів. *Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту. Сер.: «Лінгвістика»: Зб. наук. пр.* Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. Вип. ІV. С. 316-321.
9. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології: навч. посібн. К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 248 с. (Сер. «Альмамагер»).

10. Белехова Л. И. Современная лингвистика в Украине и мире: научные парадигмы, наработки и перспективы. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика»*. Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. Випуск 2. С. 8-15.
11. Бережняк В. М. Загальне мовознавство [Текст]: хрестоматія. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2011. 361 с.
12. Берестнев Г. И. Самосознание личности в аспекте языка. *Вопросы языкознания*. 2001. № 1. С. 60-85.
13. Беценко Т. П. Вступ до мовознавства. Тестові та контрольні завдання: навч. посіб. Суми: Мрія, 2015. 72 с.
14. Беценко Т. П. Термін «текстово-образна універсалія» в лінгвістичному уснословеснознавстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: філологія*: зб. наук. пр. Вип. 23, том 1. Одеса, 2016. С.4-7 .
15. Бирнбаун Х. Генетические и типологические методы внешнего сравнения языков. *Вопросы языкознания*. 1993. № 4. С. 5.
16. Білецький А. Про мову і мовознавство: навч. посіб. К.: АртЕк, 1996. 224 с.
17. Блумфилд Л. Язык. Перевод с английского Е. С. Кубряковой, В. П. Мурат. М.: «Прогресс», 1968. 608 с.
18. Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация. М.: Прогресс, 1989. 308 с.
19. Вардуль И. Ф. Понятие универсалии в лингвистической типологии. Языковые универсалии и лингвистическая типология: сб. науч. тр. АН СССР, И-та языкознания / отв. ред. И. Ф. Вардуль. М.: Наука, 1989. С. 19-33.

20. Васильєва Л. П. До питання про співвідношення мови – системи та мови – стандарту. *Мовознавство*. 2002. № 2-3. С. 46-55.
21. Глущенко В. А. Лінгвістичний метод і його структура. *Мовознавство*. 2010. № 6. С. 32-44.
22. Гнатюк Л. Мовна особистість як об'єкт лінгвістичних досліджень: історія дефініції та проблема структури. *Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки»*. Вип. 44. С. 38- 43.
23. Гнатюк Л. Мовна свідомість у сучасній лінгвістичній парадигмі. *Українське мовознавство*. К., 2005. Вип. 34. С. 3-8.
24. Голубовська І. О. Вчення М. Я. Марра про мову як віртуальна реальність. *Мовні і концептуальні картини світу*, 2015. С. 124-131.
25. Грайс Г. П. Логика и речевое общение. Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 16. М.: Прогресс, 1985. С. 217-237.
26. Джозеф Д. Язык и национальная идентичность. *Логос*. 2005. № 4 (49). С. 20-48.
27. Донец П. Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. Харьков: Штрих, 2001. 384 с.
28. Дудок Р. І. Системність та структурність мови. *Мовознавство*. 2003. № 5. С. 26-33.
29. Єрмоленко С. Я. Критерії літературної норми і практика її кодифікації. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. Вип. 40. С. 6-9.
30. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд. К.: НДІ українознав. Київ: НДІУ, 2007. 444 с.

31. Жлуктенко Ю.О. Мова етнічної групи в світлі теорії мовної варіативності. *Мовознавство*. 1988. № 1. С. 3-10.
32. Жлуктенко Ю. О. Сучасні проблеми теорії та практики мовного планування. *Мовознавство*. 1990. № 4. С. 10-17.
33. Загнітко А. П. Історія українського мовознавства в особах: наук.-навч. посіб. Донецьк: ДонНУ, 2006. Ч. 1. 184 с.
34. Загнітко А. П. Лексикографічні технології тлумачення граматичної семантики. *Мовознавство*. 2018. №3. С. 3-14.
35. Захарчин В. В. Українська мовознавча термінологія кінця ХІХ - початку ХХ століття: дис...канд. філол. наук: 10.02.01; НАН України, Ін-т укр. мови. К., 1995. 185 с.
36. Зеленько А. С. Проблеми семасіології в аспекті еволюцій: монографія: ч. 3. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 134 с.
37. Земская Е. А. Язык как деятельность: Морфема. Слово. Речь. М.: Языки славянской культуры, 2004. 688 с. (*Studia philologica*).
38. Иванцова Е. В. О термине «языковая личность»: истоки, проблемы, перспективы использования. *Вестник Томского государственного университета*. Томск: ТГУ, 2010. № 4 (12). С. 24-32.
39. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М.: Гнозис, 2004. 477 с.
40. Кибрик А. Е. Очерки по общим и прикладным вопросам языкознания (универсальное, типовое и специфичное в языке). М.: Изд-во МГУ имени М. В. Ломоносова, 1992. 336 с.

41. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність: (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму). Львів: Літопис, 2002. 304 с.
42. Клименко Н. Ф. Автоматизований аналіз мови: проблеми і пошуки. *Мовознавство*. 1988. № 4.
43. Концепти і концептосистеми: динамічні виміри: колект. монографія / [І. О. Голубовська та ін.; за ред. І. О. Голубовської, Л. В. Клименко]; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Логос, 2017. 177 с. :
44. Концепты и контрасты: монография / Н. В. Петлюченко, С. И. Потапенко, О. А. Бабелюк, Е. Л. Стрельцов и др.; под. ред. Н. В. Петлюченко. Одесса: Издательский дом «Гельветика», 2017. 632 с. (Серия «Одесские студии по лингвистике и социальным наукам»).
45. Колшанский Г. В. Проблема универсалии языка. *Общее языкознание. Внутренняя структура языка*. М.: Наука, 1992. С. 545–561.
46. Космеда Т., Гажева І. Аспекти, методика вивчення слова у контексті зміни лінгвістичних парадигм. *Мовознавство*. 1999. № 1. С. 44-49.
47. Корнева Л. М. Невербальні засоби в міжкультурній комунікації. *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 49, Т.1. С. 88-90.
48. Кочерган М. П. Зіставне мовознавство і проблема мовних картин світу. *Мовознавство*. 2004. № 5-6. С. 12- 22.
49. Кочерган М. П. Мова як знакова система. *Українська мова і література в школі*. 1973. № 4. С. 5-9.
50. Кочерган М. П. Мова як символ соціальної солідарності. *Мовознавство*. 2003. № 1. С. 3-10.

51. Красина Е. А., Перфильева Н. В. Инновационные принципы лингвистической методологии: учеб. пособ. М.: РУДН, 2008. 228 с.
52. Крочук Ю. В Мовна особистість як об'єкт дослідження антропоцентричних лінгвістичних студій. *Молодий вчений*. № 2 (17)лютий, 2015 р. С. 202–204.
53. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во II пол. XX века. *Язык и наука XX века (опыт парадигмального анализа)*: сб. статей. М.: Рус. гум. ун-т, 1995. С. 144–238.
54. Кулик О., Рубан І. Мовна й мовленнєва особистість: проблема дефініцій. *Теоретична і дидактична філологія*. 2014. Вип 17. С. 76–89.
55. Куць О. М. Мовна політика в державотворчих процесах України: навч. посіб. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2004. 275 с.
56. Лазарович О. М. Мовні стереотипи і мовна картина світу. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75143/27-Lazarovich.pdf?sequence=1>
57. Левицький Ю.-М. Мови світу: енциклопедичний словник. Львів, 1998.
58. Левицький, Ю.-М. Людські мови: енцикл. довідник: у 2 т. Монреаль-Львів, 2013. Ч.1. 1804 с.; Ч. 2. 245 с.
59. Лисицька О. Концепт «злочин» та його репрезентація в наївній картині світу (на матеріалі української мови). *Південний архів (філологічні науки)*. Херсон. 2018. № 74. С. 44–50.
60. Леута О. Сучасна парадигма лінгвістики – проблеми й перспективи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство)*. Вип. 4, 2012. С. 10–15.

61. Левченко О. Лінгвокультурологія та її термінна система. *Вісник Нац. ун-ту «Львів.політ.»* 2003. № 490. С. 105-113.
62. Марчук Л. М., Сукаленко Т. М., Вдовиченко Н. В., Сріант А. М. Лінгвокультурологічні засади мовознавчих досліджень: [монографія]. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 196 с.
63. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: постколоніальний вимір. К.: Вид. дім КМ Академія, 2004. 163 с.
64. Мельничук О. С. Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства. *Мовознавство*. 1997. № 2-3. С. 3-19.
65. Мова і українознавчий світогляд: Монографія. К.: НДІУ, 2007. 444 с.
66. Мыркин В. Я. В какой мере язык (языковая система) является отражением действительности. *Вопросы языкознания*. 1986. № 3. С. 54-61.
67. Паршин П. Б. Теоретические перевороты и методологический мятеж в лингвистике XX века. *Вопросы языкознания*. 1996. № 2. С. 19-42.
68. Петлюченко Н. В. Харизматика: мовна особистість і дискурс: монографія. Одеса: Астропринт, 2009. 464 с.
69. Потебня А. А. Мысль и язык. Харьков, 1913.
70. Потебня А. А. Мысль и язык. К.: СИНТО, 1993. 192 с.
71. Рождественский Ю. В. Теория языка и проблема существования языка. *Общая филология*. М., 1996. С. 292–305.
72. Романченко А. Елітарна мовна особистість у науковому дискурсі: проблематика й етапи дослідження. *Південний архів (філологічні науки)*. Херсон. 2018. №73. С.35-39.

73. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підруч. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
74. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля. К., 2006.
75. Селігей П. О. Структура й типологія мовної свідомості. *Мовознавство*. 2009. № 5. С. 12-29.
76. Степанов Ю. С. В трехмерном пространстве языка (Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства). М.: Наука, 1985. 335 с.
77. Українська мова: [енциклопедія] / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.. 2-ге вид., випр. і доп. К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
78. Ушакова Т. Н. Структуры языка и организация речевого процесса. Язык, сознание, культура: сб. ст. / под ред. Н. В. Уфимцевой, Т. Н. Ушаковой. М., 2005.
79. Якобсон Р. Язык и бессознательное / Пер. с англ., фр., К. Голубович, Д. Епифанова, Д. Кротовой, К. Чухрукидзе. В. Шеворошкина; составл., вст. слово К. Голубович, К. Чухрукидзе; ред. пер. Ф. Успенский. М., 1996. 248 с.
80. Українська мова. Енциклопедія [Електронний ресурс] / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. К.: Укр. енцикл., 2000. 752 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: іспит.

5. Засоби діагностики успішності навчання: опитування, тестування, перевірка виконання індивідуальних завдань, контрольних і практичних

робіт, завдань для самостійної роботи, написання рефератів, есе.

СВІТОВА ЛІТЕРАТУРА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МЕТОДИКА ЇЇ ВИКЛАДАННЯ

*Розробник: Ольга Мхитарян, к.
к. пед. н., ст. викладач*

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Світова література у закладах вищої освіти та методика її викладання» розглянуто методологічний концепт навчання світової літератури, проблеми філософсько-літературознавчої, психолого-педагогічної та методичної підготовки вчителя-словесника, з'ясовано цикл професійно зорієнтованих літературознавчих дисциплін; проаналізовано нормативно-правову базу підготовки майбутніх учителів світової літератури (освітньо-професійна програма, вимоги до укладання навчальної та робочої навчальної програм); досліджено методичну систему викладання літературознавчих дисциплін (підходи до навчання світової літератури, закономірності, принципи, методи, прийоми та засоби навчання); окреслено ефективність застосування інформаційно-комунікаційного комплексу; схарактеризовано систему аудиторних занять у ЗВО (лекція, практичне, семінарське, лабораторне заняття), технологію організації самостійної роботи студентів та практичної підготовки (види практик у ЗВО, компоненти виробничої практики); розкрито особливості змішаного навчання і роль дистанційного в його системі; інформаційно-освітні ресурси дистанційного навчання; з'ясовано види навчально-, навчально-

дослідницької, науково-дослідницької роботи (навчально-дослідницька робота, науково-дослідницька робота, науково-організаційні заходи) майбутнього філолога; складники його науково-комунікативної компетентності.

Ключові слова: методика, літературознавча дисципліна, світова література, технологія навчання, аудиторні заняття, позааудиторна робота, змішане навчання, дистанційне навчання, науково-дослідницька робота.

Summary

In the process of studying the discipline «World Literature in Higher Education Institutions and Methods of Teaching» the methodological concept of teaching world literature, the problems of philosophical and literary, psychological, pedagogical and methodological training of teachers of vocabulary, the cycle of professionally oriented literary disciplines; the normative-legal base of preparation of future teachers of world literature is analyzed (educational-professional program, requirements to the conclusion of educational and working educational programs); the methodical system of teaching literary disciplines is studied (approaches to teaching world literature, regularities, principles, methods, techniques and means of teaching); the efficiency of application of information and communication complex is outlined; characterized the system of classroom classes in freelance (lecture, practical, seminar, laboratory), the technology of organizing independent work of students and practical training (types of practices in freelance, components of industrial practice); features of blended learning and the role of distance learning in its system are revealed; information and educational resources of distance learning; the types of educational, teaching-research, research work (educational-research work,

research work, scientific-organizational measures) of the future philologist are clarified; components of his scientific and communicative competence.

Key words: methodology, literary discipline, world literature, teaching technology, classroom classes, extracurricular work, blended learning, distance learning, research work.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: методична система навчання світової літератури у ЗВО.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, естетика, культурологія, історія, літературознавство, мовознавство, психологія та педагогіка, методика навчання української літератури та методика виховання.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу: розуміння сучасних принципів гуманітарної освіти, опанування фундаментальних наукових засад викладання та вивчення літератури, усвідомлення місця таких знань у структурі освіти ЗВО та школи, оволодіння теоретичними знаннями щодо змісту, структури, форм і методів викладання світової літератури в закладах вищої освіти та використання одержаних знань у практичній сфері.

Завдання курсу: формування фахових компетенцій із методики навчання світової літератури в закладах вищої освіти, а саме: дати уявлення про специфіку навчання світової літератури у ЗВО на сучасному етапі; збагатити знання майбутнього викладача сучасною методичною парадигмою форм, методів та прийомів навчання у виші; розширити коло сучасних понять та термінів (методичні); сформувати вміння та навички наукового аналізу літературного тексту на рівні вимог аудиторії майбутніх фахівців зі світової

літератури та перекладачів; навчити диференціювати принципи, завдання й методи викладання в системі вищої філологічної та загальноосвітньої літературної освіти (пізнавальні); підготувати студентів до проведення занять різного типу у вищій школі; дати нормативну та науково-методичну основу для системи оцінювання знань і практичних навичок зі світової літератури, а також сучасних форм її реалізації в університеті; розвивати творчі здібності, навички науково-дослідної роботи та самостійної роботи студентів-філологів (практичні).

Передумови для вивчення дисципліни: курс тісно пов'язаний із філософією, естетикою, культурологією, історією, літературознавством, мовознавством, психологією та педагогікою, методикою навчання та виховання.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання літератури, історії, теорії літератури, літературної критики) на діахронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності

фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 5. Здатність орієнтуватися в актуальних проблемах сучасної лінгводидактики; здійснювати лекційно-практичну й семінарську роботу з мови у

ЗВО та спеціальних навчальних закладах на відповідному кваліфікаційному рівні; здатний використовувати нові технології навчання мови; сучасні методи організації навчання мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах філологічного профілю.

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах.

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення прес-конференцій тощо.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 15. Володіння методикою навчання фахових дисциплін в закладах нового типу та закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Проблема методології та методів вивчення літератури. Зміст і структура дисципліни «Світова література» у вищих та середніх навчальних закладах. Принципи та засади навчання на сучасному етапі. Основні науково-методичні видання. Новітні педагогічні технології викладання зі світової літератури у виші. Завдання методики навчання літератури в контексті Концепції літературної освіти в Україні. Діалог культур як методологія та форма сучасної освіти. Інтерактивні методи викладання світової літератури. Віртуальні та дистанційні форми викладання та навчання. Метод проєктів у формуванні вмінь та навичок зі світової літератури. Відео- та аудіопрезентація, мультимедійні технології викладання світової літератури. Ейдетика як навчальна технологія. Вивчення літератури за опорними схемами та образними асоціаціями. Інтегративні методи вивчення літератури в системі міжпредметних зв'язків дисциплін гуманітарного циклу.

Тема 2. Методика навчання літератури: історія питання, традиції та новаторство. Лекція як основна форма навчання світової літератури. Семінар

(практичне заняття, лабораторна робота): методика проведення у ЗВО. Форми контролю та оцінювання знань зі світової літератури та методика їх проведення: тестування, колоквиум, кредитно-модульна система, залік, екзамен. Аудиторна та позааудиторна робота зі світової літератури у ЗВО.

Тема 3. Методологічні та методичні проблеми аналізу літературного твору. Сучасні методи аналізу літературного твору. Методи науково-дослідницької роботи зі світової літератури в процесі підготовки курсових, дипломних та магістерських робіт, їх специфіка та наукова доцільність. Методи аналізу художнього твору: особливості та алгоритми, відповідність методів аналізу естетичній природі тексту, певному художньому напрямку та творчому методу письменника (поетологічний, міфопоетичний, архетиповий, мотивний, хронотопічний, історико-соціальний, культурологічний, історико-біографічний, порівняльний, інтертекстуальний тощо).

Тема 4. Методика науково-дослідницької роботи студентів. Наукове повідомлення Реферат. Наукова стаття. Конференція як форма навчання у ЗВО. Науково-дослідницька робота студента. Дипломна робота. Магістерська дисертація. Методика організації самостійної роботи студентів-філологів під час вивчення курсу «Світова література»: специфіка, форми, прийоми. Інтернетресурси фахової освіти. Дистанційна освіта. Індивідуальна робота студента. Самостійна робота. Консультація. Робота в наукових проблемних групах.

Рекомендована література

Базова

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. К.: Либідь, 1998. 558 с.

2. Богданова О. Ю., Леонов С. А., Чертов В. Ф. Методика преподавания литературы. 3-е изд. М.: Академия, 2004. 400 с.
3. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 556 с.
4. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: метод. посіб. для студ. магістр. К. : Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
5. Гладишев В. В. Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури. Миколаїв: Іліон, 2006. 372 с.
6. Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній освіті / за наук. ред. О. М. Пехоти, Т. В. Тихонової. Миколаїв: Іліон, 2013. 252 с.
7. Методика викладання зарубіжної літератури та теорії літератури у вищій школі: Програма, контрольні питання, бібліографія до курсу / Укл. Теленько Г. М. Чернівці: Рута, 2007. 24 с.
8. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. / О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьєва, Г. І. Матукова. Київ: КНТ, 2014. 262 с.
9. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підруч. для вищих навч. закл. Київ: Слово, 2010. 432 с.
10. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 222 с.
11. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: навч. посіб. К.: Кондор, 2007. 316 с.

Допоміжна

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерности и основные методы. М.: МГУ, 1980. 176 с.

2. Вітченко А. О. Теорія і технологія формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення світової драматургії: монографія. Луганськ: Шико, 2007. 326 с.
3. Градовський А. В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: методологія та методика: монографія. Черкаси: Брама, 2003. 292 с.
4. Дементієвська Н. П., Морзе Н. В. Комп'ютерні технології для розвитку учнів та вчителів / *Інформаційні технології і засоби навчання*: зб. наук. праць / за ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука. К.: Атака, 2005. С. 76–95.
5. Загальноєвропейський простір вищої освіти – досягнення цілей: Комюніке конференції міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти, м. Берген, 19–20 травня 2005 р. *Освіта України*. № 50. 2005. С. 5.
6. Згуровський М. Основні завдання вищої освіти України щодо реалізації принципів Болонського процесу та забезпечення вимог сфери праці. *Вища школа*: наук.-практ. вид. 2004. № 5–6. С. 54–61.
7. Клименко Ж. В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи: монографія. К.: НПУ імені М. Драгоманова, 2006. 340 с.
8. Колот А. М. Реалізація основних принципів Болонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю. *Проблеми освіти*: наук.-метод. зб. 2004. Вип. № 37. С. 3–21.
9. Кремінь В. Філософія освіти ХХІ століття. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 23. С. 6–7.
10. Львова Ю. Л. Творческая лаборатория учителя. М.: Просвещение, 1980. 192 с.

11. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: навч. посіб. / За ред. академіка О. Г. Мороза. Київ: НПУ, 2001. 338 с.
12. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб. / за ред. Н. Й. Волошиної. Київ: Ленвіт, 2002. 344 с.
13. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посіб. для студ. вищих закладів освіти. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.
14. Педагогические технологии: учеб. пособ. для студ. пед. спец. /под общей ред. В. С. Кукушина. Ростов на Дону: МАРТ, 2002. 215 с.
15. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. М.: Академия, 2001. 272 с.
16. Пультер С., Лісовський А. Методика викладання української літератури. Курс лекцій. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 164 с.
17. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. М.: Народное образование, 1998. 256 с.
18. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
19. Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція: монографія Київ: Міленіум, 2002. 320 с.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

Засоби діагностики успішності навчання: виконання індивідуальних завдань, контрольних і практичних робіт, самостійна робота студента,

укладання словника до курсу, написання реферату, опрацювання матеріалів з усережжя.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Розробник: *Ольга Мхитарян,*
к. пед. н., ст. викладач

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Теорія і методика педагогічного експерименту» проаналізовано методологію та форми, методи і засоби організації та проведення науково-педагогічного експериментального дослідження в площині вивчення учнями курсів української мови й літератури, завдяки чому апробуються сучасні науково-методичні концепції та розробляється стратегія шкільної літературної освіти. Акцентовано на питанні вдосконалення літературної освіти в загальноосвітній школі; з'ясовано сутність поняття «педагогічний експеримент»; розкрито методологічні засади організації та проведення науково-педагогічного експериментального дослідження в процесі навчання учнів української мови та літератури; визначено актуальні методи організації та здійснення педагогічного експерименту під час вивчення учнями курсів української мови та літератури; висвітлено теоретичне підґрунтя методики організації та проведення експериментального педагогічного дослідження вчителем-словесником; охарактеризовано методику проведення констатувального та формувального педагогічного експериментів у царині шкільного вивчення української мови та літератури; пояснено специфіку

діагностики мовно-літературної навченості учнів у ході експериментальної роботи; розглянуто критерії та показники оцінки ефективності результатів експериментальної роботи фахівця-словесника з урахуванням сучасних тенденцій розвитку методичної науки і практики, зокрема компетентнісної спрямованості особистісно зорієнтовано навчання української мови та літератури.

Ключові слова: педагогічний експеримент, теорія, методика і технологія навчання, діагностика, навчання української мови та літератури, критерії та показники, ефективність.

Summary

In the process of studying the discipline «Theory and methods of pedagogical experiment» the methodology and forms, methods and means of organizing and conducting scientific and pedagogical experimental research in the field of studying Ukrainian language and literature courses are analyzed, thanks to which modern scientific and methodological concepts are tested education. Emphasis is placed on the issue of improving literary education in secondary school; the essence of the concept of «pedagogical experiment» is clarified; methodological principles of organization and carrying out of scientific and pedagogical experimental research in the process of teaching students Ukrainian language and literature are revealed; actual methods of organization and implementation of pedagogical experiment during students' study of Ukrainian language and literature courses are determined; the theoretical basis of the methodology of organization and conduct of experimental pedagogical research by a teacher-vocabulary is covered; the method of conducting ascertaining and forming pedagogical experiments in the field of school study of the

Ukrainian language and literature is characterized; the specifics of diagnostics of language and literary learning of students in the course of experimental work are explained; The criteria and indicators for assessing the effectiveness of the results of experimental work of a specialist-linguist are considered, taking into account current trends in the development of methodological science and practice, in particular the competence-oriented teaching of Ukrainian language and literature.

Key words: pedagogical experiment, theory, methods and technology of teaching, diagnostics, teaching of Ukrainian language and literature, criteria and indicators, efficiency.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: методологія та форми, методи і засоби організації та проведення науково-педагогічного експериментального дослідження в площині вивчення учнями курсів української мови й літератури.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, естетика, культурологія, історія, літературознавство, мовознавство, психологія і педагогіка, методика навчання та виховання.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу: удосконалення якості знань і вмінь слухачів курсу з проблеми організації та проведення науково-педагогічного експерименту під час виконання професійних обов'язків учителя української мови та літератури.

Завдання курсу: розкрити методологічні засади організації та проведення науково-педагогічного експериментального дослідження в процесі навчання учнів української мови та літератури; визначити актуальні методи організації та здійснення педагогічного експерименту під час вивчення учнями

курсів української мови та літератури; висвітлити теоретичне підґрунтя методики організації та проведення експериментального педагогічного дослідження вчителем-словесником; схарактеризувати методику проведення констатувального та формувального педагогічного експериментів у царині шкільного вивчення української мови та літератури; пояснити специфіку діагностики мовно-літературної навченості учнів у ході експериментальної роботи; розглянути критерії та показники оцінки ефективності результатів експериментальної роботи фахівця-словесника.

Передумови для вивчення дисципліни: курс тісно пов'язаний із філософією, етикою, естетикою, культурологією, історією, логікою, соціологією, літературознавством, мовознавством, психологією та педагогікою, методикою навчання та виховання.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання літератури, історії, теорії літератури, літературної критики) на діахронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх

застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 5. Здатність орієнтуватися в актуальних проблемах сучасної лінгводидактики; здійснювати лекційно-практичну й семінарську роботу з мови у

ЗВО та спеціальних навчальних закладах на відповідному кваліфікаційному рівні; здатний використовувати нові технології навчання мови; сучасні методи організації навчання мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах філологічного профілю.

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах.

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення прес-конференцій тощо.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 15. Володіння методикою навчання фахових дисциплін в закладах нового типу та закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Методологічні засади організації та проведення науково-педагогічного експериментального дослідження в процесі навчання учнів української мови та літератури. Поняття «педагогічний експеримент». Значення наукового пошуку в педагогічному експерименті. Особливості експериментальної роботи педагога: об'єкт та предмет педагогічного експерименту, основні види експериментального дослідження, провідні методи організації й проведення педагогічного експерименту, основні методики та техніка експериментальної роботи словесника. Специфіка експериментальної роботи вчителя-словесника.

Тема 2. Методи педагогічного наукового дослідження в контексті навчання української мови та літератури. Класифікації методів наукового дослідження. Характеристика основних методів педагогічного дослідження: теоретичні методи (аналіз і синтез, індукція та дедукція, аналогія, абстрагування, конкретизація, моделювання, ідеалізація, формалізація, узагальнення, мислений експеримент); методи емпіричного рівня (педагогічне спостереження, порівняння, педагогічний

експеримент, метод рейтингу, тестування, вивчення, аналіз та узагальнення педагогічного досвіду, науково-педагогічна експедиція, вивчення інформаційних джерел і проблем дослідження); порівняльно-історичні методи педагогічного дослідження; соціологічні методи (анкетування, метод дослідної бесіди, інтерв'ю, соціометрія, метод експертних оцінок, педагогічний консилиум); методи математичної статистики в педагогічних дослідженнях (розрахунок середньої арифметичної величини, розрахунок середнього квадратичного відхилення, розрахунок середньої похибки середнього арифметичного, розрахунок середньої похибки різниці, статистична перевірка гіпотез, педагогічна технологія оцінювання ефективності нових методів навчання та виховання за допомогою непараметричних критеріїв); методи зведення й обробки результатів експериментальних досліджень (ранжування, групування, таблиці, графічний метод). Специфіка застосування методів експериментальної роботи вчителя-словесника.

Тема 3. Методика констатувального експерименту в процесі навчання учнів української мови та літератури. Основні поняття й інструменти констатувального зрізу навченості учнів-читачів.

Характеристика етапів констатувального вимірювання: підготовчий, власне вимірювальний, якісний та кількісний аналіз результатів вимірювання. Аналіз прикладів організації й проведення констатувального експерименту на матеріалі вивчення української мови та літератури в загальноосвітній школі.

Тема 4. Методика формувального експерименту на уроках української мови та літератури. Основні поняття й інструменти формувального навчання на

уроках української мови та літератури. Характеристика етапів формувального експерименту: підготовчий, власне вимірювальний (специфіка дослідження в експериментальній і контрольній групах), якісний та кількісний аналіз результатів вимірювання. Аналіз прикладів організації й проведення формувального експерименту на матеріалі вивчення української мови та літератури в загальноосвітній школі.

Тема 5. Діагностика навчальних досягнень учнів із української мови та літератури. Поняття «діагностики» в педагогічній науці та практиці. Характеристика структури «реальних навчальних можливостей учнів» (за Ю. Бабанським): внутрішньої основи (научуваність, особливості мислення, запам'ятовування та ін.; спеціальні знання, уміння й навички; способи пізнавальної роботи; працездатність; ставлення школяра до навчання; елементи вихованості); зовнішньої сторони (позашкільні впливи сім'ї, друзів тощо; впливи вчителів, однокласників, залежність від матеріальної бази школи та ін.). Принципи та методи вивчення реальних навчальних можливостей учнів. Методика та техніка діагностування реальних навчальних можливостей учнів. Особливості реалізації діагностичної роботи в дослідницькій практиці словесника.

Тема 6. Критерії і показники ефективності результатів експериментальної роботи вчителя-словесника. Узагальнення експериментальних даних. Узагальнення експериментальних даних. Поняття «критерії» та «показники» педагогічного вимірювання на констатувальному та узагальнювальному етапах експериментального дослідження.

Критерії якості освіти: освітній, соціологічний, критерій індивідуально-особистісного розвитку, критерій вихованості, валеологічний критерій (здоров'я), критерій психологічного комфорту. Критерії вимірювання результатів педагогічного експерименту: обсяг знань, їх системність, обґрунтованість, міцність, дієвість. Характеристика типів шкал педагогічного вимірювання: шкали найменувань, рангової, інтервальної, шкали відношень). Показники рангових вимірювань для визначення рівнів сформованості в учнів (студентів) заданих якостей: репродуктивно-відтворювального, репродуктивно-виконавського, варіативно-виконавського, творчого. Специфіка проектування контрольних завдань, відповідних рівням сформованості в учнів (студентів) заданих якостей. Визначення коефіцієнту засвоєння та формування шкали оцінки знань. Специфіка формування перелікової та обчислювальної таблиць.

Рекомендована література

Базова

1. Кохановский В. П. Философия и методология науки: учеб. для высших учеб. заведений. Ростов-на-Дону: Феникс, 1999. 371 с.
2. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури: монографія. Вінниця: Глобус-Прес, 2006. 348 с.
3. Мхитарян О. Підвищення навчальних досягнень учнів з української літератури: монографія. Миколаїв: Іліон, 2014. 232 с.
4. Сидоренко В. К., Дмитренко В. П. Основи наукових досліджень: навч. посіб. К.: ДІНІТ, 2000. 259 с.

5. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: навч.-метод. посіб. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2009. 460 с.
6. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу: монографія. Київ: Ленвіт, 2004. 304 с.
7. Теория и практика педагогического эксперимента / под. ред. А. И. Пискунова, Г. В. Воробьева. М.: Педагогика, 1979. 208 с.
8. Уліщенко В. В. Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 398 с.

Допоміжна

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения. Методические основы. М.: Просвещение, 1982. 192 с.
2. Браже Т. Г. Целостное изучение эпического произведения: пособ. для учителя. М.: Просвещение, 1964. 304 с.
3. Вітченко А. О. Теорія і технологія формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення світової драматургії: монографія. Луганськ: Шико, 2007. 326 с.
4. Галич О. Теорія літератури: підруч. / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв; за наук. ред. Олександра Галича. К.: Либідь, 2001. 488 с.
5. Гершунский Б. С. Прогностические методы в педагогике: монография. К.: Вища школа, 1974. 208 с.
6. Гладишев В. В. Теорія і практика вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної

- літератури: монографія. Миколаїв : Іліон, 2006. 372 с.
7. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
 8. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: Вінниця, 2008. 278 с.
 9. Давидов В. П. Основы методологии, методики и технологии педагогического исследования: науч.-метод. пособ. М.: Академия ФСБ, 1997. 272 с.
 10. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. К.: Хрінком Інтер, 2008. 1040 с.
 11. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. К.: Академія, 1997. 752 с.
 12. Маранцман В. Г., Чирковская Т. В. Проблемное изучение литературного произведения в школе. М.: Просвещение, 1977. 206 с.
 13. Марко В. Основи аналізу літературного твору: навч.-метод. посіб. для студ. і вчителів. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2003. 32 с.
 14. Марко В. П. Стежки до таїни слова: літературознавчі й методичні студії: навч. посіб. для студ. філол. спеціальностей. Кіровоград: Степ, 2007. 264 с.
 15. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підруч. К.: Слово, 2010. 432 с.
 16. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: навч. посіб. для вищої школи. К.: Наукова думка, 1998. 216 с.

17. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб. / за ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України Н. Й. Волошиної. К.: Ленвіт, 2002. 344 с.
18. Никифорова О. И. Психология восприятия художественной литературы. М.: Книга, 1972. 152 с.
19. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посіб. для студ. вищих закладів освіти. К.: Ленвіт, 2000. 384 с.
20. Проблемы методологии и методики исследований / под ред. М. А. Данилова, Н. И. Болдырева. М.: Педагогика, 1971. 350 с.
21. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
22. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу: монографія. Київ: Ленвіт, 2004. 304 с.
23. Ситченко А. Л., Огренич Н. М. Аналіз епічного твору в 5-у класі: посіб. для вчителів. К.: Ленвіт, 2007. 96 с.
24. Ситченко А. Л. Методика викладання літератури: термінологічний словник / А. Л. Ситченко, В. І. Шуляр, В. В. Гладішев; за ред. проф. А. Л. Ситченка. К.: Ін Юре, 2008. 132 с.
25. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі. К.: Проза, 1995. 256 с.
26. Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. К.: Міленіум, 2002. 320 с.

27. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студ. вищ. педагог. закл. освіти. К.: Академвидав, 2006. 352 с.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

Засоби діагностики успішності навчання: виконання індивідуальних завдань, контрольних і практичних робіт, самостійна робота студента, укладання словника до курсу, написання реферату, опрацювання матеріалів з усережжя.

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФІЛОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ (МОВА, ЛІТЕРАТУРА)

*Розробник: Ольга Мхитарян,
к. пед. н., ст. викладач*

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Педагогічні технології філологічної освіти (мова, література)» проаналізовано теоретико-методичні здобутки вітчизняної та світової педагогічної науки, на ґрунті яких виникають сучасні освітні технології та розробляється стратегія мовно-літературної освіти. Акцентовано на питанні вдосконалення літературної освіти в загальноосвітній та вищій школі; з'ясовано сутність понять «педагогічні технології», «освітні технології», «технології навчання мови та літератури»; висвітлено філософське підґрунтя сучасних технологій навчання мови та літератури; розкрито лінгвістичні засади аналізу мовних явищ в контексті технологізованого навчання; визначено літературознавчі основи шкільного вивчення художнього твору в умовах технологізованого навчання; окреслено психолого-педагогічні

передумови формування мовної особистості та читацьких умінь у процесі технологізованого вивчення предмета; схарактеризовано методичну проблему технологізації мовно-літературної освіти; досліджено актуальні теоретичні моделі технологізованого вивчення мови та літератури; увиразнено навчальні моделі різних технологій вивчення мовних явищ та художнього твору з урахуванням сучасних тенденцій розвитку методичної науки і практики, зокрема компетентнісної спрямованості особистісно зорієнтовано навчання української мови та літератури.

Ключові слова: педагогічні технології, освітні технології, технологія навчання, теорія і методика, філософсько-педагогічні, психологічні й методичні ідеї, навчання української мови та літератури, теоретична та навчальна моделі.

Summary

In the process of studying the discipline «Pedagogical technologies of philological education (language, literature)» the theoretical and methodological achievements of domestic and world pedagogical science are analyzed, on the basis of which modern educational technologies arise and the strategy of language and literary education is developed. Emphasis is placed on the issue of improving literary education in secondary and higher education; the essence of the concepts «pedagogical technologies», «educational technologies», «technologies of language and literature teaching» is clarified; the philosophical basis of modern technologies of language and literature teaching is covered; linguistic principles of analysis of language phenomena in the context of technological learning are revealed; the literary bases of school study of a work of art in the conditions of

technological education are determined; outlined psychological and pedagogical prerequisites for the formation of language personality and reading skills in the process of technological study of the subject; the methodical problem of technologicalization of language and literary education is characterized; actual theoretical models of technological study of language and literature are investigated; the educational models of various technologies of studying of the linguistic phenomena and a work of art are considered taking into account modern tendencies of development of methodical science and practice, in particular competence orientation the training of the Ukrainian language and literature is personally oriented.

Key words: pedagogical technologies, educational technologies, teaching technology, theory and methods, philosophical and pedagogical, psychological and methodological ideas, teaching of Ukrainian language and literature, theoretical and educational models.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: педагогічні технології філологічної освіти (мова, література) у навчальному процесі загальноосвітніх шкіл та закладів вищої освіти.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, естетика, культурологія, історія, літературознавство, мовознавство, педагогіка і методика навчання та виховання, соціологія.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу: удосконалення професійної підготовки майбутніх викладачів мовно-літературних дисциплін у вищій школі з проблеми технологізації навчального процесу в умовах виконання ними своїх службових обов'язків на засадах демократизації й гуманізації української вищої школи.

Завдання курсу: визначити філософське підґрунтя сучасних технологій навчання мови та літератури; з'ясувати лінгвістичні засади аналізу мовних явищ в контексті технологізованого навчання; розкрити літературознавчі основи шкільного вивчення художнього твору в умовах технологізованого навчання; висвітлити психолого-педагогічні передумови формування мовної особистості та читацьких умінь у процесі технологізованого вивчення предмета; схарактеризувати методичну проблему технологізації мовно-літературної освіти; засвоїти актуальні теоретичні моделі технологізованого вивчення мови та літератури; розглянути навчальні моделі різних технологій вивчення мовних явищ та художнього твору.

Передумови для вивчення дисципліни: курс тісно пов'язаний із філософією, естетикою, культурологією, історією, літературознавством, мовознавством, психологією та педагогікою, методикою навчання та виховання.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання літератури, історії, теорії літератури, літературної критики) на діахронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 6. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації,

отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8. Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9. Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 5. Здатність орієнтуватися в актуальних проблемах сучасної лінгводидактики; здійснювати лекційно-практичну й семінарську роботу з мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах на відповідному кваліфікаційному рівні; здатний використовувати нові технології навчання мови; сучасні методи організації навчання мови у ЗВО та спеціальних навчальних закладах філологічного профілю.

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах.

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення прес-конференцій тощо.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 15. Володіння методикою навчання фахових дисциплін в закладах нового типу та закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Методологічне підґрунтя педагогічних технологій мовної освіти. Технологічний підхід у мовній освіті. Сутність та основні ознаки педагогічної технології навчання мови. Історія становлення педагогічних технологій мовної освіти. Класифікація педагогічних технологій мовної підготовки.

Тема 2. Теоретичні основи технологізації вивчення літературознавчих дисциплін. Перспективні педагогічні технології: філософсько-літературознавчі, психолого-педагогічні, методичні засади технологізації літературної освіти.

Тема 3. Технології загальної мовної освіти. Характеристика основних технологій у навчанні української мови. Технологія сучасного уроку мови та її складові. Системний підхід у навчанні мови. Інтерактивне навчання мови як сукупність технологій. Інтерактивні методи навчання мови.

Особистісно орієнтована освіта і технології. Особистісний підхід у дидактиці та історія його виникнення. Концептуальні положення, мета й

завдання особистісно орієнтованого навчання мови. Особистісно орієнтовані технології на уроках української мови та їх характеристика.

Інтегрована технологія в навчанні української мови. Міжпредметні зв'язки з української мови та їх типи. Типи інтегрованих уроків з української мови.

Проектна технологія в навчанні української мови. Організаційні умови реалізації навчально-виховних проєктів. Типи навчальних проєктів. Технологія навчання мови як дослідження. Технологія організації групової діяльності. Особливості та функції групової діяльності на уроках мови. Методика організації роботи в групах.

Технологія розвивального навчання. Історія виникнення розвивального навчання. Проблемність у навчанні мови.

Інформаційні технології в лінгводидактиці. Основи інформаційної культури учнів та вчителів. Основні типи комп'ютерних навчальних програм із української мови.

Тема 4. Сучасні технології мовної освіти у ЗВО. Сучасні технології мовної освіти у ЗВО. Перспективи впровадження інформаційних технологій у сучасній мовній освіті. Дистанційна освіта в лінгводидактиці.

Модульна технологія. Вивчення програмового матеріалу укрупненими частинами.

Інноваційна діяльність учителя-словесника. Значення інноваційної педагогічної діяльності для розвитку системи сучасної мовної освіти та професійного становлення вчителя-словесника. Педагогічний досвід та його співвідношення з педагогічною інновацією. Антиінноваційні бар'єри у професійній діяльності вчителя-словесника та шляхи їх подолання. Рівні готовності вчителя-словесника до інноваційної діяльності, її структура, динаміка.

Державні документи, що регламентують здійснення інноваційної діяльності.

Тема 5. Технології навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах. Теоретичні засади актуальних технологій вивчення літератури: у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах (С. Жила), інтерсуб'єктного навчання української літератури в основній школі (В. Уліщенко), екзистенціально-діалогічного вивчення літератури в старшій школі (Г. Токмань), вивчення літератури на філософсько-історичних засадах (Ю. Бондаренко).

Тема 6. Технології навчання української літератури у вищій школі. Технологізоване навчання літератури (А. Ситченко), технологія розвитку креативності майбутніх учителів літератури (О. Куцевол).

Тема 7. Сучасні технології вивчення творів світової літератури. Теоретичні засади технології розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури (О. Ісаєва), технології вивчення перекладних художніх творів (Ж. Клименко), технології контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури (В. Гладишев), технології компаративного аналізу літературних творів (А. Градовський), технології формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення світової літератури (А. Вітченко).

Тема 8. Технологізація підготовки вчителя світової літератури. Технологізація підготовки вчителя світової літератури. Методика підготовки вчителя світової літератури (Л. Мірошниченко). Формування професійної готовності майбутніх учителів зарубіжної літератури до вивчення біографії письменників у загальноосвітній школі (Г. Островська).

Рекомендована література

Базова

1. Бондаренко Ю. Теорія і практика навчання української літератури на філософсько-історичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи: монографія. Ніжин: НДУ імені М. В. Гоголя, 2009. 351 с.
2. Вітченко А. О. Теорія і технологія формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення світової драматургії: монографія. Луганськ: Шико, 2007. 326 с.
3. Гладишев В. В. Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури: монографія. Миколаїв: Іліон, 2006. 372 с.
4. Градовський А. В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: методологія та методика: монографія. Черкаси: Брама, 2003. 292 с.
5. Жила С. О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи: монографія. Чернігів: Деснянська правда, 2004. 360 с.
6. Ісаєва О. О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури: монографія. К.: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 380 с.
7. Клименко Ж. В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи: монографія. К.: НПУ імені М. Драгоманова, 2006. 340 с.
8. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів

- літератури: монографія. Вінниця: Глобус-Прес, 2006. 348 с.
9. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2005. 399 с.
 10. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підруч. К.: Слово, 2010. 432 с.
 11. Нежива Л. Л. Теорія і практика вивчення літературних напрямів українського письменства в школі: монографія. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. 356 с.
 12. Островська Г. О. Формування професійної готовності майбутніх учителів зарубіжної літератури до вивчення біографії письменників у загальноосвітній школі: монографія. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2017. 472 с.
 13. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: зб. статей. Київ: Ленвіт, 2011. 256 с.
 14. Романишина Н. В. Українська художня мала проза: теоретико-методичні аспекти вивчення: монографія. Рівне: Принт Хауз, 2013. 576 с.
 15. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.
 16. Семенов О. М., Базиль Л. О. Мовно-літературна освіта в Україні: погляд крізь рок: навч. посіб. К.: Фенікс, 2008. 240 с.
 17. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу: монографія. Київ : Ленвіт, 2004. 304 с.

18. Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція: монографія. К.: Міленіум, 2002. 320 с.
19. Уліщенко В. В. Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі: монографія. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 398 с.

Додаткова

1. Абдуллина О. Д., Загрязкіна Н. Н. Педагогическая практика студентов. М.: Просвещение, 1989. 173 с.
2. Активные формы преподавания литературы: Лекции и семинары на уроках в ст. классах / Р. И. Альбеткова, С. Г. Герке, Л. П. Гладкая и др. М.: Просвещение, 1991. 175 с.
3. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі. 2-е вид., переробл. і доп. К.: Рад. школа, 1981. 206 с.
4. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. К.: Либідь, 1998. 558 с.
5. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. М.: Педагогика, 1989. 192 с.
6. Беспалько В. П., Татур Ю. Г. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов. М.: Высш. школа, 1989. 141 с.
7. Бондаренко Ю. І. Загальна модель шкільного навчання української літератури: монографія. Ніжин: НДУ імені М. В. Гоголя, 2017. 398 с.
8. Бугайко Т. Ф. Майстерність вчителя-словесника. К.: Рад. школа, 1963. 188 с.
9. Васянович Г. Педагогіка вищої школи: навч.-метод. посіб. Львів: Ліга-Прес, 2000. 100 с.

10. Вахрушев В. С. Уроки мировой литературы в школе: 5–11 кл.: кн. для учителя. М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. 228 с.
11. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: метод. пособ. М.: Высш. школа, 1991. 208 с.
12. Вища освіта в Україні: навч. посіб. К.: Знання, 2005. 327 с.
13. Волкова Н. П. Педагогіка: посіб. для студ. вищих навч. закл. К.: Академія, 2001. 576 с.
14. Волошина Н. Й. Естетичне виховання учнів у процесі вивчення літератури. К.: Рад. школа, 1985. 102 с.
15. Выготский Л. С. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. 480 с.
16. Выготский Л. С. Психология искусства. 3-е изд. М.: Искусство, 1986. 573 с.
17. Галузинський І. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія. К.: Вища школа, 1995. 237 с.
18. Гершунский Б. С. Философия образования. М.: Моск. психолого-социальный ин-т, Флинта, 1998. 432 с.
19. Голуб Н. Б. Самостійна робота студентів з риторики: навч.-метод. посіб. Черкаси: Брама-Україна, 2008. 260 с.
20. Голубков В. В. Методика преподавания литературы. М.: Учпедгиз, 1962. 496 с.
21. Горошкіна О. М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю. Луганськ: Альма-матер, 2004. 176 с.
22. Гуковский Г. А. Изучение литературного произведения в школе: Методологические очерки о методике. М.–Л.: Просвещение, 1966. 266 с.

23. Гура О.І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 224 с.
24. Заболотська О. О. Формування індивідуальності майбутніх учителів-словесників: монографія. Херсон, 2006. 306 с.
25. Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України. К.: НТУУ «КПІ», 2006. 544 с.
26. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії. К., 1997. 312 с.
27. Иванова Т. В. Культурологическая подготовка будущего учителя: монография. К.: ЦВП, 2005. 282 с.
28. Ісаєва О. О. Організація та розвиток читацької діяльності школярів при вивченні зарубіжної літератури: посіб. для вчителя. К: Ленвіт, 2000. 184 с.
29. Как-Калик В.А., Никандров Н. Д. Педагогическое творчество. М.: Педагогика, 1990. 144 с.
30. Кан-Калик В. А., Хазан В. И. Психолого-педагогические основы преподавания литературы в школе: учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов. М.: Просвещение, 1988. 255 с.
31. Кигель Р. Ю. Труд преподавателя вуза. Киев-Одесса: Вища школа, 1987. 140 с.
32. Князян М.О. Самостійно-дослідницька діяльність майбутніх учителів іноземних мов: теорія і практика. Ізмаїл: Сміл, 2006. 312 с.
33. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Рад. школа, 1989. 608 с.

34. Котик Т. М. Українська дошкільна лінгводидактика: історія, здобутки, перспективи. Одеса: СВД М. П. Черкасов, 2004. 295 с.
35. Кудряшев Н. И. Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы: кн. для учителя. М.: Просвещение, 1981. 190 с.
36. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: підруч. К.: Знання-Прес, 2003. 418 с.
37. Кухарев Н. В. На пути к профессиональному совершенству: кн. для учителя. М.: Просвещение, 1990. 159 с.
38. Куцевол О. М. Вивчення життя і творчості Михайла Коцюбинського через рецепцію літературних та літературно-документальних джерел : посіб. Вінниця : Консоль, 2015. 440 с.
39. Куцевол О. М., Петрович О. Б., Петрович С. Д. Організація позакласної роботи з обдарованими учнями (на матеріалі художніх творів української та зарубіжної літератур): навч.-метод. посіб. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. 204 с.
40. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. М.: Просвещение, 1981. 186 с.
41. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб. Харків: ОВ, 2002. 40 с.
42. Мазуркевич О. Р. Метод і творчість. К.: Рад. школа, 1973. 210 с.
43. Марушкевич А. А. Педагогіка вищої освіти: теорія виховання: навч. посіб. К.: Київський університет, 2006. 60 с.
44. Маранцман В. Г., Чирковская Т. В. Проблемное изучение литературного произведения в школе: пособ. для учит. М.: Просвещение, 1977. 206 с.

45. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підруч. К.: Слово, 2010. 432 с.
46. Методика преподавания литературы / под ред. З. Я. Рез. М.: Просвещение, 1985. 368 с.
47. Методика преподавания литературы / под ред. О. Ю. Богдановой и В. Г. Маранцмана. М.: Просвещение, ВЛАДОС, 1995. Ч. 1. 288 с.; Ч. 2. 288 с.
48. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. К. 2001. 608 с.
49. Молдавская Н. Д. Литературное развитие школьников в процессе обучения. М.: Педагогика, 1976. 224 с.
50. Мхитарян О. Підвищення навчальних досягнень учнів з української літератури: монографія. Миколаїв: Іліон, 2014. 232 с.
51. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб. / за ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України Н. Й. Волошиної. К.: Ленвіт, 2002. 344 с.
52. Недайнова Т Б. Искусство преподавания литературы в школе: учеб. пособ. для студентов и учителей-словесников. Луганск: Альма-матер, 2004. 100 с.
53. Неділько В. Я. Методика викладання української літератури в середній школі: підруч. для ун-тів. К: Вища шк., 1978. 248 с.
54. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти. К.: А.С.К., 2001. 256 с.
55. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч.

- посіб. для студ. вищих закладів освіти. К.: Ленвіт, 2000. 384 с.
56. Педагогика: учеб. пособ. для студ. педагогических учебных заведений / В. А. Слостёнин, А. И. Мищенко, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов. 3-е изд. М.: Школа-Пресс, 2000. 512 с.
 57. Пентилюк М. І., Окуневич Т. Г. Методика української мови в таблицях і схемах. К.: Ленвіт, 2006. 134 с.
 58. Пентилюк М. І., Окуневич Т. Г. Урок української мови: технологічний аспект. Харків: Основа, 2007. 176 с.
 59. Подоляк О. Г. Психологія вищої школи: навч. посіб. К.: Філ-студія, 2006. 320 с.
 60. Практикум з методики навчання української мови / за ред. М. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2003. 302 с.
 61. Пультер С. О. Методика викладання української літератури в середній школі / С. О. Пультер, А. М. Лісовський. Житомир: Полісся, 2000. 164 с.
 62. Рыбникова М. А. Очерки по методике литературного чтения. М.: Учпедгиз, 1963. 314 с.
 63. Рускуліс Л. Методика навчання української мови у схемах, таблицях, коментарях: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Ін Юре, 2008. 112 с.
 64. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми : Мрія-1 ТОВ, 2005. 404 с.
 65. Ситченко А. Л. Методика викладання літератури: термінологічний словник / А. Л. Ситченко, В. І. Шуляр, В. В. Гладишев; за ред. проф. А. Л. Ситченка. К.: Ін Юре, 2008. 132 с.
 66. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних

зкладах: навч. посіб. для студентів-філологів.
Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.

67. Солодка А. К. Кроскультурна взаємодія учасників педагогічного процесу вищих навчальних закладів: монографія. Миколаїв, Іліон, 2015. 422 с.
68. Товарнянський П. Л. Болонський процес: цикли, ступені, кредити: монографія. Харків: ХП, 2004. 144 с.
69. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підруч. К.: Академія, 2012. 312 с.
70. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К.: Академвидав, 2006. 352 с.
71. Шейко В. М. Вища освіта в країнах Заходу: соціальні та етичні аспекти. Харків: ХДАК, 1999. 152 с.
72. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури у школі: навч. посіб. К.: Кондор, 2007. 316 с.
73. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): монографія. Київ: Педагогічна думка, 2016. 360 с.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

Засоби діагностики успішності навчання: виконання індивідуальних завдань, контрольних і практичних робіт, самостійна робота студента, укладання словника до курсу, написання реферату, опрацювання матеріалів з усережжя.

ЛІТЕРАТУРНА МИКОЛАЇВЩИНА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

*Розробник: Інна Родіонова,
к.філ. н., доцент*

Анотація

У процесі вивчення дисципліни «Літературна Миколаївщина в європейському контексті» передбачається визначення концептуальних особливостей літературного процесу на Миколаївщині ХІХ-ХХІ століть, з'ясування ролі окремих авторів у моделюванні загальнокультурного контексту.

Програма спрямована на досягнення сучасного стану регіональної літератури і культури через співставлення літературного минулого із сьогоденням, історичних та культурних зв'язків краю з історією всієї держави та інших країн; удосконалення і систематизацію теоретичної та практичної підготовки магістрантів за рахунок ознайомлення студентів-філологів із зовнішніми та внутрішніми законами розвитку історії літератури; орієнтацію магістрантів у перипетях літературного процесу – регіонального, загальноукраїнського, загальноєвропейського; створення умов для оновлення змісту і форм навчального процесу, запровадження освітніх інноваційних технологій, формування професійних навичок та вмінь, необхідних магістрантам для їх майбутньої наукової роботи.

Ключові слова: дослідницькі вектори наукового пошуку, літературний процес: регіональний, загальноукраїнський, загальноєвропейський, регіональна література і культура.

Summary

In the process of studying the discipline «Literary Mykolayiv region in the European context» it is planned to determine the conceptual features of the literary process in Mykolayiv region of the XIX-XXI centuries and to clarify the role of individual authors in modeling the general cultural context.

The program aims to understand the current state of regional literature and culture through the comparison of the literary past with the present, historical and cultural ties of the region with the history of the whole state and other countries; improvement and systematization of theoretical and practical training of undergraduates by acquainting students of philology with external and internal laws of development of the history of literature; orientation of undergraduates in the vicissitudes of the literary process - regional, all-Ukrainian, all-European; creating conditions for updating the content and forms of the educational process, the introduction of educational innovative technologies, the formation of professional skills and abilities necessary for undergraduates for their future research.

Key words: research vectors of scientific research, literary process: regional, all-Ukrainian, all-European, regional literature and culture.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є художня література краю в загальноєвропейському континуумі, її походження, типологічні паралелі, функціонування та закономірності історичного розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: історія української та світової літератури, філософія, історія, психологія, теоретичні проблеми літературознавства.

Мета й завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета викладання навчальної дисципліни «Літературна Миколаївщина в європейському контексті» – сформувати у студентів розуміння історичних та культурних зв'язків рідного краю з історією і життям всієї нашої держави та інших країн, співставити минуле і сьогодення, тим самим краще осягнути сучасний стан літератури і культури.

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни є: удосконалити і систематизувати теоретичну та практичну підготовку магістрантів за рахунок ознайомлення студентів із зовнішніми та внутрішніми законами розвитку історії літератури, зокрема розкриття соціальної природи літератури, її зв'язків із суспільством; ознайомити з особливостями історичного розвитку літературного процесу на Миколаївщині ХІХ-ХХІ ст.; зорієнтувати магістрантів у перипетіях літературного процесу – регіонального, загальноукраїнського, загальноєвропейського, розуміти основні напрями його розвитку; сформувати професійні навички та вміння, які необхідні магістрантам для їхньої майбутньої наукової роботи, а також специфічних дослідницьких векторів наукового пошуку, зокрема об'єктивно аналізувати нинішній стан літературного процесу; збагатити словниковий запас студентів новими термінами з фахової підготовки та розвивати навички використання системи основних понять і термінів сучасного літературознавства.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знання та розуміння предметної галузі й розуміння професійної діяльності. Уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом мовознавства і літературознавства; знання

найважливіших філологічних вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл.

ПРН 3. Знання фундаментальних дисциплін (методики навчання фахових дисциплін, теорії мови та літератури, лінгвофілософії) на діяхронно-синхронному рівні як теоретичної бази дослідницької і прикладної діяльності в галузі мовознавства й літературознавства.

ПРН 5. Вміти використовувати професійно профільовані знання для аналізу й інтерпретації художнього, наукового тексту.

ПРН 6 Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел: спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного педагогічного досвіду тощо. Вивчення інформаційних технологій та методики їх застосування в навчанні й науковій діяльності фахівця; закладання основ неперервного підвищення рівня ІКТ-готовності студентів та її постійного оновлення у професійній діяльності.

ПРН 7 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ПРН 8 Володіння різноплановими методами й способами перевірки знань із української мови і літератури.

ПРН 9 Здатність до пошуку, оцінювання, інтерпретації та синтезу наукової інформації, отриманої з різних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Знання загальних питань із філософії науки, методології наукових досліджень та організації науки в Україні.

ЗК 2. Знання провідних тенденцій українського мовно-літературного процесу, основних концептуальних положень технологій філологічної освіти.

ЗК 3. Знання наукових основ методики навчання фахових дисциплін у вищих та спеціальних навчальних закладах.

II. Фахові:

ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.

ФК 3. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час організації навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти і ЗВО, зокрема для мотивації, оптимізації, інтенсифікації навчальної діяльності та контролю навченості, розв'язання завдань підготовки звітів, підвищення кваліфікації й залучення до навчального процесу всіх зацікавлених осіб.

ФК 4. Здатність розрізняти основні компоненти змісту літературознавчої та методичної підготовки студентів-філологів до майбутньої професійної діяльності, усвідомлювати структурні зв'язки між ними та практикувати форми і методи їх викладання у закладах вищої освіти й загальної середньої освіти.

ФК 7. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових результатів у фахових виданнях різної категорії та на відповідних наукових заходах

ФК 8. Володіння методикою виховання в учнів загальноосвітніх закладів нового типу та студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації спроможності формувати мотиваційно-ціннісні орієнтації особистості засобами художнього слова; здатність використовувати досягнення сучасної науки

в галузі теорії та історії української мови й літератури, іноземної мов, історії в загальноосвітніх навчальних закладах, виробничій практиці, під час проведення прес-конференцій тощо.

ФК 10. Володіння основними поняттями, концепціями і фактами сучасної мовознавчої і літературознавчої науки.

ФК 11. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 13. Здатність аналізувати загальну парадигму організації і змісту наукового й позанаукового знання; аналізувати світоглядні цінності, що закладаються в процесі навчально-виховної діяльності.

ФК 14. Володіння концепціями гуманітарних і суспільних наук, використання їх положень у різних сферах викладацької та науково-дослідницької діяльності.

ФК 15. Володіння методикою навчання фахових дисциплін в закладах нового типу та закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

ФК 17. Здатність самостійно проводити науково-дослідницьку роботу.

ФК 18. Здатність застосовувати інноваційні технології в процесі навчання української мови та літератури.

ФК 19. Володіння українською мовою на високому рівні й здатність оперувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.

ФК 20. Володіння методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних культурних контекстах.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Творчі зв'язки письменників Миколаївщини з представниками літератур інших

народів. Становлення культури в Миколаєві XIX століття. Витоки літературної і театральної діяльності на Миколаївщині (від давнини до початку XIX століття). Усна народна творчість XV – XVII століть. Особливості літературного процесу на Миколаївщині поч. XIX ст. Перші російськомовні письменники Південного Побужжя: Петро Захар'їн, Семен Бобров, Григорій Ге (драматургія, публіцистика). Початки української писемності на Миколаївщині (повість Миколи Венгера «Микола Коваль»).

Діяльність Володимира Даля. Театр корифеїв як неперевершене явище у літературно-мистецьких традиціях України. Гастролі театру на Миколаївщині. Громадська, просвітницька, літературна, фольклористична діяльність Миколи Аркаса. Постаць М. Аркаса в українській художній літературі та публіцистиці.

Визнання, забуття в повернення спадщини Спиридона Черкасенка. Драматургія митця. Літературно-мистецька діяльність Дніпрової Чайки: мотиви і образи поезії.

Тема 2. Культура краю XX століття: тенденції та особливості розвитку в Україні й діаспорі. Культурне життя Миколаївщини перших 10-річ XX ст. Діяльність Миколи Лагути та його вклад в історію культури Миколаївщини. Історико-культурний дискурс діяльності миколаївців у діаспорі.

Наукова та літературознавча діяльність Юрія Бойка-Блохіна – громадсько-політичного та культурного діяча, літературознавця, публіциста, критика, педагога. Автор близько 200 наукових праць: з теорії та історії української літератури («Основи українського націоналізму», присвячена М. Кулішу, «Шевченко і Москва», «Творчість Тараса Шевченка на тлі західноєвропейської літератури»; про творчість

М. Хвильового, В. Підмогильного, О. Ольжича, О. Гончара, М. Коцюбинського та ін. ; з українського театрознавства, а також історичних досліджень). Публіцистика німецькою мовою, статті з політико-філософських проблем.

Ілля Борщак – український історик і літературознавець. Дослідження рецепції творів Т. Шевченка у Франції, видання «Кобзаря» французькою мовою, коментарі до нього. Основні праці: «Франція й Україна. Козаки Б. Хмельницького під Дюнкірхеном», «Ідея Соборної України в Європі в минулому», «Україна і французька дипломатія», «Пилип Орлик», «Вольтер і Україна», «Шведи на Україні і французька дипломатія», «Іван Мазепа. Життя і пориви великого гетьмана», «Наполеон і Україна», «Карпатська Україна у міжнародній грі», «Історична легенда України. Історія русів», «Слідами гетьмана К. Розумовського у Франції» та ін.

Віктор Мамченко – ініціатор створення об'єднання російськомовних поетів.

Леонід Інглезі – художник, педагог, громадський діяч, член Південно-Російського Товариства художників, один із ініціаторів створення Художнього музею імені В.В. Верещагіна.

Творчість дебютантів початку ХХ століття. Степан Крижанівський – поет, критик, літературознавець. Леонід Вишеславський – поет, перекладач, літературний критик. Роль у творчості поета рідного міста Миколаєва, природи Корабельного краю, миколаївців. Л. Вишеславський та Миколаївщина. Державна премія ім. Т. Г. Шевченка (збірка поезій «Близкая звезда»).

Юрій Яновський – поет, прозаїк, драматург.

Репресовані письменники Миколаївщини. Микола Куліш – член Миколаївського губвиконкому,

драматург. Іван Микитенко – прозаїк, драматург, публіцист. Василь Малагуша – поет. Олекса Різниченко – поет, прозаїк, мовознавець, лексикограф. Олекса Полішкарів – поет.

Тема 3. Миколаївська поетична школа: представники, здобутки. Багатогранна мистецька палітра літератури ХХ ст. (2-ої пол.). Індивідуальні концепції творчості миколаївських авторів.

Культурологічна діяльність Бориса Мозолевського – поета і ученого-археолога. Провідні мотиви лірики збірок («І мить як вік», «Дорогою стріли»). Національний характер у поезії «Смерть Івана Сірка». Історія скіфських курганів в Україні («Скіфський степ»). Духовний потенціал творчості митця.

Валерій Бойченко – перекладацька, публіцистична, поетична творчість. Мотиви і образи поетичних збірок «Не повториться мить» та «Книга Леля». Переклади англійської та американської поезії для дітей, повісті В. Джемса «Димок», роману Р.-Л.Стівенсона «Корабельна катастрофа», творів Нобелівського лауреата Р.Фроста. Автор кількох сотень розвідок, окремих книг: «З історії словесності Південного Прибужжя», 3-томника «Тарас Шевченко і Миколаївщина», упорядник 2-томника «Миколаївщина в історії України».

Миколаївські поети – лауреати Національної премії імені Т. Г. Шевченка.

Микола Вінграновський – письменник, сценарист, кінорежисер. Його творчість у контексті шістдесятництва (збірки «Сто поезій» та «Цю жінку я люблю»).

Дмитро Кремень – поет, есеїст, перекладач. Історіософські мотиви лірики та жанрове розмаїття (збірки «Пектораль», «Замурована музика», «Сльози

сухого фонтану» та ін.). Поетичне слово Дмитра Кременія в музиці.

Тема 4. Жіноча лірика. Людмила Чижова – поетеса, прозаїк. Легенди і перекази Південного Прибужжя. Збірка «Ємигея».

Катерина Голубкова – поетеса.

Галина Запорожченко – українська поетеса, освітянка, краєзнавець.

Світлана Іщенко – поетеса, художниця, акторка збірок поезій «Хорали неба і землі», «Сі-дієз».

Лілія Золотоноша – поетеса, авторка збірок «Женские сны», «По закону огненной спирали», «Соло свічі» тощо.

Лариса Матвеева – авторка поетичних збірок «Мотив судьбы», «Осколки», «Полнолуние», «Душа», «Мозаика стихов»; драматичної поеми «Светлейший», повісті «Непозволительная роскошь».

Творчий доробок молодих авторок, збірки поезій: Наталки Білецької («Друга ріка»), Дарини Березіної («Мимо жанру»), Ксани Коваленко («Синие-яблоки-черные»).

Тема 5. Поетичний доробок російськомовних миколаївських поетів. Мотиви і образи лірики Марка Лисянського, Еміля Январьова. Вірші про Миколаїв у доробку авторів. Риси поетичного «фірмового» стилю.

Анатолій Поперечний – відомий поет-пісняр. Співавторство з композиторами М. Богословським, Ю. Саульським, В. Шаїнським, І. Крутим, О. Морозовим та іншими. Сучасні популярні українські музичні гурти. Пісенна творчість І. Крутого, О. Серова, братів Меладзе, сестер Тельнюк.

В'ячеслав Качурін – автор поетичних збірок: «Утверждение», «Берег волны», «Признание», «Берег Вселенной», Адрес надежды», «Ощущение времени»,

«Дорога за город», «Ходовые испытания», «Линия судьбы», «Главный причал», «Отчетный период», «Сегодняшняя молитва»; книжок для дітей, багатьох пісень.

Володимир Пучков – журналіст, публіцист, перекладач, лауреат міжнародних літературних премій. Автор кількох поетичних збірок: «Азбука музики», «Парусный цех», «Видимо – невидимо», «Вечерний чай», «Штрафная роща», вибраного «На стыке моря и лимана».

Тема 6. Проблематика та жанрово-стильова своєрідність прози ХХ століття. Значення прозової літератури в культурному розвитку Миколаївщини. Топоніми, пов'язані з життям і творчістю митців. Вплив культури, природи, історії Південного Прибужжя на становлення і розвиток таланту письменників.

Михайло Божаткін – журналіст, прозаїк. Корабельний край у творчості письменника. Художньо-документальний роман «Краб» уходить в море». Тема кораблебудування в книгах Володимира Гладишева «Город на стыке моря и лимана», Івана Григурка «Ватерлінія», Олександра Сизоненка «Корабелі», художньо-документальній повісті Віталія Карпенка «Глибокий фарватер», романі Валентина Пікуля «Крейсери». Твори краєзнавця Юрія Крючкова про історію корабельного краю.

Олександр Сизоненко – прозаїк, публіцист. Степові й морські мотиви у романах митця: трилогія «Степ», «Далекий Бейкуш»..

Олександр Глушко – прозаїк, журналіст, педагог. Історичні романи письменника «Кінбурн» та «Стрибок тарпана». Козацтво в художніх творах: Василя Чемериса «Фортеця на Борисфені», Юрія Мушкетик «Гетьманський скарб».

Іван Григурко – журналіст, прозаїк. Романістика: «Канал», «Далекі села», «Ватерлінія», «Червона риба».

Трилогія Віталія Рогожі «Запороги» («Петро Сагайдачний», «Богдан Хмельницький», «Іван Мазепа»).

Миколаївські реалії у прозі Віктора Жадька – прозаїка і публіциста..

Микола Вінграновський – прозаїк. Книга есе «Чотирнадцять столиць України». Історичний роман «Северин Наливайко». Історична постать в контексті доби. Художнє освоєння теми «наливайкіани»: П. Куліш (історична розвідка «Почини лихоліття ляхського і перві козацькі бучі»), драма «Цар Наливай»; К. Рилєєв поема «Наливайко»; М. Шашкевич поезія «О Наливайку»; С. Черкасенко драма «Северин Наливайко»; І. Ле історичний роман «Наливайко»; В. Кулаковський науково-популярна повість «Северин Наливайко»; І. Бандурка п'єса «Через терня до волі»; О. Дмитрук роман «Звитяга» діалогія «Тризна».

Олесь Бердник – поет, прозаїк, дисидент. Внесок Олесь Бердника у світову фантастику. Роман-феєрія «Зоряний Корсар». Фантастичні твори І. Єфремова і Р. Баха. Творчі й особисті зв'язки Р. Баха з О. Бердником. Зразки фантастики про космічні подорожі: «Втеча Землі» Франсіса Карсака, «Без зупинки» Браєна Олдїса, «Туманність Андромеди» Івана Єфремова, «Пасинки всесвіту», «Боги зорельоту» Марка Джестона.

Тема 7. Театральне й образотворче мистецтво Південного Побужжя. Поліфункціональний дискурс культури Миколаївщини. Історія становлення Миколаївського академічного театру драми та музичної комедії. Постановки за творчістю «корифеїв» та представників «нової хвилі» (Василь Босович). Драматургія Анатолія Малярова.

Драматичний доробок Альберта Вербеця. Сучасні пісні краю літературного походження (Тетяна Ярова, Олександр Нежигай, Олександр Сичов). Образотворче мистецтво краю і сучасна література (Євген Кибрик, Володимир Бахтов, Андрій Антонюк).

Тема 8. Розвиток сучасної літератури Миколаївщини: стан і перспективи. Анатолій Маляров – прозаїк, драматург, сценарист.

Віталій та Дмитро Капранови – українські прозаїки й видавці. Видавнича діяльність братів Капранових. Висвітлення дражливих історичних подій у публіцистиці («Мальована історія незалежності України») та романістиці «Забудь-річка», «Паперові солдати», «Рута».

Лілія Бондаренко – миколаївська письменниця яка пише психологічну прозу для жінок. Романи «Тринадцята жінка Фрейда», «Вендета в форматі 3 D».

Дарина Березіна – поетеса, прозаїк, драматург, перекладач. Соціально-психологічний роман «Факультет».

Російськомовна проза. Володимир Васильєв – прозаїк-фантаст. Освоєння фентезі.

Лариса Ратич – поетеса, прозаїк, член Конгресу літераторів України, авторка 8-ми виданих книг поезії.

Вікторія Платова – популярна письменниця, творець сучасного детективу та психологічного роману.

Рекомендована література

Базова

1. Бойченко В. Словесність Прибужжя крізь століття. / Література рідного краю: письменники Миколаївщини: посіб.-хрест. Миколаїв, 2003. С. 10–17.
2. Ковалева О., Чистов В. Очерки культуры Южного Прибужья (от истоков до начала XX

века): кн. первая: из прошлого культурной жизни на Николаевщине. Николаев: «Тетра», 2000. 236 с.

3. Ковалева О., Чистов В. Очерки культуры Южного Прибужья (от истоков до начала XX века): кн. вторая: Литература и театр. Николаев: «Тетра», 2001. 284 с.
4. Література рідного краю. Письменники Миколаївщини: посіб.-хрестоматія /Укладач і заг.ред. Н. Огренич. Миколаїв: Шамрай, 2003. 212 с.
5. Шкварець В., Мельник М. Історія рідного краю. Миколаївщина: навч. посіб. Миколаїв: МДГУ імені Петра Могили, 2004. 280 с.

Допоміжна

1. Аркас М. Історія України-Русі. К.: Вища школа, 1994. 456 с.
2. Аркас–молодший М. З родинної хроніки. Поезії. Дума про похід... Упорядник та автор передм. Ульяновський В. Миколаїв: [б/в], 1993. 90 с.
3. Аркас М. Історія України-Русі. К.: Вища школа, 1994. 456 с.
4. Аркас Микола Миколайович / Хто є хто на Миколаївщині: видатні земляки: довідник / Склад. В. В. Болгов. К., 2005. С. 16.
5. Береза І. Старожитності козацтва у доробку миколаївських поетес. *Освітянські вітрила*. Миколаїв: Іліон, 2004. С. 6–9.
6. Березовська Т. Рід Аркасів: просопографічний портрет на історичному тлі доби: автореферат дисертації на здобуття наук. ст. канд. іст. наук. Одеса, 2003. 22 с.
7. Берсон М. С. Тяжіння до духовності: сьогодні, вчора і завжди (проблема театральної інтерпретації української та зарубіжної

- літератури): навч. посіб. Миколаїв: «Іліон», 2007. 128 с.
8. Бойко Ю. Вибрані праці. К.: Мекедол, 1992. 382 с.
 9. Бойченко В. Діяльність Миколи Аркаса, його сина й онука. / Три зошита: вибрані статті та поезії. Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2011. С. 164–168.
 10. Бойченко В. Мати шкіл українських. *Краєзнавчий альманах*. До 150-річчя з дня народження М. М. Аркаса. Миколаїв: Атол, 2003.
 11. Бойченко В. Письменники-миколаївці в Україні і діаспорі. *Вісник Таврійської фундації*. Київ-Херсон, 2007.
 12. Бойченко В. Творча спадщина С. Черкасенка. *Аркасова вулиця*. 2000. 2 грудня.
 13. Бойченко В. Хай вам засяє любов. Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2010. 386 с.
 14. Видатні земляки 2005 – Кремінь Дмитро Дмитрович: Видавнича серія Хто є хто на Миколаївщині Української конфедерації журналістів. URL: <http://who-is-who.ua/main/page/nikolaev/25/32>.
 15. Вітер з лиману. Антологія поезій про Миколаївщину. Одеса: Маяк, 1988. 238 с.
 16. В городе корабелов. Сборник прозаических произведений о Николаеве. Одесса: Маяк, 1989. 230 с.
 17. Голобородько Я. Твори і герої Дніпрової Чайки. *Дивослово*. 2004. № 11. С. 72–76.
 18. Горбуров Є. Рух опору на півдні України в роки Великої Вітчизняної війни (1941-1944). К.: Олді-плюс, 2002. 246 с.
 19. Гусейнов Г. Господні зерна: Художньо-документальний життєпис. У 8 кн. Кривий Ріг:

- Видавничий дім, 2000-2004.
20. Дніпрова Чайка: художні пошуки в поезії та прозі. / Письменники Миколаївщини: літературно-критичні матеріали до курсу «Літературне краєзнавство»: навч. посіб. Миколаїв: Іліон, 2007. С. 15–22.
 21. Жадько В. Благословенне святим Миколаєм. К.: Департамент, 2000. 564 с.
 22. Жадько В. Грек із душею українця: роман-пошук. К.: СПД Жадько В. О., 2003. 348 с.
 23. Жадько В. Микола Аркас: історичний роман-пошук. К.: СПД, 2008. 624 с.
 24. Живлюща сила Ємигії: літературна антологія Миколаївщини / за ред. В. І. Шуляра. Миколаїв: Іліон, 2015. С. 16–19.
 25. Золотухин А. Город Святого Николая: Древнейшая история. Николаев: Возможности Киммерии, 2002. 228 с.
 26. «Именовань – город Николаев». Историко-краеведческий выпуск. Николаев: Дикий Сад, 1989. 302 с.
 27. Карпенко В. Тут. Біля самого моря: нариси, есе. К.: Рад. письменник, 1989. 276 с.
 28. Картини Андрія Антонюка, присвячені Миколі Вінграновському [Текст]. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. № 10. С. 49.
 29. Ковалів Ю. Спиридон Черкасенко / Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець ХІХ – поч. ХХІ ст. Т. 1. У пошуках іманентного сенсу. Київ: Академія, 2013. С. 363–368. (Альма-матер).
 30. Краєзнавча робота в системі філологічної освіти молоді: *матеріали наукової конференції* (28-29 жовтня 2011 року) / За ред. Л. В. Старовойт, С. В. Підпригори. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського. 112 с.

31. Крижанівський С. Спогад і сповідь з ХХ століття. К.: Стилос, 2002. 282 с.
32. Кремінь Д. Вибрані твори / Вступ. стаття Ю. І. Коваліва. Одеса: Маяк, 2007. 632 с.
33. Кремінь Д. Далеке світло Кінбурну. *Рідне Прибужжя*. 2003. 16 серп. С. 4.
34. Кремінь Д. Наш Миколаїв: пісня / Д. Кремінь, Т. Ярова / Місто моє сонячне: пісенник / Ред. В. Д. Чайка, Р. П. Вдовиченко. Миколаїв, 2009. С. 19–20.
35. Купцова В. Література рідного краю. Програма для середньої загальноосвітньої школи. *Слово-диво: наук.-метод. вісник для вчителів української мови та літератури*. Миколаїв: Науково-методичний центр, 1999. 22 с.
36. Лазарук М. Я. Микола Вінграновський. Степовий Сварог: есе про незабутні мандри Україною з Миколою Вінграновським. Харків: ПЕТ, 2013. 192 с.
37. Літературна Миколаївщина в особах: Бібліографічний покажчик / За ред. Бойченка В. П.; Склад. Полівода Н. А. Миколаїв: Ганна Гінкул, 2001. 96 с.
38. Миколаївщина в історії України: (книга для читання з краєзнавства). У 2-х ч. / упор. В. Бойченко. Миколаїв: МОППО, 2009. 256 с.
39. Миколаївщина: Літопис історичних подій. Херсон: Олді-плюс, 2002. 712 с.
40. Мишанич О. Повернення: Літературно-критичні статті і нариси. К.: Обереги, 1993. 119 с.
41. Миколаївський державний університет. Історичний нарис (1913-2003) /Укладачі: Я. Журецький, І. Павлік, Л. Старовойт. К.: Златограф –дизайн, 2003. 256 с.
42. Миколаївський державний університет: віхи

- історії / Укл. В. Д. Будак, Л. В. Старовойт, О. П. Хаєцький, С. В. Підпригора. Миколаїв: Іліон, 2009. 184 с.
43. Миколаївський оберіг. Поетична антологія. Упор. Д. Д. Кремінь. Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2004. 428 с.
 44. Мирошниченко Е. Чайка над лиманом. *Беседи с писателями, статьи, заметки о книгах*: сб. научно-публицистических статей. Николаев: Илион, 2005. 84 с.
 45. Мирошниченко Е. Живущие на перекрестке. Николаев: Илион. 2011. 150 с.
 46. Николаевцы. Энциклопедический словарь. Николаев: Возможности Киммерии, 1999. 374 с.
 47. Ржепецький Л. Спиридон Черкасенко: постать у вирі історії. Миколаїв, 2000. 59 с.
 48. Ромащенко Л. Жанрово-стильовий розвиток сучасної української історичної прози. Основні напрями художнього руху: монографія. Черкаси: вид-во Черкаського державного університету імені Богдана Хмельницького, 2003. 388 с.
 49. Салига Т. Микола Вінграновський. Літературно-критичний нарис. К.: Рад. письменник, 1989. 167 с.
 50. Старовойт Л., Водяна П. З історії становлення і розвитку кафедри української літератури Миколаївського державного університету. Миколаїв: МДУ, 2003. 56 с.
 51. Старовойт Л. В. Духовний потенціал творчості Бориса Мозолевського / Письменники Миколаївщини: літ.-крит. матер. до курсу «Літературне краєзнавство»: навч. посіб. Миколаїв, 2007. С.108–116.
 52. Старовойт Л. В. Легенди і перекази Південного Прибужжя в поезії Людмили Чижової /

- Література Миколаївщини: навч. посіб. до курсу «Літературне краєзнавство». Миколаїв, 2014. С. 181–187.
53. Старовойт Л., Марцінковський І., Мірошніченко О. Художня рецепція постаті Т. Г. Шевченка у творчості письменників Миколаївщини: навч. посіб. Миколаїв: Іліон, 2014. 190 с.
 54. Творчість Миколи Вінграновського в літературному контексті ХХ століття: матеріали міжвузівської студентської наукової конф. Миколаїв: вид.центр МДУ, 2007. 230 с.
 55. Улицька Г. Пісенна палітра поетичних образів Дмитра Кременя у творчому активі вчителів української літератури й музики. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 12. С. 42–44.
 56. Чеховська Л. Зрозуміти поезію: урок лінгвістичного аналізу поетичного тексту. 11 клас: [поезія М. Вінграновського]. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2006. № 2. С. 23–27.
 57. Шевченківський енциклопедичний словник Миколаївщини / укл. Марцінковський І. та ін. Миколаїв: НУК, 2014. 596 с.
 58. Шкварець В. Микола Миколайович Аркас: життя, творчість, діяльність. Миколаїв - Одеса: Тетра, 2002. 260 с.
 59. Шкварець В. Ілля Борщак: життя, діяльність, творчість. Миколаїв: МДГУ ім. П. Могили, 2002. 136 с.
 60. Шкварець В. Борис Миколайович Мозолевський: життя, творчість. Миколаїв: МДГУ ім. Петра Могили, 2006. 244 с.
 61. Шкварець В. Миколаївці: визначні історики і краєзнавці минулого. Миколаїв: ТОВ ВІД, 2004.

105 с.

62. Шкварець В. Поетична та прозова творчість ученого, історика, археолога Бориса Миколайовича Мозолевського. *Краєзнавчий альманах*. 2006. № 1. С. 27–35.
63. Шуляр В. Особливості вивчення історіософської лірики Дмитра Кременя в старшій школі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. №12. С. 40–42.
64. Шуляр В. Поетичне світовідчуття Дмитра Кременя: Урок аналізу творчого доробку поета. *Дивослово*. 2000. № 1. С. 47–50.
65. Шуляр В. Урок вивчення життєпису письменника (за матеріалами біографії Миколи Вінграновського) [Текст]. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. № 10. С. 30–35.
66. Январев Э. Журнальный столик. Избранные ссе и документальне рассказы. Николаев: Возможности Киммерии, 2010. 472 с.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

Засоби діагностики успішності навчання: поточний контроль, виконання індивідуальних завдань – науковий проект: «Інноваційні методи та засоби вивчення літературно-краєзнавчого матеріалу», підготовка повідомлень, презентації, виконання КР.

Формат 60x84.1/16. Умовн. друк. арк. 20, 81.

Тираж 100 прим. Зам. № 2701-02.

ВИГОТОВЛЮВАЧ

Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.

54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1

Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.